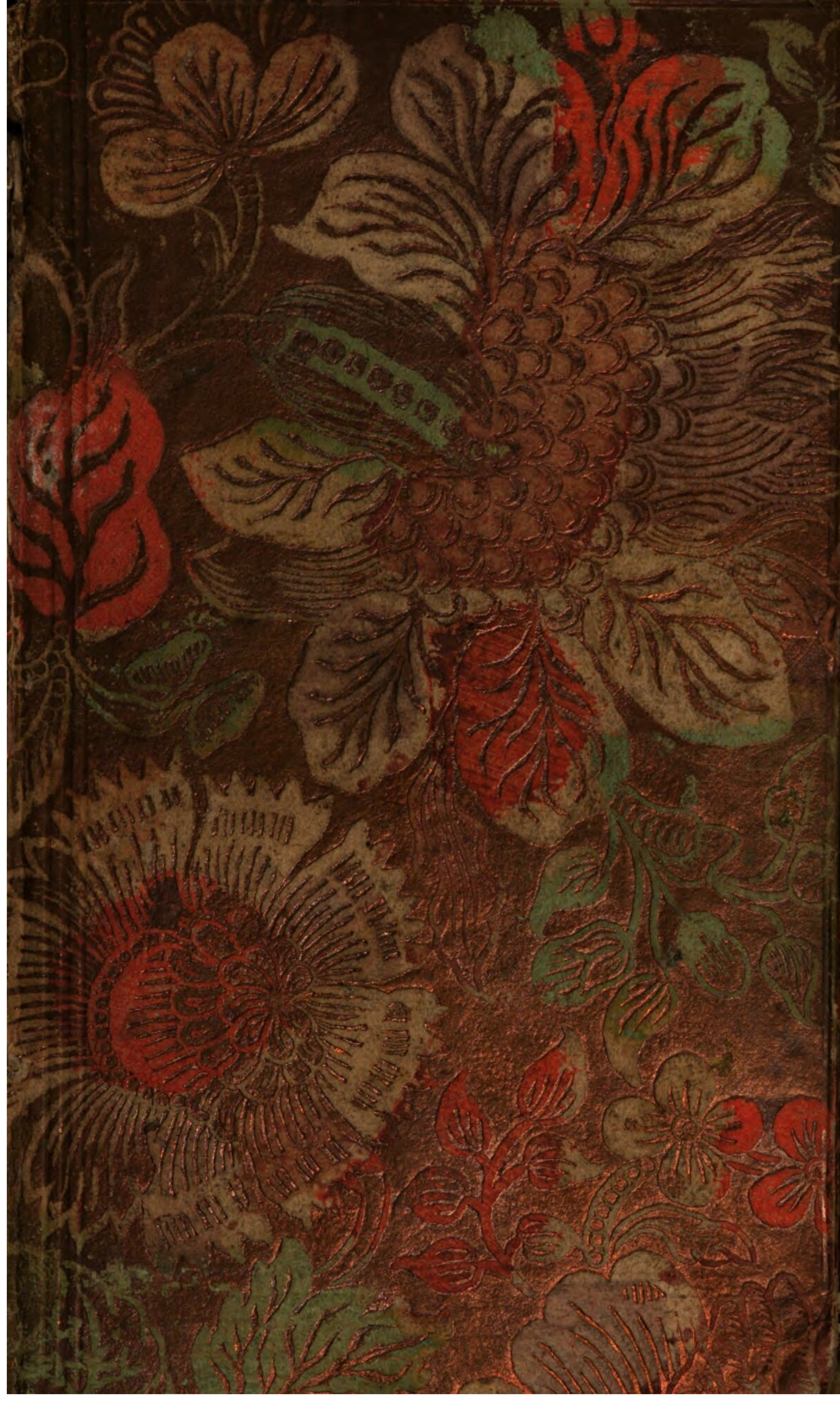

Hor. 979

T
II.

175

th. Sc. et Mor. 1323

Authore Iosepho Herz
Consiliano Ecclesiastico
Augustano.

STATUS
QUÆSTIONIS
DE
PROBABILISMO

IN
TERMINIS MAGIS RESTRICTIS
ULTERIORI SAPIENTUM
DISCUSSIONI

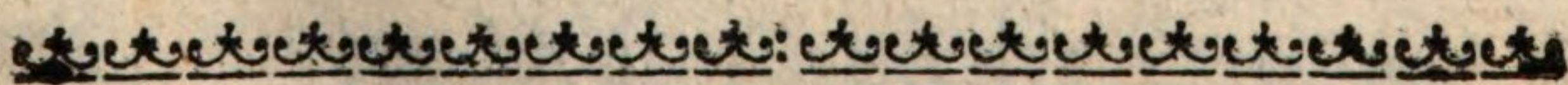
EXPOSITUS

A
QUODAM SACERDOTE
SÆCULARI

J. H. *eng. 1766*

CUM PERMISSU SUPERIORUM.

AUGUSTÆ VINDELICORUM,

SUMPTIBUS JOANNIS GEORGII DORNNER,

prope Colleg. Soc. JESU.

Anno 1766.

LIBRARIUM

IN
LIBRARIIS MAGIS RESTITUTIS
LIBRARIORUM & PIENTIUM
DISCUSSIONI

LIBRARIORUM EXPOSITUS
GO STUBIO LIBRARIORUM
QUODAM SACERDOTE
LIBRARIORUM EXPOSITUS

inter negotia
interpositis
privatim

LIBRARIORUM EXPOSITUS
LIBRARIORUM EXPOSITUS
LIBRARIORUM EXPOSITUS

Bayerische
Staatsbibliothek
München

PRÆFATIUNCULA

AD

LECTOREM.

Habes hîc Erudite Lector! opu-
sculum nulla diuturna Me-
ditatione excogitatum, nec lon-
gò Studiò elaboratum, neque
secundis curis expolitum; sed
inter negotia quotidiana spatiis
interpolatis & calamo animum
prævertente deproperatum. Fœ-
tus igitur maturus quidem non
est, attamen sublimioris Sapien-
tiæ radiis ad perfectionem fru-
ctuum

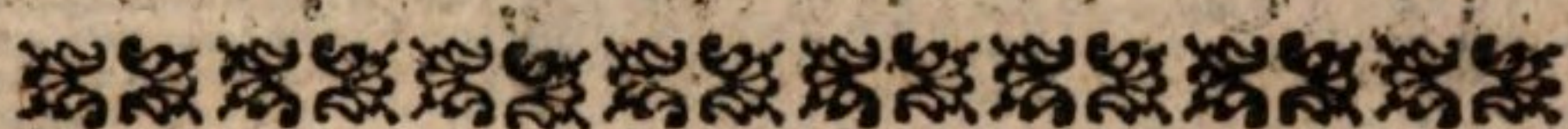
Ætuum facile maturandus. In-
tentio Scriptoris principalis ea
fuit , ut duæ Classēs Theologo-
rum circa licitum vel illicitum
usum Probabilium maximè diffi-
dentium tandem aliquando con-
ciliarentur. Intentioni optimæ
utrum effectus respondeat, tuo
Erudite Lector Judicio relinqui-
tur. Vale & menda tam Au-
ctoris quam Typographi beni-
gnè excusa.

ANI-

ANIMADVERSIONES IN DOCTRINAM DE PROBABILISMO.

Animadversio. Præliminaris.

§. I.

Objectum argumenti, de quo præsens
aget lucubratio, Probabilismus est.
Ratio, quæ occasionem præbuit, &
ius quoddam tribuit istas animadversiones
conscribendi, alia non fuit, quam dignitas
materiæ, & modus parum exactus, quo
argumentum tantæ dignitatis passim tra-
ctatur. Siquis copiosas sive magni, sive
exigui voluminis lucubrationes studiose per-
scrutari voluerit, quas Theologorum in-
dustria de usu probabilium opinionum quo-
tidie elaborat, & à nonnullo tempore ty-
po publici juris fecit; lubens is fatebitur,
quod magna Pars Scriptorum in excolenda
hac studii moralis parte non rarò propriæ
inclinationis desiderio potius litare, quam
disciplinæ morum, & saluti fidelium con-
fulc-

fulere studuerit. Si controversia de licito usu probabilium de illo foret genere contentionum, in quibus extra officinam meræ speculationis usus, vel abusus locum nullum invenirent; insons, & venia dignus existeret hic perpetuo dimicandi ardor, quo acies, & Litterarii Pugiles Viros, qui ex adverso stant, continuo, impetere soleant. At, cum de norma recti, & de regula moralitatis primaria agatur, nemo sanus negabit, quod tantus ducum, & magistrorum dissensus in re maximi momenti innoxius, vel Reipublicæ Christianæ proficius esse nequeat. Et quod plus est, si quis error etiam practicus seu magistro in docendo, sive operanti in agendo circa opinionem aliquam, vel actionem particularem irrepperit, nemo non agnoscit, quod effectus hujusmodi erroris Sphæram operationis particularis non egrediatur, neque lue pravitatis suæ alias inficiat actiones. Secus res se habet, siquid vitii, aut erroris ipsis principiis, & primis morum Regulis inhæserit, quia ex radice infecta fructus enascentes facile de pravitate illius participant.

§. II.

Duæ sunt Theologorum, & Juris Consultorum Classes, qui in Doctrina de licito usu probabilium maxime sibi invicem ad-

adversantur. Una pars eorum absolute negat, & improbat libertatem, & licentiam sequendi opiniones *minus tutas*, si eadem sint pariter *minus probabiles*. Et altera pars è regione contendit, & propugnat, quod, nonnullis dumtaxat materiis exceptis, in praxi quoque omninò licitum, tùmque sit opiniones sequi minus probabiles, & minus tutas, dummodo tamen tales opiniones sint, & maneant practice adhuc, & verè probabiles, & hujus Doctrinæ Sectatores communiter vocari solent Probabilistæ, Doctores benigni, & subin ad invidiam laxistæ: Prioris autem Classis Auctores ex Ratione Doctrinæ suæ dicuntur antiprobabilistæ, Probabilioristæ, & subin etiam Doctores Rigidi &c.: quamvis non desint complures, & insignes Theologi, qui inter prædictas classes quasi mediam constituunt, & licentiam sequendi opiniones æqualiter probabiles sustinent, quia tamen ista pars Doctorum, quatenus illa peculiarem classem efficit, ad propositum præsens parum facit, non vacat illi singularem attentionem tribuere, quemadmodum etiam nec illis est operæ pretium imorari, quibus tutioristarum nomen fuit attributum; sed propositum animadversionum, quas à multo tempore frequentes facere consueveram, se potissimum continuit intra Pomæria majoris, &

minoris probabilitatis, & præsentes paginæ aliud examinare non conabuntur, quam rationem, & justitiam belli, quæ antiprobabilistæ contrà probabilistas, & isti contrà illos tam acriter, & armis subinminus probatis pugnare solent.

A scopo hujus discussionis penitus alienum non erit, si paulo propius indicaverim motivum, & occasionem, quæ me ad frequentiores, & serias meditationes super licitum, aut illicitum usum minus probabilium opinionum permovere solebat. Postquam in castris Probabilistarum primitus educatus, & exercitatus diu fueram; fors, & novæ vocationis lex tulerat, quatenus sub vexillis probabilioristarum non exiguo tempore, & in officio Magisterii Litterarii stipendia mereri debuerim; ubi, postquam volumina, & merita utriusque Patris exactius discutere, ratio officii coegerat, cum sensu veritatis attestari possum, quod ex utraque parte non pauca invenerim, quæ mihi visa fuerunt partim à genuino statu quæstionis extranea, partim ita vage, & desultorie dicta esse, ut circumstantiæ usus liciti ab illicito non satis distinguerentur.

§. III.

Uterque usus opinionum tam magis, quam minus probabilium habet suos limites,

tes, & circumstantias, in quibus tum unus, tum alterius usus poterit esse vel necessarius, & utilis, vel operanti magis conducibilis, & tuto amplectendus. Sed id mihi in scriptoribus tam unius, quam alterius disciplinæ placere, aut probari nunquam potuit, quod, cum totus ambitus, & universa ditio Probabilismi complures diversi generis, & fidei nationes complectatur, ac species probabilitatum includat prorsus diversas, ita ut à Probabilistis fere omnibus opinionibus adhuc probabilibus jus municipii, & licentia usus liciti pro casu, ubi de mera actionis licentia agitur, tribuatur; E contrario verò antiprobabilistæ istam licentiam, & usum opinionum minus probabilium ab omni ferme commercio actionum moralium exclusum esse velint. Mea ni me vehementer fallat opinio; neutra ex istis oppositis sententiis suo caret tum errore, tum veritate. Error quippe videtur nimis apertus, si prætendatur, quod usus probabiliorum etiam extra materias exceptas semper sit præscriptus, & de necessitate immunitatis a peccato tenendus, Sicut ex adverso conscientia nonnisi laxæ notæ, me iudice, vix effugeret, si quis absque ratione ullius necessitatis ex Privilegio meræ libertatis sequi semper vellet, aut frequenter sequeretur opiniones minus probabiles, & mi-

nus tutas , quæ tamen cuncta non obstant, quo minus utraque Doctrina suis in circumstantiis utilitatem , atque usum habere possit saluberrimum.

In rebus humanis fere universa ita sunt comparata , ut res , quæ ex una parte , & sub certo respectu , ac situ considerata salutaris , & optima judicatur ; ex alia parte inspecta , & in aliis circumstantiis constituta mala , & nociva esse reperiatur. Quid utilius , & magis necessarium , quam e ca, & panis quotidianus ; & tamen potest hic, vel illius nimius usus homini infirmo esse gravis , & omnino noxius. Idem judicium tenendum est de medicina , utpote cujus superflua , & importuna ingestio valetudini optimæ de facili potest fieri lethalis , vel in detrimentum cedere , quid ? Si tam probabilissimus , quam probabiliorissimus etiam geminam habeant faciem , quarum una sub certo respectu esset bona , & altera mala ? sicut laborem servilem causa necessitatis in die festo reddit licitum , & ratio misericordiæ etiam meritorium , quin exinde consequatur , quod is universim sit licitus aut permissus ad libitum.

§. IV.

Ille quidem Pars Theologorum , qui in castris Probabilistarum militant ; sequenti-

tibus sententias etiam minus probabiles extra casus quosdam exceptos fidenter, & universim immunitatem ab omni peccato, & peccandi periculo afsecurat. Et quis secum sine necessitate ita austerus existat, qui in quotidianis actionibus per vias comodiores, & minus difficiles non libentius incederet, & regulas morum non optaret latiores? dumodo adesset, qui sic incedentibus de indemnitate cautionem præstaret, & in sequiorem eventum de evictione cavere posset, utpote quibus afsecuracionis cautelis deficientibus viri prudentes in tanti discriminis negotio non facile confidunt, minus contempto qualicumque periculo temere transilire præsumunt, sed rebus suis modo, quo possunt, meliori consulere satagunt.

Ultrò illorum quoque adstipulor iudicio, qui volunt, pauciores expedire leges habere, easque certas, quæ tamen exacte observentur, quam earum numerum multiplicare, & observantiam negligere. Sunt enim, qui testimonio ab Experientia ducto scire prætendunt, quod Doctores Rigidiores in observantia legum etiam certarum non semper sint cæteris exactiores; sed potius viceversa evenire, ut illi, qui erga alios sint indulgentiores, studio perfectionis omnia observent mandata etiam dubia,

idque exactissime. Ut tamen ista se habeant; indubium nihilominus manet, quod argumentum inde in favorem mitioris disciplinæ deductum in rigore Theologico ita non concludat, ut per illud attentis, quæ in oppositum faciunt, timoratis, & rebus suis bene consulentibus omnis justus scrupulus eximatur. Altera Pars Theologorum, qui istis directe adversantur, per omnia contendunt, quod in praxi tutum, & a periculo peccati formalis liberum minime sit amplecti, & sequi in operando Doctrinas minus probabiles, & minus tutas, quia ipsa ratio obsequii, quo Deo obstringimur, juxta istos Auctores exigere videtur, ut in observandis ejusdem mandatis, & justificationibus non simus adeo avari, & illiberales, quatenus nullis velimus stringi præceptis Divinis, & naturalibus, nisi præcise illis, de quorum existentia, promulgatione, sensu, extensione ad hunc, vel illum casum, & de non cessatione certò constet. Ut quidam graves, & virtute non minus, quam scientia præstantes Auctores ita existimant, & fideles ad sequelas opinionum, nō tutiorum, saltem probabiliorum obligatos volunt; ita dubium non est, quin illa pars fidelium negotio salutis maxime consulat, quæ proprio motu, vel studio majoris perfectionis regulas morum sequi statuit perfectiores,

tutio-

tutiores, vel saltem probabiliiores; sed cardo quæstionis in eo vertitur articulo: an nolentibus tantum oneris, & talis obligatio imponi valeat, vel directioni interioris hominis, & curæ animarum conveniat, & expediat, quatenus fideles universim ad sequenda principia, aut tutiora, aut probabiliora sub reatu gravis, vel levis culpæ stricte obligentur? quoniam expedire neutiquam existimatur, ut jugum mandatorum, quod ex Divini Magistri testimonio leve est, eo modo aggravetur. Absit, ut rationum momenta, quibus tam una, quam altera sententia sustinetur, parvi pendantur, aut de bona fide hanc, vel illam partem tenentium jure dubitetur. Sed de quo omnes de re christiana bene sentientes maxime dolent, illud est, quod ipsi morum censores, & primi fidelis populi magistri post Sæculorum prælia, post collationes, & disputationes innumeras, & per tam laboriosas investigationes veritatis in statuendis, & concordandis primariis actionum moralium principiis hucusque non solum necdum convenerint; sed in dies adeo amplius à se invicem discedant, ut in re tanti momenti spes pacis, & concordie vix ulla affulgeat. Esto itaque, quod Reipublicæ Christianæ, & directioni animarum ad suum finem immensum bonum præstaret is, qui dissidentes

ad pacem, & concordiam conciliaret, efficeretque, ut Theologi utriusque partis in statuendis saltem ipsis principiis, ac regulis liciti, ac illiciti, in unum convenirent; idquod tamen in præsentialium impetrare minime intendo; sed proposito meo abunde satisfactum erit, si statum quæstionis de licito usu probabilium ad certos articulos, & ad puncta quædam magis circumscripta arctaverim, ita ut utriusque probabilissimi effigies, & systema universis quoad ejus interiora adeo perspicue exhibeatur, quatenus, quivis rerum intelligentes propius perspicere possint, ac judicium adæquatius ferre: an, & quinam usus Probabilissimi, & in quo sensu, aut in quibus circumstantiis possit, ac soleat esse *Germanissimus*? degenerare minime possit in *Laxismum*? & quando usus Probabiliorisini sit *maxime periculosus*, & *Germanissimus* in *rigorismum* excurrere, & simul *laxismum* inducere debeat. Plura hic præfari tanto magis supervacaneum erit, quia prosecutio argumenti per sequentes animadversiones cætera per se manifestabit.

ANI-

ANIMADVERSIO II.

De Opinione Probabili.

§. V.

In responsione ad istam quæstionem libenter adstipulor traditis à D. Bernardo L. 5. C. 3. de Confid. quod opinio sit aliquid *pro vero* habere, quod falsum esse nesciam. Et hinc à theologis præsertim modernis opinio communiter definitur, quod sit assensus mentis, vel, ut alii dicunt, actus intellectus ad unam partem contractionis cum formidine de opposita (a) ubi notant Scriptores, quod opinio in hoc differat à dubio, quia hoc proprie sit suspensio assensus, cum tamen opinator alterutri Parti *positivum præstet assensum*, ita ut eam, quam amplectitur, opinionem judicet, & teneat *ut veram*, licet non sine formidine erroris, ex quo ipsius assensus, & accessio ad unam partem nullo nititur motivo certo, sed solum probabili.

(a) Ita opinionem describit P. Jeremias de Padua dictus Pitkanophilus defin. 25. in suo Probabilismo **Mathematicè demonstrato**, ubi argumentum pluribus doctè discutit.

P. Josephus Maria de Gravina apud P. Biner in Historia Probabilismi P. 10. c. 20. n. 264. Opinionem probilem dicit, quæ solidis est nixa rationibus, classicisque tecta patronis, nulli certo principio, nulli-
que

que vel conventioni, vel legi, vel consuetudini ad-
erfetur publicæ.

P. Lacroix l. 1. n. 203. certum est, inquit, per proba-
bile hic non debere intelligi omne illud, quod habet
qualemunque speciem veritatis: sed, per Probabile
nostrum intelligi aliquid, quod ab intellectu *approba-
bile est tanquam verum*. Econtra admitti debet,
quod falsum possit esse probabile juxta tritum Aristo-
telis: *multa falsa esse probabiliora veris*.

§. VI.

Supposita ista opinionis notione illud
ego hic ex occasione animadverto, quod,
cum omnis opinio ex ratione essentia suæ
postulet, & supponat *assensum*, seu *judici-
um*, & *sensum Veritatis*, ita ut is, qui ob-
jecto, & Doctrinæ alicui non assentitur
ut veræ, eo ipso maneat intra septa meri-
dubii, quin attingat rationem opinionis
veræ, & positivæ, quæ sine assensu, &
sensu veritatis non subsistit non pauci Do-
ctores in suis ad quæstiones, & casus sibi
præpositos resolutionibus parum attendant,
vel non curare videantur, utrum de veri-
tate opinionum, juxta quas dubia practi-
ca, & casus conscientia hinc inde resol-
vunt, sensu, aut assensu absoluto suasi,
vel persuasi existant; si enim positivo as-
sensu uni parti adhærerent, & non potius
mentem quoad utramque suspensam tene-
rent; non apparet, quomodo illud apud
moralistas solenne locum haberet: hæc,
vel

vel illa opinio est communior, est probabilior, & verior, altera tamen, quæ a multis defenditur, est etiam probabilis, & practice *tuta*; talis quippe consultor in resolvendis casibus practicis debet utrique opinioni assentiri, ut veræ, uni, ut *magis*, & alteri ut *minus tali*: veritas enim consistit in indivisibili, nec potest una opinio esse opposita proprie loquendo magis vera, sed tantum *magis verosimilis*, cum alterutra sit certo falsa. (B) Quidquid tamen de hoc sit quoad theologos doctos, & rerum moralium peritos; illud tamen animadversione minus indignum censi potest, quod homines tam indocti, quam etiam docti (intellige de doctoribus extra chorum Theologorum,) vel etiam de theologis superficialibus, in exquirendis, & examinandis doctrinis, & opinionibus, ex quibus suas operationes in praxi justificent, raro, vel nunquam sint solliciti, vel curent: an opinio actionum suarum directiva sit sive vera, sive falsa, domodo ab aliquo intelligant, vel in quovis theologo, qui forte unicus ad manus est, legant, opinionem, quam quærunt favorabilem, esse *probabilem*, & a nonnullis auctoribus ut talem defendi. Quis enim a ministris aulicis, quis à versantibus in foris, & officiis sæcularibus, quis à Pastoribus, & Confessariis junioribus, & ruralibus plus requirat, quam

ut in dubiis liciti, vel illiciti consulant unum, aut alterum Doctorem, vel theologum impressum, quem occasione data sibi compararunt, & si sententiam, quam suæ intentioni favorabilem intelligant: ut probabilem defendi reppererint, tuto se illi conformari posse existiment.

(B) P. Thyrsus Gonzalez dissert. 3. de recto usu probabilium l. 3. §. 2. hanc absolute propugnat thesim: quando opinioniones sunt invicem oppositæ, & veritas unius est falsitas alterius non manet absolute probabilis respectu operantis pars illa, quæ ipsi proponitur ut minus verisimilis, *quia illum non potest NB. tunc approbare NB. ut veram per prudentem esse sum.* aliud est, quod utramque contradictionis partem possit simul judicare probabilem judicio ab utriusque veritate suspenso. Lacroix n. 239. fol. 28. Sed opinio dicit assensum uni parti, & quidem ut veræ præstitum, ut P. Biner innuit. fol. 793.

Non sine Sensu Veritatis, & ex testimonio tam propriæ, quam alienæ experientię attestari possum, quod de viris Spectatissimis, Ecclesiasticis, & laicis sæpius animadverterim, illos exultasse, si pro casu, vel dubio, in quo ancipites hæserunt, in libro aliquo theologico demum invenerint, quod opinio rebus, & intentionibus suis favens a nonnullis asseratur *Probabilis*, quamvis eodem simul contextu addatur, quod opposita sententia sit probabilior, & communior, quin contræ eis fuerit, unius, vel alterius fundamenta in ordine ad meritum assensus præstandi examinare, quia ejusmodi hominibus, libris, & tempore destitutis, satis esse potest, si sciant, licere sequi quamlibet opinionem etiam minus probabilem,

lem, esse autem talem opinionem vere, & practice probabilem exinde merito præsumebant, quia ea à theologis probabilis asseritur sine admonitione de periculo practico; ratio hujus notæ patefcet ex dicendis inferius.

§. VII.

Præterea hoc loco prætereundum non est, quod testantibus auctoribus a P. Thyrso Gonzalez differt. 3, n. 56. relatis omnes antiqui tam theologi, quam Phylosophi *probabile* pro eo, quod nunc *probabilius dicitur*, frequentius usurpaverint; nam sicui placuerit textus, & loca inspicere, quæ a modernis Probabilistis in favorem benignioris disciplinæ ex antiquis Patribus SS. Canonum Interpretibus, & theologis magis antiquis referuntur; facili negotio apparebit luculenter, quod illi ferme universim *probabile* in alio intellexerint sensu, quam illud recentiores accipere solent, id quod non solum Cl. P. Amort in Tom. 1. theologiæ Eclecticæ disput. 2. de actibus humanis pag. mihi 156. amplius demonstrat; verum id ipsum etiam ex Commentariis Veterum Canonistarum, & Theologorum non sine specie evidentiae manifestum est, ita, ut si quis de veritate hujus asserti non nihil dubius hæsitaverit, pluris non erit opus, quam ut textus antiquorum theologorum, & sacri juris interpretum apud aucto-

auctorem nulli suspectum Patrem Sc. Rasser in norma recti a 345. usque ad 489. inspiciat, & facili modo intelliget, quod illi doctores opinionem probabilem in alio, ac recentiores sensu explicaverint, vel pro disciplina Probabilistarum aperte non steterint.

Ex Canonistis antiquioribus pro licentia probabilissimi benigni passim allegantur Hostiensis in Cap. *Si Vir*, de cognat. Spirit. Panormitanus in Cap. *Capellanus*, de feriis, Alexander de Imola, & Antonius de Putrio in alleg. & alia Capitula; ubi licitam docuerint inter sententias diversas sequelam minus probabilis, saltem inter auctores Medina antiquiores isti doctrinae faventes passim laudantur. Sed optandum foret, ut omnes studio morali operam navantes occasionem haberent istos Canonistas in fontibus inspiciendi, & patefieret; quam infirma sit demonstratio, quæ methodo etiam mathematica pro Systemate benigno inde conficitur. Centies, & centies modo pro hac, modo pro altera disciplina in partes trahuntur isti canitie sua Venerabiles Achates, & Magistri morum, quin tamen ex centenis allegatoribus sive probabilioristis, sive probabilistis nonaginta unquam cogitaverint istorum virorum Commentaria, & textus allegatos in sua œconomia examinare, vel tubo optico a longe considerare, & tamen Systema mundi Ptolomaicum mathematicè demonstretur?

ANI-

ANIMADVERSIO III.

DE OPINIONE COMMUNI

§. VIII.

Tametsi res in vulgus nota esse videatur; quid sit opinio communis? Fato tamen, & licentia scriptorum factum est, quod sensus, & significatio illius saltem generice sumptæ modo hunc, modo alium inuant intellectum auctoritatis extrinsecæ, ita ut per opinionem communem primo intelligatur sententia, seu Doctrina, quæ est *communis omnium*, aut *fere omnium* Doctorum ea de re tractantium, secundo modo opinio *communis* dicitur, quando magnus numerus auctorum eandem propugnat: atque æque magnus, aut prope æqualis numerus Doctorum eidem contradicit, uti contingit, cum integra Schola e. g. Thomistica stat pro una; & alia Schola v. gr. Scotistica pro opposita sententia; ita ut hæc sit communis unius, & altera communis alterius Scholæ. Tertio modo solet ab aliquibus sententia etiam tunc communis nuncupari, quando pro illa stant quinque, vel sex auctores, qui eandem rationibus diligenter perpensis, & excussis ex professo tractant, & defendunt, quamvis quinquaginta auctores sola fere priorum auctoritate nitentes contrariam sententiam tuantur, ut complures Theologi duce Na-

varro tradunt apud Cardenas Dissert. 3.
in proposit. damnat. fol. 202. n. 9.

Juvat hic Martini de Azpilcueta Navarri, utpote
parentis hujus tertii membri verba adscribere,
postquam iste Insignis Auctor inter regulas boni
Confessarii pro medicina nova assignaverat *electio-
nem bonam* ex variis opinionibus, atque in ordine
hujus bonæ electionis tradiderat, *ut quarto cessan-
tibus* priori loco præscriptis *Confessarius* eligat opi-
nionem communem, si sciatur esse talis. tum. n. 289.
cap. 27. fol. mihi 1040. pro hujus regulæ expli-
catione addidit: Non videtur una opinio appel-
landa communis ad effectum præjudicandi alteri eo
solo, quod eam plures sequantur tanquam oves
aliæ alias. Communio enim ad hoc existima-
rem illam, quam sex, vel septem auctores Clasi-
ci rem ex professo tractantes assererent; quam pro-
batam a quinquaginta sola fere auctoritate prio-
rum ductis. Opinio enim non ex numero opinio-
num, sed ex pondere auctoritatis fit, quin & ar-
bitror, utramque ad hoc posse dici communem,
quando utraque habet octo, vel decem assertores
graves & cum judicio eam diligentes.

§. IX.

Plurimum refert, ut in praxi istæ tres
species opinionum communium non con-
fundantur, sed una earum species ab al-
tera perbene distinguatur. Primi generis
opiniones, de cujus veritate omnes, aut
fere omnes theologi, & Jurisconsulti,
unanimes consensu conspirant, ita ut eis-
dem nulli refragentur, nisi viri forte pau-
ci, illique in Republica litteraria parum
No.

Nobiles , atque in comparatione aliorum non multum celebres , dici solent , & possunt communissimæ , vel mere communes. Secundi generis autem opiniones congrue appellantur æque communes, aut communes plurimorum contra communes pariter plurimorum. Terti denique generis opiniones , quæ tantum paucos habent patronos non possunt dici communes , nisi respective tantum, quatenus eadem nullos habent contradictores fide , & attentione dignos , consequenter quinque , sex , vel septem celebres assertores faciunt suam opinionem probabilissimam , & *mere communem*. Istis sic præmissis adverto , quod opiniones communes de primo genere in praxi reputandæ sint *moraliter certæ* ; istis præsertim temporibus , ubi omnium sententiarum , & opinionum rationes , & fundamenta ad intima usque viscera solent esse perscrutata , & eorum pondera a Centenis Sapientibus , & acutis Doctotibus in statera Sanctuarii Theologici Librata. Quodsi nihilominus opinio aliqua hodiedum sustinetur ab omnibus, aut fere omnibus auctoribus , jure merito tenenda est , *ut moraliter certa* , & ab illa in praxi non est recedendum , ut bene docet P. Sporer tract. proem. c. 1. §. 4. n. 40. In jure quidem humano opinio communis habetur pro lege , & in rebus facti sententia communis citra dubium parit certitudinem moralem , ut

cum aliis tenet Cardenas in Crisi theol. ad
proposit. damnat. n. 411. & n. 204.

Quod autem communis sententia omnium, aut fere omnium etiam circa obligationes naturales, & divinas constituat certitudinem moralem, inde suadetur, quia firma persuasio apud omnes, aut fere omnes fideles, apud tot hujus ævi litteratos, & investigatores veritatum de aliqua obligatione divina, vel naturali est haud dubie quædam traditio, quæ certitudinem moralem infert. Hæc autem universalis persuasio certo verificatur, si omnes Docti sive Theologi, seu Jurisperiti unanimi consensu per omnes nationes aliquid affirmant, defendunt, vel reprobant. Et licet auctoritas extrinseca quantumcunque magna non reddat opinionem probabilem, minus certam, nisi per rationes intrinsecas appareat, & existat rectæ rationi, & legi divinæ conformis; ut Scriptores crebrius, quam necessarium foret, admonere solent; attamen vana regulariter loquendo cense-ri debet ista sollicitudo, quia communis persuasio, & consensus universalis Doctorum jam supponit fortes rationes intrinsecas, & conformitatem doctrinæ cum legibus, & recta ratione. Intelligi enim non potest, quomodo istis temporibus, ubi in tanta copia Doctorum, & in tanta abundantia omnis generis librorum universæ partes scientiæ moralis ad torturam usque
sunt

funt excussæ , & uvarum instar expressæ; tot investigatores veritatis super aliqua re ita conspirare potuerint, nisi vis veritatis, & harmonia objecti cum assertione tantam concordiam opinatorum fundasset.

Neque obest illa Theologorum animadversio, quod complures doctrinæ, & sententiæ, quæ antiquitus fuere communes, per industriam, & recessum recentiorum evaserint minus communes, aut suam probabilitatem omnino perdiderint; nam exploratum est omnibus, quod temporibus illis arte typographica anterioribus, quando usus librorum relative ad modernum ævum fere erat nullus, & quando non minus ipsæ Bibliothecæ, quam in illis codices nonnisi immenso labore descripti erant rarissimi, innumera capita, & partes in omnibus facultatibus litterariis nec fuerint, nec potuerint ita exacte discuti, ac modo omnium omnino scientiarum intima viscera per tot investigatores perspicatissimos fuerunt explorata, nullam, vel nonnisi modicam spem successoribus relinquentes, nova in scientia morum fundamenta, eaque probata detegendi. Pro regula itaque fundamentali respectu non minus Confessariorum, Consultorum, & Doctorum; quàm Judicum statui potest: a sententia communi directâ in praxi non esse recedendum, nisi communis opinio appareat manifeste falsa, vel falsi-

tatis convincatur gravibus, & probabilissimis rationibus, vel denique recessum ab ista justificet aperta necessitas.

Ad majus robur hujus regulæ superfluum non erit non nullorum Scriptorum testimonia adducere. Abbas Panormitan. in Cap. i. *canonum* de constit. paucis ita differit: secundo casu, quando est dubium positivum in opinionibus Doctorum, tunc si reperire est *communem opinionem*, tunc non debet iudex ab illa recedere, quia major pars melius investigat veritatem. Hoc verum est secundum Hostiensem, & Ioan Andream, quoniam non licet recedere a communi opinione Doctorum, nisi communis opinio sit evidenter falsa, vel possit convinci probabilibus rationibus, quod bonus iudex acutissimi ingenii arbitrabitur. Panormitano cæteri quoque Interpretes suffragantur. Et licet isti de iudice signanter loquantur, ex communi tamen ratione legis ab aliis cum P. Sporer, Navarro, merito eadem obligatio non recedendi a communi opinione extenditur ad Confessarios, Consultores, Magistros, & ad Directores propriæ conscientiæ. Plura de hoc argumento referentur inferius agendo de iudice.

§. X.

De opinionibus communibus secundi generis non est, quod multis animadvertatur, si enim opinio Negans Obligationem legis est communis plurimorum, ita ut integra Schola cum suo Magistro eam ut absolute veram defendunt, & perpensis toties quoties rationibus, ex quibus æque communis aliorum Doctorum oppositum tuetur,

tur , eandem nihilominus probabiliorem existimet; tunc cum Patronis docentibus licentiam sequendi sententias æque probabiles videndum est; an , & ex quibus fundamentis reflexis formari possit dictamen moralitater certum de non existentia obligationis in casu, quo opinio est tantum probabiliter communior. Aliud verò , & bene advertendum est pro casu , quo opinio spectatis omnibus Magistris , & theologis universim sumptis est certò communior, ita ut omnes , aut fere omnes scribes asserant , & passim fateantur opinionem aliquam esse inter Doctores *Communior* ; nam pro isto casu censeo, quod ejusmodi opinio communior tamdiu æstimanda sit probabilior , & magis vera, quamdiu authenticis , & judicio Publico approbatis rationibus de possessione, & præsumptione majoris suæ probabilitatis non dejiciatur. Ut tamen intentio hujus animadversionis magis fiat perspicua; Ecce! duo sunt, quæ in ordine ad usum practicum Vera esse hic contenditur. Primum est, quod magna sit turba , opinionum certò communiorum, & alterum , quod pro opinione communiore stet præsumptio veritatis, vel probabilitatis, donec ista præsumptio justificatis rationibus elidatur. Prima pars hujus assertionis , quæ est facti, probatur inspectione Moralistarum , in quibus mil-
lies , & amplius illud vulgare, & tritum

occurrit : *hæc sententia est communior: huic opi-*
nioni suffragantur auctores longe plures contra
paucos, vel pauciores; hæc sententia est qui-
*dem paucorum contra communio-*rem; attamen pra-
 cticè probabilis, aut non improbabilis. Ope-
 ræ pretium fortè non deerit data oportunita-
 te catalogum exhibere de ejusmodi opinionibus
 communioribus, & de oppositis minus
 communibus. Altera pars prioris assertionis:
 quod pro communiori opinione stet præ-
 sumptio veritatis & majoris probabilitatis,
 inde patet, quia major pars Doctorum cæte-
 ris paribus plus videt, quam minor; quis
 enim neget, quod plures Thomæ, plures
 Bonaventuræ, & plures Suarezii momen-
 ta rationum uberius, & profundius rimati
 fuerint, quam unus tantum eorum. De-
 inde tenetur iudex communio-rem senten-
 tiam sequi in decidendo, idque non ex
 alia ratione, quam quia communior præsu-
 mitur esse probabilior, & verior, nisi con-
 trarium efficacibus evincatur rationibus.
 Demum, sicut communior consensus SS.
 Patrum circa intellectum, & sensum S.
 Scripturæ, & statuenda fidei dogmata cæ-
 teris paribus majorem rationem habet tra-
 ditionis, & veritatis; quam minor pars;
 ita pariter notorie major pars theologorum,
 & jurisperitorum importat persuasionem
 hominum, & præsumptionem veritatis,
 ita ut omnes veritatis, & Justitiæ Secta-
 tores, quibus facultas deest, & occasio
 mo-

momenta rei intrinseca ad rationem Sanctuarii ponderandi (Et quibus ista facultas non deest, nisi iudicibus præsumptuosis?) optime agant, quando deest communissima, in regula semitas sequantur communiores, & magis tritas, adeoque in praxi pro regula statui valeat: opinio communior est probabilior, & verior, nisi aliud rationibus probatis evincatur.

§. XI.

Doctrina de opinionibus communibus tertii generis, quando quinque, sex, aut septem Doctores aliquas sententias contra quinquaginta propugnant, non est sine cautelis accipienda, & bene masticaanda, ne abusus, & scandala pariat: Imprimis enim quis de quinquaginta antiquis assertoribus ejusdem veritatis ante detectum errorem manifestum absque injuria præsumet, quod traditam a se doctrinam non exanimaverint? quis prudenter, & sine offendiculo sibi, vel alii persuadebit, quod quinquaginta viri ex tribu S. Benedicti, vel ex tribu S. Dominici, S. Francisci, S. Ignatii sine examine rationum processerint, & unus alium velut ovis ovem subsecutus fuerit? vel si placeat, ponantur quinquaginta viri ex omni tribu, lingua, & natione, qui in operibus evulgatis unam aliquam, eandemque sententiam ut veram, vel ut probabiliorem tenuerint: unde sci-

re quis poterit , hos , vel illos Doctores meros Sectatores aliorum auctorum extitisse. Frustra siquidem , & perditâ operâ sæpius apud theologos Nomina , & designationem illorum scriptorum quæsieram , qui assertionum suarum momentis non satis discussis ita procedere convincantur. Ex eo enim , quòd unus auctor alios sequatur , ut eorundem sententias , & assertiones iisdem multoties verbis , & iisdem prorsus periodorum texturis describat , nulum probabile conficitur argumentum ad præsumptionem deficientis examinis , quia idem à Principibus theologorum , & Jurisconsultorum factitatum esse facile deprehendet , qui Alex. Alensis , Alberti M. D. Thomæ , S. Bonaventuræ , S. Antonini &c. Commentaria , nec non veterum Canonistarum Hostiensis , Ioannis Andreæ , Panormitani , Card. Zabarellæ , Felini &c. inspicere voluerit , ubi manifestè deprehendetur , quòd D. Thomas , S. Antoninus , frequentissimè Alensis , Alberti Magni &c. non solum sententias , sed amplissimas quoque rationum , exemplorum , instantiarum , & Periodorum constructiones ita in sua commentaria transtulerint , ut videri posset , quòd Posteriores auctoritati Anteriorum potius , quàm gravitati motivorum innitantur. Id quod in commentariis veterum canonistarum adhuc frequentius super diversis lectionibus in decretales , & qui

quidem millies, & millies factum esse cui-
libet legenti ad evidentiam patebit; quin
tamen arguere inde liceat, illos theolo-
giæ & Jurisprudentiæ Monarchas sine di-
scussione rationum vestigiis præcisè Ante-
cessorum inhæsisse, & sicut in volatu avis
avem consequitur; ita Alensem à D. Tho-
ma, & utrumque à S. Antonino pressum fuif-
se. Quapropter firma stare debet regula
suprà assignata, communior, & commu-
nissima sententia: qualis censenda est pro-
mota à quinquaginta Doctoribus contrà
sex, aut septem, tenenda est velut mo-
raliter certa, vel ut certò probabilior, &
verior, nisi tot viri notoriè dicant malè,
vel rationabiliter de falso convinci possint,
ut colligitur ex traditis à Panormitano,
Joane, Andrea, & aliis communiter in cap.
Capellanus de feriis.

vera tamen manet in thesi doctrina Navarri, quòd
opinio ad effectum præjudicandi alteri NB. ex eo
solo non videatur appellanda *communis*, quòd eam
plures velut oves aliæ alias sequantur &c. neque
eam ex numero auctorum, sed ex pondere ratio-
num communem æstimandam esse; nam verissimum
id est, quandò, & quoties constat, opiniones
complurium destitutas esse rationibus, quoniam
illis tunc meritò non attentis, altera opinio, 5. 6.
vel septem assertorum manet unicé probabilis, &
fit tali modo *communis* omnium Doctorum ex du-
ctu rationum judicantium.

Ut autem rationem reddam, ex qua
opinionem sex, aut septem patronorum
con-

contrà turbam aliorum non sine cautela, & periculo scandali, atque abusus sint communes appellandæ; in memoriam reducendum erit, quòd sola Europa Christiana centenas, & millenas numeret legiones litteratorum, qui causas quotidie dijudicant pro foro conscientia; neque pauciores in Europa existant homines docti, qui negotiis sæcularibus, & justitiæ tribunali- bus per regna, provincias, urbes, & op- pida ita præesse debent, ne Dei, Reipu- blicæ, & Privatorum juribus ac causis de- trimentum, ac præjudicium ullum infe- rant. Et cùm testantibus P. Cardena, Mo- ja, & Tapia apud Lacroix fol. 16. n. 150. de probabilitate opinionum intrinseca ju- dicare non possint, nisi soli viri doctissimi, & in re morali versatissimi; non autem mediocriter docti: ex altera verò parte ex millenis utriusque fori litteratis esse non soleant, nisi fortè paucissimi, qui in stu- dio morali existant doctissimi, & in scrip- tis theologicis versatissimi; hinc pronum est evenire, quod homines de illo genere litteraturæ, ad quorum officium studium morale per se haud pertinet, vel quorum aliàs non est, nisi curta scientiarum supel- lex, diversa genera opinionum commu- nium non distinguant, & sic unum genus altero confundentes concludant, quòd opi- nio à sex, vel septem Doctoribus contra quinquaginta quoque propugnata æque sit
mo-

moraliter certa, quàm illa, quæ communis est omnium; nam viris, qui sunt quidem docti, sed extrà chorum theologiæ, aut qui sunt etiam theologi, sed in vastissimis theologiæ armariis, & principiorum harmonia non satis versati; omnes auctores hinc inde pro aliqua opinione allegati videri possunt graves, & eo ipso, quòd contrà complures stent, supponi, ac præsumi valet, quòd rationes suarum opinionum singularium benè examinaverint, atque in conspectu oppositarum subsistere reppererint. Jam sicut ingens est exercitus opinionum à 5. 6. vel 7. auctoribus adversus communem sustentarum; ita ejusmodi conclusiones, vel assertiones theologorum, si non sint bene digestæ, generales natæ, & aptæ sunt occasionem præbere ad gravissimos, & frequentes abusus. Nec juvat dicere, quòd assertores principii de opinione sic communi suam doctrinam satis limitent, & ad certas conditiones, & circumstantias restringant. Esto enim hoc; sed nunquid, si constat de regula, quòd opinio à sex gravibus doctoribus contrà communem aliorum defendi solita aliquando possit censeri communis, & practice tuta; hominibus forensibus & cumulo negotiorum absorptis licebit subsistentiam illarum conditionum præsumere? vel quis Judices forenses, quis Confessores, Doctores unius libri (dum angustia temporis,

& mole negotiorum pressi super licentia causæ, & actionis subversantis principia unde demumcunque adhuc practicè tuta quærunt) obligabit ad inquirendum? utrùm illi sex Patroni, qui opinionem suo negotio faventem sustinent, sint Doctores omni exceptione majores, quòd utriusque partis momenta ritè examinaverint, vel utrùm ex contrariæ sententiæ patronis unus alterum cæco modo secutus fuerit, nècne? Supposita enim regula, isthæc à Doctore Pragmatico, & forensi sine aperta temeritate præsumuntur, idque tantò justius; quia, cùm nullibi proditi, & designati reperiantur illi Scriptores, qui non censeantur graves, & omni exceptione majores, vel qui suas argumentis non expensis opinionum merces vendere consueverint; talis inquisitor super dotes scriptorum tempus inutiliter consumeret, & plus non consequeretur, quàm quòd vel omnes scriptores existimare debeat graves, vel omnium propemodùm Doctorum auctoritatem in dubium vocare.

Et cùm vix ulla sit in re morali sententia, quæ à 6. Doctoribus contrà 50. vel amplius contradictores propugnata defactò in sensu Navarri mereatur dici communis; ista theologorum assertio in praxi rarum, vel nullum habet usum; & simul apertum periculum abusus. Nemo quidem est, qui neget, quod diligens operum moralium

Scru-

Scrutator , & assiduus theologorum lector
 veritatis studio intelligere demum velat:
 quo sensu hæc , & quo alia opinio assera-
 tur *Communis* : at quando ipsi morum ma-
 gistri regulas opponunt, quæ plus subtili-
 tatis , quàm utilitatis habent , nullus mi-
 rari debet , si moderni Doctrinarum favo-
 rabiliū Eclectici , & avidi opinionum pro-
 babiliū Cimeliarchæ pro uuo bono usu
 talium assertionum centum committant ab-
 usus. Nequis tamen hunc abusus metum con-
 fictum existimet, vel vanum; cogitandum
 est, quòd maxima pars Practicorum tam
 Ecclesiasticorum, quàm sæcularium existi-
 mationi & præsumptioni de scientia , &
 experientia sua maximè consultum arbitre-
 tur , si in antecessum magna provisione,
 & apparatu principiorum favorabilium in-
 structa sit, ex quorum thesauro cuivis de
 licentià causæ , & actionis suæ sollicito, &
 consulenti ad gustum patrocinari, & respon-
 sum favoribile impertiri valuerit. Ex ho-
 minibus , quos cum sapientibus hujus sæ-
 culi negotia tractare vocatio compellit,
 pauci erunt , qui sæpiùs non viderint, aut
 audierint gloriantes , quòd ad justifican-
 dam causam, vel operationem propotiam
 demum invenerint opinionem à nonnullis
 defensam : & cùm ex scholis adhuc, vel
 lectione theologi domestici , quem unum
 possident, & præcentum aliis æstiment, re-
 cordentur, quod 5. 6. vel 7. auctores pos-
 sint

sint sententiam efficere communem, adeoque etiam tutam; hinc nullum sibi dubitandi locum relinqui, quin ipsorum intentio, & causa citrà omnem piaculi formidinem sit tutissima, & justitiæ patrocínio munita. Ita ut quinquaginta contrarium persuadere conantibus nulla fides amplius præstetur, sed continuò illud familiare oggeratur: meus colendissimus P. Professor, quem unice veneror, sæpius dixit; aut theologus meus domesticus omninò typis impressus habet, quòd tot auctores, quot meæ intentioni faventes inveni, faciant opinionem communem; quis igitur dubitet, quin eandem liceat tutò sequi, quidquid alii in contrarium dicant, quorum motiva examinare nec volo, nec teneor. Et hoc est, quod ad effectum ostendendi abusus opinionum communium tertii generis prolixius deducere operæ pretium esse duxi, effectus quo minùs lateat talium assertionum, quibus defactò nullus amplius esse poterit usus in praxi, sed tantum locus in libris ad eruditionem scriptis.

§. XII.

Antequam autem huic de opinione communi discursui finis detur; dicendum adhuc restat: an? & quando usui esse possit ac utiliter debeat doctrina à paucis contrà plures sustineri solita. Recentiores illam doctrinam traditam acceperunt à Navarro,
&

& hic eandem ex priscis SS. Canonum Com-
 mentaristis Hostiensis. Joan. Andrea, Pa-
 norm. & aliis in suum manuale confessorio-
 rum transtulit. Et eam confessoriiis pro re-
 gula generali in omni lege, & materia lau-
 davit, cum tamen prisci illi interpretes
 eidem regulæ tunc maximè usum esse vo-
 luerint, quando leges civiles, & canoni-
 cæ, eorumque diversæ interpretationes
 ad causas particulares, & ad causas pra-
 cticas sunt applicandæ, & hi ex illis sunt
 decidendi. Circa hanc applicationem le-
 gum ad decidenda dubia particularia, &
 practica frequentissimè evenit, quòd, quan-
 do 50. & plures interpretes, canones, &
 leges vel nimis generatim exponunt, vel
 in ordine ad nonnullos duntaxat casus, &
 circumstantias peculiare explicant; tunc
 unus, vel pauci Doctores hunc, vel illum
 casum speciatim cum iisdem ipsis circum-
 stantiis ex professo tractantes facere cen-
 sendi sunt opinionem communem, quia
 istorum opinio pro tali casu, de quo omnes
 alii altum silent, solet esse unice probabi-
 lis. Atque hinc est, quòd sæpè unius Ju-
 risconsulti in causis forensibus veratissimi
 v. gr. unius Cardinalis de Luca, unius Leu-
 renii, unius Barbosæ, qui casum occurren-
 tem in iisdem, ut ajunt, terminis termi-
 nantibus ad regulas juris discussum, & ita
 decisum exhibent, prævaleat communi
 aliorum Canonistarum, quorum ingens
 qui-

quidem est numerus, qui jus, & disciplinam canonicam tradunt, & in cathedris explanant, sed illam non aptant, nec digerunt ad casus practicos pro diversitate circumstantiarum. Illis igitur Canonistis merè theoreticis, qui jus canonicum ab omni subiecto abstractum, indigestuque mole tradunt, meritò præferendi in præxi sunt insignes, & expertissimi pragmatici Scriptores, qui quemvis juris titulum, & materiem non præcisè in abstracto exposuerunt, sed eandem in ordine ad omnes circumstantias, & eventus singulares per omnes partes, & respectus ita exhausserunt, ut ferè nullus futurus sit casus practice contingibilis, ad cuius expeditionem in specie non præparatam relinquerunt doctrinam, & regulam ex SS. Canonum principiis ad hunc eventum præviè firmatam. In hoc itaque diversarum opinionum concursu, quåndò complures theoretici tradunt principia solùm generalia, ex quibus per probabilem discursum, vel per fortem illationum causa forensis expediatur: econtrà verò à paucis aliis practicis hæc ipsissima causa alibi jam deducta, & sic decisa exhibetur; omnes sine tergiversatione admittent, opinionem paucorum quidem, sed ad figuram facti adæquatam præferendam fore doctrinæ plurimorum quidem, sed pro ratione, & exigentia circumstantiarum neutiquam adaptatæ.

Frequens est querela versantium in praxi, quòd quandò ad effectum deciden- di lites forenses, aut expediendi negotia intricata complures ex modernis Canonistis consulerint, rarò adæquatas pro occurren- te facti specie regulas invenerint; sed suo proprio primum Marte ex principiis generatim traditis conclusionem pro casu, de quo agebatur, non sine periculo, & formidine errandi eruere debuerint. E contrario verò, quoties pro expeditione oblatae difficultatis recursum habuerint ad auctores practicos, puta, Card. de Luca, Barbosa, Card. Tusch. Leurenium, & con- similes alios: resolutionem jam in terminis cum respectu ad omnes circumstantias ex- peditam, & præparatam, rationibus, & juribus ad ostensionem veritatis ita firma- tam invenerint, ut suam prius ex theore- ticis præconceptam opinionem in compa- ratione hujus cum erubescencia falsam ju- dicaverint. Unde evenire deprehenditur, quòd nonnulli pusilli Juris- Consulti, qui omne ambiguum, quod ad eorum tribunal defertur, ex tripode unius exigui codicis dexterrimè pro utroque foro decidere no- runt, non rarò scandalizentur, si easdem controversias ad legitimum forum delatas aliter, ac ipsi pronuntiarunt, decisas fuis- se intelligant, qui à scandalis, vituperiis, & improperationibus cessaturi essent, si ge- nuinas rationes decidendi non ignorassent.

Sunt, qui cujusdam oraculi effato multum tribuendum putant, enuntiantis: *auctorem unius libri maximoperè esse timendum*. Verum id est in disputationibus scholasticis, & argutionibus ingenii acuti. Secus res se habet in negotiis justitiæ, fidei, & conscientiæ, & ubi de ostensione veritatis, & de distribuendo cuique suum agitur. Non unam scripturæ partem, sed scripturas scrutari jussi sunt Judæi. Nam conscientiæ arbiter, justitiæ, ac rerum publicarum administer unius codicis habet se, sicut Medicus alia non adhibens medicamenta, nisi quibus suum pharmacopiolum domesticum abundat. Unde ad leniendas tusses quotidianas, ad pertinaciam catharorum frangendam efficaces depromi valent medicinæ, sed ad curandos omnis generis morbos, & morborum infinitas species tale promptuariolum domesticum satis non erit.

Siquis accuratiorem notionem super discrimine Doctorum theoreticorum, & pragmaticorum, seu forensium desideret, illam optimè delineatam inveniet apud Josephum Antonium Bruni Professore in Athenæo Taurinensi dissert. 5. de Jurisconsulto academico, & forensi, ubi inter alia statuit: quod Jurisconsulti academici *leges deglutiant*; forenses vero easdem *masticent*, & quod theorica à practica distet, sicut tactus à visu intellectuali, ac demum addit: Ego post longam legendi professionem, & post diligentissimam foro navatam operam in ea sum sententia, quod theorica sine praxi digestam, solidumque juris cognitionem præstare nequeat: praxisque absque theorica maxime periculosa, & manea evadat, hinc vult, quod cum longa legendi professione opera, & exercitatio practica consocianda sit.

ANIMADVERSIO IV.

De opinione probabiliore, & minus probabili in specie.

§. XIII.

Cum opinio possit esse probabilior ex rationibus æquè extrinsecis, quàm intrinsecis; idcirco P. Lacroix de conscientia n. 134. probabiliorem intrinsecè dicit, „ quæ „ pro se habet meliores rationes, & extrinsecè talem nominat, quæ pro se habet „ maiorem auctoritatem. Quòd si verò una „ habeat rationes meliores, & altera maiorem auctoritatem: tunc illa, inquit, est „ simpliciter probabilior, quæ habet rationes meliores, quia auctoritas fundatur „ rationibus, nec auctores plus valent, quàm „ valeant rationes, quas afferunt, vel quas „ habere præsumuntur. Ubi clar. Auctor „ ulterius subiungit: si opiniones sint circà „ revelata, illa est probabilior, pro qua „ potius stare videtur revelatio. Si circà „ res spectantes ad jus positivum, illa est „ probabilior, cui magis favent leges, & „ consuetudo, quæ est optima legum interpret. Si circà mentem legislatorum, vel „ circà intellectum legum, etiam naturalium; plus tribuendum est antiquis, quàm „ recentioribus, quia illi fuerunt auctoribus „ legum magis vicini, & ab initio inter-

„prætes earum. Si sint circa materias fidei,
 „& morum; plus tribuendum sanctioribus,
 „quàm aliis, quia illi à Deo & amplius il-
 „luminantur, & meliùs sciunt mystica dis-
 „cernere. Circa materias conscientiam at-
 „tingentes plus tribuendum theologis,
 „quàm juristis: circa materias jurídicas
 „plus juristis, quàm theologis, quia cui-
 „que in sua arte, & professione magis est
 „fidendum, hucusque Lacroix.

„Castropalao hîc n. 7. Opinio probabilior
 „est, quæ firmiori, & efficaciori funda-
 „mento fulcitur. - - - Regulariter tamen
 „loquendo ea sententia probabilior est ju-
 „dicanda, quæ à pluribus defenditur, &
 „à doctioribus: ut dixit Philosophus; top.
 „Cap. 1. Probabiliora sunt, quæ videntur
 „omnibus, vel plurimis, vel sapientibus &c.
 quibus suffragantur Gonzalez dissert. 1. n.
 27. de recto usu probabilium, & alii com-
 munitè. Ex quibus simul per se patet,
 quæ sit opinio minùs probabilis, ea videli-
 cet, quæ vel nititur minori auctoritate,
 vel rationibus fulcitur minùs firmis.

His sic præmissis pro illustratione Doctri-
 næ de opinionibus intrinsecè probabiliori-
 bus supponendum ex suprâ allegatis est,
 quòd de probabilitate intrinseca judicare,
 & discernere alii non valeant, nisi viri do-
 ctissimi, & in re morali versatissimi, ita
 ut mediocriter docti, & in scientia morali
 mediocriter tantum versati sufficientes non
 sint.

sint discernendi falsa à veris , quia illa sæpe sunt , & frequenter apparent veris similia. Difficultas hujus discernentiæ ex eo crescit , & patet , quia vis humanæ perspicaciæ , & facultas discretiva ad interiora statûs objectivi penetrare nescit ; sed de illo ex conjecturis extrinsecis , aut ex proportionem , & æquiparatione cum aliis rebus magis affinibus judicium sibi format ; hinc , nisi intellectus sit perspicacissimus , & multa exercitatione quoad omnia pericula errandi factus expertissimus , & maximè circumspectus , facile fiet , & quotidie fieri videmus , quòd unus Doctor rationes , quæ aliis non videntur , nisi levissimæ , reputet graves , vel omninò gravissimas ; & vice versa alii auctores censeant alia motiva maximè ponderosa , & approbatione dignissima , quæ tamen à pluribus aliorum interlevia , & nullius ferè attentionis digna rejiciantur , nam quivis Doctorum aliam , & aliam habet stateram , quibus pondera motivorum æstimantur. Hinc proficiscuntur tam inæquales , & sæpe iniquissimæ taxationes rationum , quibus singuli opiniones suas , velut mater proles suas præ cunctis aliorum approbare , & cæco approbationis suffragio veras censere solent. Siquis pondera rationum attenderit , ex quibus assertores suarum quivis opinionum æstimationem intrinsecam suis mercibus conciliare nituntur ; ista respectu diversorum intel-

lectuum se habere videntur; sicut quarumdem pretia rerum, quæ pro *diversitate* *elionis*, & gustûs à nonnullis plurimi, & ab aliis econtrà parvi æstimantur. Fuerit pro in aliquandò Advocatus causarum forensium, qui justitiam suarum causarum rationibus non minùs infirmis, & ad speciem veri coloratis, quàm efficacibus, & solidis justificare solebat ea ratione ad id inductus, quia ab experientia convictum se credidit, non deesse in judiciis, apud quos ad persuadendum justum, & verum plus ponderis habeant rationes solum apparentes, quàm reverà solidæ, & efficaces, de cujus asserti veritate quotidiana se offerunt experimenta. Infinitæ occurrunt in libris scientiæ moralis opiniones de rebus etiam maximi momenti, ex quibus una Schola, vel una pars Doctorum hanc: & alia Schola, aut Doctorum pars oppositam ita tuentur, & postquam milleni, & milleni à sæculis per universum orbem Catholicum theologi tam unius, quàm alterius opinionis fundamenta intrinseca exanimaverint, libnaverint, discusserint, & millies exploraverint; plus tamen tanti temporis investigatione effectum haud fuerit, quàm quòd suis utriusque opinionis assertoribus rationes videantur meliores, & quælibet secta auctorum maneat addicta suis præconceptis sententiis, quin spes ulla affulgeat, quòd una pars alteri certa victoria, & verita-

ritatis luce prævaleat. Et unde hæc perpetua discrepantia opinionum, & opinantium, nisi ex diversitate staterarum intellectualium, quibus cuivis rationi intrinsecæ suus determinetur gradus probandi, & pretium definiatur motivorum, ex quibus intellectus prudenter huic, vel illi assertioni assensum præbere, vel non præbere debeat.

Sed quorsum ista disputantur, quæ tamen vulgo nota, ac explorata sunt, si fortè rescire cupias? ajo, ne stateris nostris, & alienis tam fallacibus plusquàm oportet, fidatur, ne in Israel, & in disciplina morum tam faciles fiant deceptiones tot opinamenti ad stateram Sanctuarii non justificatis. Admiramur enim Doctores non minùs academicos, quàm forenses, qui opinionibus genio, inclinationi, intentioni personæ gratæ, & gratificandæ favorabilibus ex rationibus multo studio procreatis, & excultis ita addicti sunt, & earum veritatem aliis persuadere ita fatagunt; ut fundamentis contrarium evincantibus, & communi aliorum calculo approbatis nullus amplius relinquatur locus attentionis, & id quidem, quia fallaces sunt filii hominum in stateris suis.

§. XIV.

Alteri hîc reflexioni locus aperitur, quæ prioris animadversionis disputationem com-

mendabilem, & usu non vacuam reddere possit. Theologia moralis maxima ex parte in verbo divino scripto traditòque fundatur. Præcepta Decalogi, virtutes theologicæ, & morales cum vitiis oppositis, materia Sacramentorum, leges justitiæ, obligationes votorum, juramentorum, & omnium universim contractuum principiis innituntur non minùs revelatis, quàm naturalibus, ita ut cognitio obligationum inde descendendum maximam, potissimàmque constituat partem scientiæ moralis. Jam in istis, quæ sunt revelata, aut in revelatis fundantur, subintrat regula suprâ ex P. Lacroix insinuata: „Si opiniones sint „circâ revelata; *illa probabilior est, pro qua „potius stare videtur revelatio*: Si circâ mentem legislatorum, vel circâ intellectum „legum etiam naturalium plus tribuendum „est antiquis, quàm recentioribus, quia „illi fuerunt auctoribus legum magis vicini, & interpretes earum fuerunt ab initio. Circâ materias fidei, & morum plus „tribuendum est sanctioribus, quàm aliis, „quia illi à Deo amplius illuminantur, & „mystica melius discernere sciunt.

Attentis istis principiis, quemadmodum nullum superest dubium, quin illa opinio sit probabilior, pro qua potius stare videatur revelatio; sed agitur de ulteriori regula, ex qua tum ipsa existentia revelationis, cum ejusdem sensus, & exten-

tenſio ad hunc , vel illum caſum dubium prudenter deſumatur ? Profectò , ſi decifio omnium dubiorum , quæ hominibus jugum obligationum non certarum recuſantibus exinde ſuboriri poſſunt , cujuſvis judicio ex rationibus ſibi viſis procedentis committitur ; ecquis à judice in propria cauſa , atque ex meritis acumine ingenii ſui ad gradum verifimilitudinis promotis judicante juſtum judicium exſpectabit ? vel regulariter tantum ſperet ? qua de cauſa in decidendis præfatis dubiis de facili recedendum non eſt ab ulteriori regula ſuprà oppoſita : circa materias fidei , & morum plus tribuendum eſt virorum ſententiis ſanctiorum , quàm aliis , aut etiam propriæ prudentiæ. Eſi in doctrinis Sanctorum deficiat judicandi regula . adhærendum erit communiori theologorum opinioni , niſi ratio manifeſta , & judicio publico ſatis habens inventa reſeſſum juſtificet. Ratio ita ſentiendi eſt , quia in rebus tam morum , quàm fidei ſenſus , & conſenſus Doctorum communior magis accedit ad naturam traditionis , quàm conſenſio paucorum.

Prætereà , ſi agitur , de voluntate divina præceptiva , utrùm ad hunc , vel illum caſum in particulari ſe extendat , aut de ſenſu legis divinæ prohibitiæ intelligendo plures intellectus cæteris paribus magis cenſentur illuſtrati , & ductu ſuperni luminis ita ſenſiſſe , quàm pauciores , eòquod
com-

communior SS. Patrum, vel Theologorum Catholicorum expositio revelatorum sicut in definiendis fidei veritatibus; ita in determinandis agendi obligationibus, & præceptis divinis semper plurimum habet auctoritatis, & quasi pro organo, & interprete Spiritus Sancti communior pars theologorum reputata fuit. Communis enim sensus, vel consensus communior est optima legum divinarum, & naturalium interpretres.

Verum quidem est, potest opinio minùs inter auctores communis revera esse ex rationibus intrinsecis probabilior, quando nempe rationes ejusdem sunt fortiores, & magis convincentes illis, quæ eidem adversantur, at quo judicio decretorio, aut quo oraculo authentico constat, rationes intrinsecas à paucioribus agnitas potiores esse illis, quibus à pluribus major vis probandi tribuitur; nam pondera, & merita rationum, quæ in plurium stateris prævalent oppositis, tandiù plus æstimanda sunt, donec de iniquitate staterarum per authenticum rectificationis judicium constiterit, quòd si enim doctrina, quæ ex conditione sua intrinseca à vero magis recedere deprehenditur, in praxi, & inter doctores prædominari agnoscitur, ad rectores Ecclesiæ pertinebit, eandem de throno Dominatus sui deicere, & in ordinem, qui ex meritis intrinsecis debetur, redigere, ne
ejus-

eiusdem prævalens usus in detrimentum
disciplinæ christianæ cedere pergat.

§. XV.

Ex dictis hucusque de opinione proba-
biliore generatim difficile non erit iudicium
discernendi opinionem *certò probabiliorem &*
probabiliter tantum probabiliori; nam ex re-
latis consequitur, quòd sententia, quam
omnes, aut ferè omnes Theologi, & Ma-
gistri morum asserunt, & concedunt esse
probabiliorem, aut communioem, & ve-
riorem; illa meritò dicenda erit certò pro-
babilior probabilitate extrinseca absoluta,
& intrinseca etiam præsumptiva; donec
de contrario legitime constet: idem censen-
dum est de sententia, cujus oppositam om-
nes, aut ferè omnes tantum defendunt
ut minus probabilem, & minus communem. quan-
dò verò una auctorum hanc: & alia æqua-
lis, aut ferè æqualis pars scriptorum, &
moralistarum oppositam dicit probabilio-
rem; tunc neutra potest dici *certò*, sed tan-
tum probabiliter probabilior, quia multi-
tudo testantium de maiore probabilitate
contrà æque multos contrarium asserentes
non efficit certitudinem, sed probabilita-
tem tantum, ut ex principiis obviàm notis
manifestum est.

ANIMADVERSIO V.

De recto usu opinionum minus probabilem, & minus tutarum.

§. XVI.

Inter controversias moderno ævo agitari solitas vix celebrior est illâ, quæ de recto usu opinionum minus probabilem, & minus tutarum duplicis sectæ Theologos exercet. Actum ageret, & tempus referendis in vulgus notis perderet, si quis elogia, aut impropria adducere vellet, quibus una cohors alterius partis phalangibus maledicere, atque una alterius doctrinam traducere solet, quin sive una, sive altera pars reverà sciat, quid justè reprehendatur, quidve meritò approbetur. Nimium recentiora, & omnium manibus nimis trita sunt, quàm ut ignorari possint illa scripta, quibus doctrina Probabilissimi nudius primum tertius ut damnabilis, scandalosa, & in praxi perniciosa fuit traducta, ac diris devota. Quorum temeritatem ut justè castigaret, surrexit quidam Magnus scientiæ moralis conductor, qui in suis anno superiore editis thesibus auctoritate prætorica ita pronuntiat: „Probabilismus, si ritè, & sine præjudiciis inspiciatur, est reverà sententia prudens, innocens, ac utilis, quidquid obganniant rigorosistæ quidam, the-

theoreticè quandoque culicem excolan-
 tes : practicè verò per suas calumnias, &
 injuriarum plaustra in Probabilismi defen-
 sores cum Acatholicorum scandalo ; &
 christianæ charitatis læsione congesta ca-
 melum glutientes : nos hæc quatuor pa-
 radoxa defendimus , videlicet I. usum
 probabilismi esse *maximè tutum* , II. usum
 probabiliorismi esse *maximè periculosum* : III.
 Probabilismum germanissimum in *rigoris-*
mus debere excurrere , & *simul laxismum in-*
ducere. Si minùs verè isthæc , certè sunt
 magnificè jactata. Cæterùm si ita est cau-
 sa hominis christiani cum Probabilismo , si
 usus probabilismi *est maximè tutus* : & usus
 probabiliorismi *maximè perniciosus* ; Si Pro-
 babiliorismus germanissimus in laxismum
 degenerare *maximè potest* : & probabilioris-
 mus germanissimus in *rigorismum excurrere*
debet ; non expetit , imò non licet vel do-
 cere , vel sectari probabiliorismum , utpo-
 te *maximè perniciosum* , & *minimè tutum*.

Verè paradoxa hæc esse nemo est , qui
 non agnoscit. Qua autem approbationis
 censura illa sint digna , aliorum relinquitur
 judicio : illud tantùm in transitu adverto ,
 si probabilismus est *maximè tutus* ; cur
 nulla virorum etiam religiosorum tribus
 partum hunc ut suum agnoscere vult , sed
 ejusdem paternitatem soli Medinæ , vel ne-
 scio quibus incertis majoribus adscribere
 laborant. Tametsi doctrina aliqua à sua na-
 tività

tivitate non sit mea, si tamen bona, si utilis, & legitima, quid erubescam eandem ab aliis repudiatam, & ejectam titulo adoptionis, & receptionis meam agnoscere? Dein si istis Paradoxistis credimus: antiprobabilismus est maxime perniciosus; quid ergo dicemus de tot fratribus nostris, qui antiprobabilismum germanissimum docuerunt, amplissimis tomis publici eum juris fecerunt, & sine poenitentia in illa secta antiprobabilistarum obierunt? Ergo perierunt? quia perniciosam doctrinam disseminarunt? absit. Ergo antiprobabilismus germanissimus non debet dici perniciosus, nisi velimus calumniari. At neque probabilismus ab ejus adversariis ita traduci debet: ita est, recte ais, in hoc laudo vos, Paradoxistæ, & omnis bene sentiens dicet Amen. Sed bonus asceta, & vir potius religiosus, quam discipulus Phariseorum, non debet ipse committere, quod jure reprehenditur in aliis, quis enim de spiritibus bonis dixit nobis, quod Gonzalecii, quod Ralsleri? quod Mayreri (ut paucos mihi magis notos, & familiares honoris causa nominem) quod innumeri alii, qui probabiliorismum, vel antiprobabilismum germanissimum docuerunt, doctrinam perniciosam, & minime tutam tradiderint?

§. XVII.

Ut autem, quid missis istis præliis noti
mi-

minus offensivis, quàm defensivis, de usu opinionum probabilium sentiam, propius jam aperiàm; candidè fateor, quòd lectis, & diutissimè expensis utriusque partis scriptis, & rationum momentis semper judicaverim, utrumque tam probabilismum, quàm probabiliorismum germanismum *usum habere bonum*, & utrumque simul habere posse *usum malum*, prout quivis in suis circumstantiis, & tempore suo adhibetur: In nullo tamen scriptore mihi noto quæstionem juxtà intentionem meam ex professo tractatam inveneram, donec eandem á Clarissimo P. Christophoro Ralsler disput. 3. in Norma Recti q. 9. art. 26. pro dignitate meriti nonnihil plus discussam repererim, ubi quæstionem movet, & examinat: an licentia sequendi in praxi opiniones æqualiter probabiles relictis probabilioribus restringenda sit ad casus, quibus difficile in praxi foret inter æqualiter probabiles sequitiores, quæ quæstio uberius sic institui meretur: utrùm licentia sequendi minus probabilium opinionum usum restringi debeat ad casum, quo usus probabiliorum in praxi evaderet difficilis? Est quæstio hæc pro praxi tanti momenti, ut, nì primo loco examinari ea debuisset, saltem ejusdem discussionem omittere non oportuisset. Ut verò ad eam illustrandam magis ordinate procedatur, sit

ANIMADVERSIO VI.

*Usus probabilismi est licitus, tutus,
& utilis in casibus necessitatis.*

§. XVIII.

Non solum probabilistæ, sed germani quoque antiprobabilistæ, aut probabilioristæ universim admittunt, quod liceat sequi opinionem speculative minùs probabilem, & de se minùs tutam in casibus necessitatis, quando nempe non datur potestas, vel facultas procedendi secundum tutiorem, & probabiliorē sententiam. Ratio est manifesta, quia necessitas juxta tritum non habet legem, & multa facit licita, quæ cæteroquin certò sunt illicita; exceptis siquidem illis, quæ sunt adeò intrinsecè mala, ut pro nullo casu coonestari queant, pauca erunt, quæ necessitas non potest facere licita.

Medicus potest in necessitate, quando usus, & copia deest medicamenti de se magis proficui, uti medicinis probabilius non ita profuturis. Minister Sacramentorum, & quidem maximè necessarii, Baptismi videlicet, potest, ac debet in necessitate infanti moribundo succurrere Baptismo quomodocunque probabili etiam tenuiter tali; & sic etiam confessarius homini moribundo absolutionem impertiri potest
sub

sub quacunque probabilitate dispositionis, si circumstantiæ usum tutiorum non admittunt. Extrema necessitas tribuit sic indigenti jus, quod extrà talem necessitatem nec probabiliter habuit, & tollit simul in altero jus aliàs certum, ita ut extremè indigenti liceat sine delicto furti surripere necessaria, ut communis tenet cum Lacroix l. 3. p. 1. n. 950.

Ratio hujus doctrinæ à priori pariter aperta est, quia, quandò tutioris nulla datur copia, vel usus; illud *non relinquitur*. controversia autem solùm in eo consistit: an liceat sequi opiniones minùs probabiles, & minùs tutas, *relictis* probabilioribus, & *tutioribus*. Ubi enim fatalis necessitas nullum, nisi unicum medium reliquum facit, nullum *tutius* tunc relinquitur, sed superstes pro tali casu evaserat unicè tutum. Accedit alia ratio, quòd, quamvis sententia aliqua speculativè sumpta sit in se, & maneat à parte rei minùs probabilis; necessitas tamen, & adjuncta extrinseca reddunt usum ejusdem pro casu particulari probabiliùs, vel certò approbabilem, vel ut alii loquuntur theologi; necessitas, & causæ extrinsecè hìc, & nunc concurrentes augent vim probabilitatis, & promonent illam ad gradum probabilitatis practicæ pro casu urgentis necessitatis. (C.)

(C.) Cardenas ad proposit. III. ab Innocentio XI. damnatam: an liceat sequi opinionem tenuiter proba-

babilem? Cap. 7. n. 48. inter alia ita scribit: in I. part. cris. theol. disp. 9. cap. 8. n. 133. retuli opinionem docentem: in extrema, aut gravissima necessitate licitum esse uti opinione tenuiter probabili..... quæritur ergo in præsentī: an hæc propositio (quod in gravissima necessitate eligere possimus opinionem tenuiter probabilem) subeat hanc damnationem? Et ut ibidem notavi, atque Emanuel de Figuera (me citato) asseruit: hanc opinionem minimè subjacere huic damnationi, idem ab eodem innuitur. n. 377. & 619. atque alias sæpiùs supponitur.

P. Lacroix ad rem ita differit. l. 1. n. 366. fol. 46. dixi per se loquendo, nam in gravissima necessitate, & quando opinio tutior non posset reduci in praxim, licitum esset operari secundum opinionem tenuiter probabilem, neque hoc ab Innocentio XI. damnatur, ut rectè notat Cardenas, quia necessitas gravissima quodamodò *auget probabilitatem*, facit enim, ut omissio operationis sit moraliter impossibilis, ergo *pro eo casu* opinio fit sufficienter probabilis ad tollendum dubium practicum.

P. Jacobus Corella Capucinus tr. 10. Explic. prop. damnat. n. 28. fol. mihi 329. sic loquitur: in casu alicujus necessitatis urgentis possumus uti opinione, licet ejus probabilitas sit tenuis. Ita ex Sanchez, Soto, & aliis tradit Torrecilla. & sic potest moribundo absolutio dari, qui in confessarii absentia signum doloris dedit, potest etiam dari absolutio moribundo sub conditione, qui Christianè vixerit, licet non dederit aliquod doloris signum, uti docent Homo bonus, & alii 16. Doctores citati à Diana.

Huic doctrinæ utriusque partis Patroni ita suffragantur, & rationibus ita luculentis evincitur, ut superfluum existeret eandem pluribus confirmare.

Corol-

Corollarium , quod istam assertionem extrà dubium positam consequitur, inter alia etiam illud est, quòd exempla scripturæ, & Summorum Pontificum cum arctatis summa necessitate dispensantium nullam in favorem probabilismi specialiter non restricti probationem inferant. Esto enim, quòd viri pii, & timorati etiam Summi Pontifices arctissimis necessitatis angustiis conclusi aliquid egerint, vel agendum permiserint, ex eo nullum prorsus duci poterit argumentum adæquatum, & concludens pro licito usu probabilium extrà casus ejusmodi necessitatum. (D.)

(D.) Ita est, Machabæi in die festo contrà hostes aggressores pugnarunt: Antiocheni tempore Juliani, ne fame perirent, Idolothytis vescebantur, ut dicit Gravinà apud P. Biner p. 10. art. 2. n. 265. Sed exinde usus licitus probabilismi extrà casus necessitatis concludenter non evincitur; nam ut argumentum vim probandi obtineret, constare prius deberet, quòd eo tempore in necessitate, qua Antiocheni premebantur, etiam extrema, secundum opinionem tunc receptam ut probabilior non liceret Idolothytis vesci; cum tamen extrà dubium videatur certum, quòd illis extrà ejusmodi necessitatem neque probabiliter licitum fuerit vesci. Davi cum suis se panibus refecit propositionis, dispensante in lege prohibitionis necessitate; quis en exinde arguet, id generatim omnibus extrà casum necessitatis ex probabili opinione tunc vigente licitum fuisse. Protoparentibus nostris esus de ligno scientiæ boni, & mali in Paradiso sub pena mortis interdictus erat, si tamen de illo non

comedissent, nisi extrema, ne fame perirent, necessitate coacti, unde constat, eosdem non ex probabilitate alicujus opinionis, sed potius ex tanta arctitudine necessitatis impunitatem meritos fuisse.

Lubentissimè concessero, Summos Pontifices in casibus extraordinariis, & ex urgentissimis causis hinc inde dispensasse insistendo opinionibus vix verè probabilibus; sed si Probabilismus est maximè tutus, si est adeò utilis, cur Pontifices in similibus casibus, & impedimentis matrimonii probabilius jure naturæ dirimentibus non dispensant sæpiùs, & cum pluribus? Nunquid dura lex necessitatis potest, ac solet facere opinionem tenuiter probabilem maximè tutam, & usum ejus maxime utilem? Sed propterea usus veri, & germanismi Probabilismi respectu tenuis probabilismi non fit maximè perniciosus.

P. Cardenas n. 619. admittit, quòd etiam Sacramenta possint administrari ex opinione probabili, si accedat circumstantia ab extrinseco, quæ praxim, & usum talis opinionis à probabilitate transferat ad certitudinem, quod principium iste auctor alibi sæpius repetit, aut supponit. Ex quò fit, quòd usus probabilismi possit esse maximè tutus, & summè utilis etiam in administrandis Sacramentis in casibus necessitatis; at non quia talis operatio pro fundamento licentiæ meram habet opinionis probabilitatem; sed quia circumstantia supervenientis hic & nunc necessitatis usum opinionis sublevat de statu infirmitatis suæ, & collocat eum inter usus opinionum practicè certarum.

ANIMADVERSIO VII.

Salus, & emolumentum spirituale proximi, & proprium potest facere usum probabilissimi tutum, & utilem.

§. XIX.

Descendit hæc assertio ex principiis prioris animadversionis. Nam, sicut necessitas potest excludere copiam, & potestatem agendi juxta regulas de se tutiores, vel probabiliiores: ita contingere quoque poterit, quòd alius modus juvandi animas non supersit, nisi usus opinionis alicujus certò minùs, & forsan tantùm probabiliter, vel tenuiter probabilis; quia in defectu aliorum usus medii quacunque probabilitate profuturi in tali casu fit unicè tutus. Argumentum, & sensum Doctrinæ Auctores illustrent exemplo medici, qui licitè utitur medicinâ utcunque probabiliter profuturâ, si salubrior vel haberi non potest, vel si stomachus infirmi usum melioris medicinæ respuit, & admittere non solet, quia in tali casu salus infirmorum mediis curanda est quibuscunque possibilibus, cùm impossibilium nullus detur usus, neque electio. Ex hoc principio sustinetur, quòd confessori pœnitentes laborantes ignorantia invincibili circa obligationes legum humanarum, divinarum, aut etiam

naturalium, quatenus illa de his dari potest, in bona fide relinquere possint, si sciunt, & certò provident, quòd admonitio, & instructio alium non sit habitura effectum, nisi quòd ex transgressore materiali facerent formalem. Idem conceditur quoad conjuges putatitios de nullitate sui matrimonii in bona fide existentes; ratio est, quia in casibus, ubi conditio sic ignorantium nullam ex admonitione spem fructus probabilem, sed potius certitudinem ruinæ spiritualis relinquit, usus, & conservatio ignorantiae invincibilis sit unica tabula salutis, extra quam in tali hypothesis nullum aliud reliquum est remedium juvandi. Majus jus civitatis igitur meretur dictum principium, quandò salus sive propria, sive proximi procurari adhuc potest usu opinionis probabilis; cum illa ex una parte facilius bonam fidem iustificet, atque ex altera parte major affulgens spes, & probabilior promotio salutis, ac evitatio periculi fortè manifesti praxim talis probabilitatis æquipollere faciant usui moraliter certarum. Exempla, & casus, quibus ista doctrina usui esse utiliter valet, sunt familiares, & obviè noti. Conversio infidelium in India si v. g. sperari, & promoveri haud possit, nisi permittantur eis ritus nimium assueti, & uxores bene visæ non obstantibus impedimentis juris divini, & naturalis; in
hoc

hoc casu cura salutis reddit usum opinio-
nis quomodocunque probabilis maximè tu-
tum, & maximè utilem, utpote à quo ex
dispositione infidelium dependet eorum sa-
lus; quandò ergò summi Pontifices Exem-
plo Urbani VIII. cum Indianis ad effectum
contrahendi matrimonium vel persistendi
in contracto ex opinionibus tantum proba-
bilibus in impedimentis juris naturalis, &
divini dispensarunt, vel sic dispensandi fa-
cultatem Missionariis concesserunt, nullum
exinde duci potest concludens argumen-
tum, quòd earundem opinionum usus ex-
trà ejusmodi situm, & œconomiam cir-
cumstantiarum sit in praxi maximè tutus,
& maximè utilis Reipublicæ Christianæ.

Quoties ex usu probabilis sententiæ de-
pendet principis cum toto regno conver-
sio ad religionem orthodoxam, & salvifi-
cam; vel si ex contrario usu timeretur,
eversio Religionis, ac extinctio fidei in prin-
cipe, & in subditis, adeoque quandò Apo-
stolica sedes salutem, & incolumitatem
magni populi in tali situatione constitutam
intueretur, & ad præcavendum tantum
detrimentum nullius opinionis probabilis,
& favorabilis usum intentatum relinque-
ret; atque sic omnia media etiam extra-
ordinaria, & extrema exhauriret; aliud non
fieret, quàm quòd summa necessitas exigit,
& cura salutis justificat. Verùm ex casu-
bus ita extraordinariis, & ex usu opinio-

num quomodocunque probabilium in tali rerum angustia licito nemo sanus concludet, quòd cessantibus istis circumstantiis earundem opinionum probabilium sequela maneat adhuc pariter licita, & simul sit maximè tuta (E.) non desunt homines, & hominum conditiones, in quibus usus probabilium medicinæ instar tempore opportuno sumendæ ad promovendum negotium salutis conducibilior esse potest, quàm major rigor. Diverſa tempora, & diverſa capita hominum infæcunda non sunt circumstantiis, & rerum eventibus, in quibus prudens, & expertus animarum medicus usum probabilismi negligere nec potest, nec debet, quia ad modum medicinali utilis est in necessitate, sed nisi id postulet necessitas, vel ratio salutem unicè, & melius curandi justificet, remedia ex hac officina probabilismi non præscribuntur, nisi quando saltem generatim gravis, & urgens causa (nè urgentissima) aliud exigat.

(E.) Naaman Syrus comitari confuevit regem suum euntem in templum Remmon, ut adoret, & illo innitente super manum ejus, & adorante simul adorare videri poterat, dixit ad Prophetam Elisæum, ut Deum super hoc deprecaretur, dicens, ut ignoscat sibi Dominus hoc factum. Ecce! Prophetam eum in pace abire jubet. 4. Reg. 5. jam quæcunque ratio factum istud à specie idolatriæ excuserat; certum manet, idem extrà casum hujus necessitatis licitum non fuisse.

ANI-

ANIMADVERSIO VIII.

Gravis difficultas , & magnum incommodum executioni opinionis magis probabilis extrinsecè supervenientia possunt reddere usum opinionis minus probabilis permissum.

§. XX.

Cùm observantia cujusvis legis sua non careat difficultate intrinseca , præmonendum hîc est, quòd in ista observatione sermo non sit de difficultate observantiæ legum innata, sed de illis difficultatibus, incommodis , & molestiis , quæ executioni legum , & impletioni obligationum peculiariter ab extrinseco accedere possunt. Sic in exemplo , restitutio fructuum beneficialium ob horas canonicas omissas per se nulli non gravis est ; attamen gravior esse solet beneficiato non diviti, quàm multum locupleti. Repetitio Psalmorum , quos obligatus ad horas canonicas plenè , & voluntariè distractus dixerat , homini cæteroquin otioso minùs difficilis accidere debet, quàm multis negotiis undique oneratæ personæ. Incontinenti ex hac incontinentiæ circumstantia voto extrinseca difficilius est votum non usque adeo certum servare ; quàm homini frigido , & ad in-

con-

continentiam minùs inclinato, & sic per complures alios casus res explicari potest.

Sciendum prætereà est, quòd non intelligatur qualiscunque difficultas extrinseca, v. g. levis, conficta, merè præsumpta, vel non verè gravis; sed talis, quæ rationabili hominum timoratorum iudicio absolutè, & respectivè ad naturam legis, & obligationis existimatur reverà gravis, ita ut sufficeret superiori ad dispensandum in lege certa: & sicut ponderosiora requiruntur motiva ad dispensandum in lege naturali, & divina, quàm in humana; ita insistendo huic systemati graviores adesse deberet difficultates, & incommoda ad utendum opinione probabili contrà legem divinam, & naturalem, quàm contrà humanam; quia quo altioris ordinis est vinculum obligationis, & sublimior Majestas obligantis, tantò graviores debent esse rationes, ex quibus bona fides, & ignorantia invincibilis probabiles transgressores non efficiantur prævaricatores, nisi merè materiales.

Cæterùm, dum defectus temporis, & arctitudo ingenii non permittit, præmissæ de incommodo, & difficultate usum probabilismi justificante assertioni exactos fines præscribere; & eandem sub omni respectu à periculo contradictionis immunem præstare; intentioni præsentì satisfactum abunde erit, id si effectum, vel occasio præ-

præbita aliis fuerit, ut istam summi momenti thesim deinceps exactius discutiant, atque prætereà palàm factum fuerit, quòd, tametsi gravis causa, magna difficultas, aut incommoda non vulgaria usum doctrinæ minùs probabilis utilem, & tutum efficiant, nulla exinde duci valeat legitima conclusio pro licentia probabilismi extrà casus singularis difficultatis, incommodi, vel jacturæ. Irrelevantia argumenti patet ab exemplis. Certum est, quòd lex audiendi diebus festis sacrum non obliget sub gravi difficultate, & incommodo itineris, tempestatis, valetudinis, vel cum gravi damno, aut periculo jacturæ temporalis. Item licitum est diebus festis ex urgente causa opera servilia obire. Eadem quoque est ratio in jejuniis, in abstinentia à carne, in horis canonicis, aliisque præceptorum obligationibus, à quorum observantia licet gravis causa dispenset, exinde tamen inferri non potest, quòd earundem legum non observantia sine talibus causis sit licita, aut maximè tuta. Usus potestatis dispensandi in omni lege humana, divina, aut naturali de se dispensabili in circumstantiis, & ex causis justis est maximè utilis, & licitus, quin cessante causa legitima maneat amplius licitus. Aliud proin est, quòd subsistentia gravium, & talium rationum, quæ ad effectum dispensandi in lege certa sufficiunt, usum, & executionem pro-

probabilissimi, seu non observantiam legis non adeo certæ licitam reddat, & aliud iterum est: utrum idem usus probabilissimi pariter ita licitus, & maxime tutus maneat nulla in casu particulari subsistente vel necessitate, vel alia justa causa extrinseca? prius etiam antiprobabilistæ facilius indulgebunt: de licentia autem posterioris nemo facile fidejubere audebit.

In nonnullum testimonium hujus doctrinæ placeat interim verba audire doctissimi Bartholomæi Mastrii disp. 1. theol. moral. de conscientia q. 3 n. 56. & 57. In aliis vero dubiis, in quibus non est adeo urgens necessitas, satis probabile est, nec etiam tam arctam intercedere obligationem ad tutiorem partem amplectendam, præsertim si grave aliquod incommodum inde sequatur v. gr. qui de natalibus suis dubitat, an legitimus sit, vel illegitimus non tenetur semper sequi partem rigidiorē, & tutiorem, sed adhuc mitiorem, & magis favorabilem sequi potest, dummodo probabilis sit, & tuta, ita tenent Navarrus, Sylvester, Panormitanus, Aversa, Abellius, & alii Doctores, qui etiam id deducunt ex eodem cap. cit. Ad audientiam, & cap. significati, ubi maxime regula illa approbatur, in dubiis tutior pars est eligenda, ibi enim quamvis iusserit pontifex dubitantem de homicidio ab Altaris Ministerio abstinere ob Sacramenti decentiam, & reverentiam; non tamen iussit beneficiis ecclesiasticis expoliari; erat enim notabile detrimentum, quod noluit pontifex ob solum dubium injungere. ...
Notanter autem dixi, si stante dubio, & facta diligentia, quæ tunc fieri potest, appareat notabile detrimentum in eo, qui tutiorem partem sequeretur, non esse hunc in tali casu obligandum; quia
 si

¶ e contra stante dubio juris, vel facti potest quis absque magno incommodo, & notabili detrimento sequi tutiorem partem, puto cum Aversa loc. cit. & cum communi sententia, in tali casu verè ad id teneri, & in hoc sensu pluries dixi. 2. sentent. disput. 5. quæst. 2. de conscientia probabili, regulam illam de sequenda tutiori via in dubiis esse generalem in omnibus materiis moralibus, quando nimirum id fieri potest absque magno incommodo, & notabili detrimento. Quod quidem pluribus, & manifestis exemplis solet declarari; nam qui dubitat, an hodie sit dies festivus, tenetur audire sacrum, & si in die festo potest quis audire hanc missam, & dubitat, an hanc omittendo sit habiturus copiam alterius, illam audire omnino tenetur, & si dubitet, an hodie sit dies jejunii, jejunare tenetur, non enim hoc est adeò grave incommodum, ut homo firmæ valetudinis excusetur; similiter si dubitat sacerdos, an hodie horas canonicas recitaverit, nec dubium deponere potest, eas recitare tenebitur, & ratio horum est, quia cavendum est periculum faciendi id, quod in se materialiter spectatum sit malum, quando absque notabili incommodo, & detrimento vitari potest, sed ibi propriè est periculum, ubi dubium, ergo &c.

ANIMADVERSIO IX.

De licentia probabilismi etiam germanissimi practica ex mero libertatis jussu non videtur satis constare.

§. XXI.

Hæc quamvis sit maxima, & ultima quæstio in lege probabilismi, nullus tamen the-

theologorum, quantum scio, pro dignitate meriti eam hactenus examinavit. Ultra superius laudatum P. Ralsler nonnullos invenio, qui illam velut cæterarum pedissequam obtutu aliquo transverso dignam judicarunt, ut autem status quæstionis non in alio, nisi in sensu germanissimo intelligatur. Ecce, ponatur sententia aliqua verè, absolutè, & comparative ita probabilis, ut ejus opposita pro lege sit, & supponatur probabilior; Sit in exemplo obvio de recitante beneficiato Breviarium voluntariè distracto, de ejusmodi supponatur ulterius, quòd hodie, heri, nudius tertius, & sic deinceps, quoties pensum suum canonicum sub voluntariis distractionibus, & quidem subinde etiam peccaminosis recitavit, posset, & potuisset Breviarium suum sine extranea, & notabili difficultate missis distractionibus saltem voluntariis repetere; sed, quia scit, & ex doctrina gravissimorum auctorum supponit, quòd ex opinione verè, attamen minùs probabili ad id non obligetur; dicit: quamvis sine difficultate, & notabili incommodo possem horas sic recitatas repetere; cum tamen præcepto Ecclesiæ inhærendo probabili sententiæ satisfactum jam esse sciam; nolo me usui probabiliorismi maxime pernicioso subjicere, eoquòd usus probabilismi germanismi, qualem isthic sector, me maxime tutum reddat. Si ob-

obstrictus, & ligatus ex probabiliore opinionione vinculo voti, vel juramenti, vel obligatione restituendi, etsi ista omnia adimplere sine extranea, & speciali difficultate haud difficulter possit, cunctas istas obligationes sibi probabilius incumbentes adimplere præcisè ideo omittit; quia pro libertate stat sententia agnita, ut minùs tuta, & simul minùs, attamen verè probabilis; pro tali casu quæritur, utrùm usus probabilismi sit, & maneat maximè tutus? detractor alienæ famæ, vel obligatus sive ex delicto, sive ex contractu in dubio juris ita constituuntur, ut opiniones probabiliores ad resarcitionem famæ, aut alterius læsionis eos omninò obligent; è contrario verò sententiæ minùs attamen verè probabiles illos ipsos absolvant à tali obligatione. De istis, & aliis consimilibus hîc quæritur: an eos sola possessio meræ libertatis, atque unicum jus probabilismi sine externa difficultate, sine periculo detrimenti in propria fama, vel honore ab obligatione resarciendi famam proximi, vel indemnitatem præstandi excuset? & pro hoc rerum themate existimavi, quòd de licito usu, & executione probabilismi etiam germanissimi satis non constet; & ita me sentire cogunt tam auctoritates, quàm rationes convincentes. Doctor Eximius D. 40. S. 5. n. 12. apud citatum P. Ralsler dicit, „quòd invincibiliter dubitans de im-

E

po.

„positione præcepti non sit in conscientia
 „ad ejusdem observantiam obligandus ;
 „præsertim, ubi res præcepta onerosa est, & gra-
 „vis. Et licet iste loquendi modus posset
 mitiùs exponi; tamen P. Ralsler ex sequen-
 tibus satis illum pro systemate obligante
 vindicat, & thesin obligationis ex doctrina
 Scoti, Scilder, Salas, satis firmat. P. Go-
 bat tr. 1. Clypeo Clement, Sect. 3. n. 4.
 reprobatur doctrinam Zachariæ Pasqualigi
 docentis : non esse laudabiliùs, sequi *abs-*
que causa speciali opinionem minùs probabi-
 lem, etiamsi illam sequendo effugiatur pe-
 riculum peccati materialis; P. Ludovicus
 Wageman, p. 1. synopsis theol. moral. tr.
 3. cap. 3. in fine adjungit: „probabilismum
 „ita limitatum NB. *medici salubris instar NB.*
 „propter necessitatem ; & praxim honoran-
 dum esse.

P. Bartholomæus Mastrius loco suprà in-
 dicato n. 57. cum Aversa, & cum commu-
 ni aliorum absolutè vult, si opinio tutior
 sine notabili detrimento, aut magno incommodo
 teneri possit, in tali casu operantem tutio-
 rem sequi teneri. Ipse Pythanophilus scholio
 2. definit. 8. Henrici verba adducit. Id-
 circò dico absolutè, quòd quilibet cæteris
 paribus, semper teneatur agere, & eligere
 meliùs, præcipue verò, si utrumque eadem
 facilitate exequi potest. Hæc Probabilista-
 rum testimonia juncta cum communi An-
 tiprobabilistarum faciunt hanc sententiam
 non

non solum communem, sed etiam unice probabilem; quia nulli, nisi respective paucissimi licentiam sequendi minus probabilia expresse extensam volunt ad casum, de quo hic disputatur, meræ libertatis, quando sequelam probabilioris, & tutioris nulla circumstantia extrinseca arduam efficit.

§. XXII.

Fortius robur hæc doctrina de usu non licito probabilismi merè voluptuarii recipit ex defectu argumentorum in oppositum. Argumenta, ex quibus licentia probabilismi potissimum evincitur, sunt ista præcipua: quatenus (1.) summi Pontifices usi, & secuti sint opiniones etiam minus probabiles in dispensationibus circa leges divinas, & naturales. Quatenus (2.) viri etiam maxime timorati, & docti in dandis responsis, & consiliis suis frequenter secuti pariter fuerint sententias minus probabiles; idque tanto magis, quia (3.) *obligatio* sequendi in praxi tutiora foret onus tam operantibus, quam confessariis, & consultoribus nimis grave, & intollerabile; quibus demum (4.) hæc generalis ratio accedit, quod doctrina de licita executione probabilismi ex una parte in regulis prudentiæ sit satis fundata, quin ex parte altera obligatio sequendi tutiora existat sufficienter probata.

Nam esto ad 1. Summos Pontifices dispensando in legibus divinis, & naturalibus in sequelam opinionum etiam minus probabilium subin processisse; & licet nulla dispensatio licita habeatur facta absque iusta, & rationabili causa; si tamen exempla talium dispensationum ritè expendere placuerit, manifestè apparebit, quòd sancta sedes ad sic dispensandum ex opinione merè minus probabili nunquam processerit, nisi ex causis extraordinariis summæ necessitatis; conservandi populum, & Principes in orthodoxa religione; promovendi conversionem infidelium, & hæreticorum; præcavendi defectionem à fide, & religione, aut ex aliis motivis prorsus extraordinariis, in quibus opinio sufficere potuit, quæ fortè non fuerit certò, sed solum probabiliter, aut tenuiter probabilis. Quatenus itque Papa Adrianus VI. in voto solenni castitatis, & in matrimonio rato NB. ad solam opinionem Cajetani dispensasse asseritur; ad effectum ex ejusmodi exemplis probandi, usum probabilismi etiam extrà casus supremæ necessitatis esse maxime tutum, & contrarium perniciosum; justificari prius deberet, quòd *sola Cajetani auctoritas* fecisset illam opinionem certò, & non tantum probabiliter probabilem; quòd illa opinio Pontifici ex plurimorum aliorum iudicio visa non fuerit probabilior, & quòd insuper factum illud fuerit ex causa

or-

ordinariè fufficienti, & tali, quæ iufta, & fufficiens effe folet ad difpensandum ex opinione DD. communi, vel certò communiori, & probabiliori. Qui fupposito- rum apparatus in æternum non iuftificabi- tur. Videatur ad hoc P. Amort in theol. Ecclæ, difput. 2. de confcientia fol. mihi 146. P. Biner in Hift. Probab. art. 2. fol. 791. at quòd Summi Pontifices ad confimiles di- fpenfationes, non procefferint ex mero ufu probabilismi, fed ex motivis prorfus ex- traordinariis, ex eo conjicitur, quia exem- pla talium difpenfationum adeò funt rara, & non leguntur indultæ, nifi in cafibus mi- nimè ordinariis. Nota funt ex facris litte- ris exempla, quibus Deus refpiciendo ad cafus neceffitatis fervos fuos coarctantis, ad duritiam cordis populi fui, ad difficul- tates extraordinarias in exigendis observa- tionibus legum certarum indulgentem fe exhibuit, & tamen illa divinæ indulgen- tiæ exempla nullum formant iuftæ illatio- nis argumentum, quòd eius ufus, & præ- fumptio extrà illos neceffitatis cafus, & difficultatum circumftantias fit in praxi tu- tus. Sic etiam, quando Chrifti in terris Vi- carii in cafibus legis divinæ, & naturalis cum nonnullis fidelibus difpenfarunt; iufta præfumptio eft, id aliàs factum non effe, nifi cum maxima neceffitas id postulaffet, & quandò ufus oppositæ fententiæ dene- gando difpenfationem conjuncta effe cer-

nebatur cum manifesto periculo gravis detrimenti. Saltem non constat de uno unico exemplo, quòd Apostolica sedes unquam in sequelam opinionis minùs probabilis dispensaverit, quandò opposita, probabilior, & de se tutior per denegationem dispensationis absque manifesto periculo gravis mali, & salutis observari potuisset. Quòd si ergò tutior opinio moraliter non fuit possibilis, & absque periculo gravis detrimenti practicabilis, versamur extra statum quæstionis; quia tunc tutior non fuit *liberè relicta*, sed sequela probabilis facta fuit *unicè tuta*. Unde demum aliud concludi non potest, nisi quòd praxis Ecclesiæ in sic dispensando usum probabilissimi, ad istas singulares casus non restrictum, absolute illicitum supponat, & neutiquam utilem, secùs enim Ecclesia illam regulariter, & ordinariè sequeretur. In conformitatem istius limitationis

§. XXIII.

Ad (2.) simili modo intelligendi sunt probati, & timorati Theologi non minùs recentiores, quàm antiquiores. Nam antiquiores Theologi licentiam sequendi opiniones simpliciter probabiles admittentes, potiori saltem ex parte loquuntur de opinione probabili illa, quæ pro se habet *rationes grossas*, magis pro una parte inclinantes intellectum, vel quæ est *rationabilior*, imò

& *æquior* ; ut omnes Theologos , & Jurisconsultos pro licentia probabilium allegari solitos , sive in fonte , sive à P. Rafsler disput. 3. Q. 8. n. 345. relatos relegendi , & inspicienti luculenter apparebit ; & si quis fidem istius antiprobabilistæ in allegandis pro se antiquorum testimoniis suspectam facere vellet , dignetur talis textus antiquorum allegatos in fonte inspicere , & de fidelitate auctoris convincetur. Jam opinio , pro qua rationes grossæ stant in unam partem *magis* , *quàm in aliam facientes* , atque propterea *æquior* , & *rationabilior* apparet , non est minùs probabilis , sed probabilior , vel saltem æquè probabilis , ut latè ostendit P. Rafsler loc. cit. P. Amort Disp. 2. de conscientia fol. 155. P. Antonius Mayr in tract. de actibus hum. Gonzalez , & alii.

Quærens sæpè quæsi ex antiquitate Medinâ superiore theologum , aut Jurisconsultum verè gravem , & classicum , qui utriusque disciplinæ rationibus ritè ponderatis ex instituto doceret , & citrà omnem necessitatem , & motivum extrinsecum licitum sustineret usum opinionum agnitarum , ut minùs probabilium , ex mero privilegio libertatis ; sed fateri cogor , nullum me ita apertè docentem hætenus offendisse ; & recentiores Theologos quòd attinet , illorum potissima pars thesim mole indigesta , & sine explicatione tractat : utrùm intelligi illam velint illimitatè ? vel solum

pro casibus, quibus urgens necessitas, salus proximi, vel gravissima ex adverso obstacula sequelam Probabilismi unice probabilem, & in praxi unice tutam efficiunt. ex qua propositione generali argumentum ad species ductum univocè non concludit. Probabilismus est licitus; concedo: est maximè tutus; itidem concedo, sed non semper, & extrà casus necessitatis, citrà exigentiam salutis, aut absque gravi difficultate. Exercitus doctorum ex omni tribu, & omni natione, & ex omnibus ordinibus stat, & pugnat pro licita sequela probabilium; non nego. Sed nominetur unus, & ex omnibus unicus auctor, qui ex professo, & ex instituto defendat generalem licentiam sequendi Probabilismum (loquor semper de materiis aliàs non exceptis) etiam pro casibus meræ Libertatis nulla id justificante ratione extrinseca; & tunc primùm videndum erit, quem probabilitatis gradum ejusdem auctoritas, & rationes promereantur? usus opinionum etiam tenuiter probabilium pro casibus necessitatis non est damnatus testante communi Theologorum cum P. Cardena; est utilis, & in defectu melioris maximè tutus. Sed nulla exinde consequentia inferri potest pro licentia generali, & illimitata tenuis Probabilismi. Cæterum licet magna sit congeries argumentorum, quibus justitia, & innocentia Probabilismi à suis pa-

pa-

patronis evincatur, pauca tamen, vel nulla eorum sunt, quæ extrâ concursum rationis, & necessitatis extrinsecæ vim probandi aliquam retinent; id quod eundo per singula facili negotio ostendi posset, si operæ pretium accederet. Interea suam ex dictis quoque recipit expeditionem objecta ad 3. obligatio nimis gravis sequendi tutiora, aut probabiliora; nam status quæstionis præsentis restrictus imprimis est ad casus exclusivos difficultatis, aut necessitatis extrinsecæ. Loquendo jam de difficultatibus ipsi executioni, & ipsi observantiæ doctrinarum probabiliorum intrinsecis, objectio ista nullam meretur attentionem. Undenam enim, quæso, homini prudenti oriatur onus haud tollerabile confitendi peccata dubia? undenam intollerantia oneris in Clerico sano, negotiis non occupato, & lingua non impedito; quominus horam Breviarii, quam voluntariissimè distractus recitaverat, repetat? quænam difficultas nimia in hoc, ut homo suprâ modum non laboriosus in die festo audiat adhuc ultimam partem sacri, postquam de una Missa eandem posteriorem partem, de subsequenti Missa priorem partem jam audiverat? eadem est ratio in eo, qui ex loco diei festi in alium, ubi dies festivus non est, ante tempus ultimi sacri exire cogitans, nullum ante abitum audit sacrum, licit facillimè posset. Beneficia-

ciatus, aut copiosi Proventus Canonici tam ægrè ferre non debet, peccata omitti Bre-
viarii compensatione fructuum, & Elee-
mosynis redimere. De usu igitur, & et-
iam de obligatione Probabiliorismi ad istos,
& alios consimiles casus practicos, & quo-
tidianos restricti, non video, quomodo per-
niciosus proclamari debeat? Jam si usus Pro-
babiliorismi explicato modo germanissimus
operanti accidere non debet nimis onero-
sus, cur idem onus non etiam cesset in
Confessario? Sed, cum consideratio con-
fessarii probabilioristæ peculiarem sibi vendi-
cet animadversionem; hîc ab ulterioribus
merito abstinetur, quòd autem

§. XXIV.

Ad 4. doctrina probabilismi sit prudens,
& obligatio sequendi Antiprobabilismum non
sit satis probata; ductum de tota probabi-
lium Republica argumentum ad unam in
specie Reipublicæ familiam æquivocè nihil
concludit. Usus potestatis in legibus ex
rationabili causa dispensandi est prudens, uti-
lis, & tutus: Sed usus ejusdem potestatis,
nulla subsistente causa fit abusus pernicio-
sus. A prudentiæ legibus non recedit, qui
in casu necessitatis, etiam quoad Sacramen-
ta maxime necessaria, utitur medio tantum
tenuiter probabili, ita ut perniciosum om-
ninò foret operantem in tali necessitate ob-
ligare, ut Sacramenta non administret, ni-
si

si secundum doctrinas certas, aut certò & verè probabiles; itaque ex eo, quòd tota probabilismi officina includat pro suis circumstantiis utiles medicinas, ususque habeat maximè proficuos, minimè consequitur, quòd omnis ejusdem usus semper sit utilis, semper tutus, & semper licitus, etiam tunc, quando ex una parte agitur de mera licentia actionis, & ex altera parte de mero usu libertatis contrà legem probabilis obligantem. His attentis judicio aliorum relinquitur, utrùm obligatio sequendi in tali dubio probabiliora sit satis fundata; hìc satis erit probasse, non constare de licentia, & immunitate contrarii; Nam, si non constat, quòd Deus operantes sine necessitate, sine gravi difficultate, & sine periculo detrimenti ex opposito, secundum opiniones minùs probabiles agnitas ut tales, probabilioribus, & tutioribus ex mera libertatis possessione relictis, à reatu peccati formalis excusatos habeat, & punire non velit, quis prudentum, amabo, sine authentica de indemnitate cautione in negotio salutis suæ confidet? procurent nobis acutissimus Pytanophilus, & ejus assecclæ suis mathematicis demonstrationibus ejusmodi assecurationem de impunitate, vel divinam promissionem de licito usu probabilismi sic circumscripti, tunc omnibus erit magnus Euclides. Quid prodest laxismus, vel tenuis probabilismus mathe-

ma-

maticè demonstratus, nisi addatur; intellectus, & restrictus ad casus necessitatis, ubi omnis deest facultas medii securioris? certa est demonstratio, quòd in plaga nostræ Zonæ Sol per duas tertias diei luceat, si illa ad tempus Solstitii æstivi restricta intelligatur, quin extrà illud anni tempus veritas demonstrationis subsistat. Hæc de his interim animadvertisse sufficiat, donec alteri placuerit materiam exactiùs exenterare.

ANIMADVERSIO X.

De Probabilismo subjectivo.

§. XXV.

In exercitationibus litterariis super re-cto usu probabilium utriusque partis assertores sæpè acres conflictus committunt; quia in antecessum satis non determinatur, utrùm lis, & contentio versetur de probabilismo præcisè objectivo? & de quali isto? Sub termino probabilismi propriè objectivi aliud non intelligi hoc loco supponitur, quàm opiniones speculativè, à parte rei, & secundùm se in abstracto consideratæ probabiles tam minùs, quàm magis tales, ita ut sub quæstione de licito usu probabilismi strictè objectivi solùm intelligatur, & quæratur: an? & quando
in

In praxi liceat sequi opinionem speculative attentis rationibus in- & extrinsecis minùs probabilem in concursu probabilioris, & tutioris, sine ullo influxu motivorum extrinsecorum, de quibus suprà disputatum est. Res fit clarior in exemplo jam adducto: utrùm recitans horas canonicas voluntarie distractus præcepto Ecclesiæ satisfaciat? nècne? supposito itaque, quòd sententia negativa sit in se *communior*, & spectatis omnibus etiam *probabilior*; econtrà verò affirmativa habeatur, & censeatur adhuc verè, licet minùs *probabilis*. In supposito hoc rerum themate instituitur quæstio: an licitum sit in praxi sequi sententiam affirmativam minùs probabilem, & asserentem per talem recitationem sub voluntariis distractionibus præcepto Ecclesiæ ita satisfieri, ut nulla alia extrinseca ratione de cumulo negotiorum, laborum &c. attenta, talis non obligetur horas sic dictas repetere.

Sub Probabilismo subjectivo subinde intelligitur dictamen ultimum practicum, de quo strictè procedendo nulla hìc est quæstio, utpote quod ex recepta doctrina debet esse moraliter certum, & exclusivum formidinis de peccato formali. Alio modo sumitur, & ad effectum discutiendi quæstionem præmissam statùs probabilismi subjectivi, ita formari debet, ut quæratur: an liceat sequi opinionem aliis communè
judi-

judicio visam minùs probabilem, mihi autem visam probabiliorem? Item: an sequi liceat aliis visam verè non probabilem, si eadem tamen mihi videatur verè probabilis? cùm itaque de usu probabilismi strictè objectivo actum fuerit in animadversione antecedente; & de dictamine ultimo deinceps agendi occasio futura sit: quæstio hæc restringenda jam est ad probabilismum subjectivum ultimò locò descriptum.

De cætero caret dubio, quòd propria cujusvis conscientia sit regula proxima, ex qua actus humani suam desumant moralitatem, sive meriti, sive demeriti; quia, quod ex fide, seu conscientia recta, aut inculpabiliter erronea non est, peccatum est, atque homo à Deo judicandus secundum propriam suam conscientiam est. Cùm ergò regnum Theologiæ moralis sit ferè totum opinativum, in quo certitudines non sunt frequentes, sequela verò sequendi semper tutiora nimis ardua credatur; quæritur, quomodò formanda in concursu opinionum adeò diversarum sit conscientia recta, seu invicibiliter erronea? Istis præmissis dicendum est, quòd regulariter, & planè universaliter loquendo quivis quomodocunque sibi visus doctus, relicta opinione probabiliore propria, sequi possit communio-rem, & aliis communiter visam probabiliorem; nisi de ejus falsitate, & errore

re ratione stabili, & certa convincatur. Rationes hujus asserti sunt; quia cum primò de probabilitate intrinseca ex suprà dictis judicare non possint, nisi viri doctissimi, & in re Theologica versatissimi, & cum prætereà ex centenis, & millenis Confessariis, Parochis, Judicibus, Satrapis, Ministris, & Rectoribus populi vix unus, aut alter in rebus moralibus soleat, & possit esse satis versatus, ex defectu tum temporis, & vocationis, tum necessarii ad id apparatus librorum; probabilismus à quovis & contra probabiliorem aliorum sibi formatus, sine periculo toties quoties errandi, statui pro regula tuta, & generali haud potest. Conversatio cum ejusmodi practicis doctoribus paucorum annorum sufficit ad capiendum experimentum, quòd viri, qui sive Parisiis in Gallia, Salmanticæ in Hispania, ad Minervam Romæ, sive Salisburgi, aut Ingolstadii in Germania, seu denique Lipsiæ in Saxonia studuerint, à studiis academicis praxi applicati opiniones quotidie propugnent, & secundum eas in praxi procedere nitantur, quæ in se ne quidem sunt probabiles, & sæpe aperte erroneæ, idque ex illo periculoso principio: hæc operatio, hæc sententia, hic procedendi modus mihi videtur satis ex rationibus meis fundatus, licitus, & pro re nata conveniens, non curando quidquid alii in contrarium teneant, aut doceant;

cum

cum procedere practicè quivis debeat secundum doctrinas sibi, & non aliis visas satis. Contrà veritatem facti ab experientia probatam non peccant, qui dicunt, quòd illi ex hominibus litteratis, qui de scientia morum ampliorem sibi non compararunt provisionem, nisi superficialem aliquam principiorum generalissimorum tincturam; in resolvendis quibuscunque dubiis sint ordinariè expeditissimi, & audacissimi; quin alterius oraculi tripodi sic procedendo innitantur, nisi privato spiritui proprii arbitrii; quia ipsis sic videtur. Jam si vera sunt, quæ ab istis ita dicuntur, quis currum justitiæ, quis habenas conscientiae, talibus tutò confidet aurigis? & hinc probatur assertio

§. XXVI.

Secundò ex ratione Can. 1. & 5. de constitutionibus, quorum primo statuitur, ut nemo in rationibus, & judiciis Ecclesiasticis NB. *suo sensu*, sed *auctoritate canonorum statutorum* ducatur. Et in altero ex D. Hieronymo vetatur: *ne quis nitatur prudentiae suæ*, „prudentiae autem suæ inniti censeatur, qui ea, quæ sibi agenda, vel dicenda videntur, Patrum decretis proponit. Et quamvis littera istorum canonum loquatur de prælatione suæ opinionis statutis canonicis, & decretis Patrum; interpretes tamen eandem doctrinam expresse, propter

ter

ter rationem Legum, etiam extendunt ad doctrinas communes contrà proprium sensum; nam, ut Baldus ad ista loca apud Fagnanum n. 11. commentatur, erronea est conscientia propria, & singularis, estque potius quædam superstitio; unde Antonius de Butrio, Joannes de Imola, Alexander de Nævo hunc textum esse allegabilem dicunt contrà *captiosos*, qui plus de se præsumunt, quàm sit in rei veritate, & volunt, omnes suas opiniones aliis prævalere.

Nicolaus Fermosinus in alleg. cap. 5. ne *innitatis* ex SS. Scriptura, D. Bernardo, & aliis demum paucis, ita concludit: unde sequitur, ut quisquis innixus suæ prudentiæ miserabiliter ruat, & *erret*. n. 14. Augustinus Barbosa ad cap. cit. 1. de constitut. ad verb. *nemo sensu suo*: doctrinam his paucis complectitur. Ergò judex non ad libitum, sed secundum communem, & magis receptam Doctorum opinionem tenetur judicare. Etenim opinio illa præsumitur verior, adeoque in judicando sequenda erit, quæ à majore parte Doctorum recepta existit. Communis tamen opinio præferenda non est illi, quæ validioribus, & melioribus rationibus nititur, ita n. 7. 8. & 9. cum istis concordant Gonzalez, & alii interpretes, præsertim antiquiores cum Host. Zabarella, Panormit. & aliis suprà à Fagnano nominatis. Loquuntur quidem illi commentatores signanter de Judice; attamen

F

ideò

ideò Judex in judicando debet communi-
ter receptam suo sensui , & opinioni sibi
visæ præferre ; quia communior præsumi-
tur verior , & quia justificatio , æstimatio,
& taxatio rationum intrinsecarum justius,
& melius committitur judicio , & consen-
sui complurium , quàm arbitrio unius , aut
paucorum Doctorum. Utique sententia
melioribus , & validioribus nixa rationibus
præferenda est communi ; si certò & au-
thenticè constat rationes alicujus opinio-
nis singularis esse meliores , & firmiores :
at earum ponderatio non bene committi-
tur cujusvis privati judicii stateræ ; sed ra-
tiones non minùs , quàm ipsæ opiniones ,
tutius communi consensu , & judicio ve-
lut in statera publica ponderabuntur. In
diebus antiquis , quandò rarus Codicum
manuscriptorum usus sterilitatem Doctorum
peperit , opinio unius D. Thomæ , unius
D. Bonaventuræ , Suarezii , aut Scoti po-
tuit ex rationibus antea non excultis , non
difficulter prævalere communi illius tem-
poris Theologorum ; sed , postquam isto
eruditissimo sæculo omnes sententiæ , &
sententiarum rationes tam singulatim ,
quàm collectim sumptæ à tot , & tantis
viris fuerunt ad viscera usque excussæ ,
tutius acquiescitur communiori plurium ,
quàm opinionibus singularibus paucorum ;
nam si Auctor singularis opinionis contrà
communem aliorum se sufficienter legiti-
ma-

maverit, quòd ipsius perspicacia ingenii, præstantia virtutis, & rectitudo judicii coràm angelis, & hominibus in pari cum D. Thoma, D. Bonaventura, Suarezio, & aliis similibus viris stet auctoritate; tunc lubens assentior, Doctoris taliter legitima-
ti rationes sententiam facere contra Com-
munem aliorum, de Communi Doctorum probabiliorem; secùs illi viderint, qui justitiam sibi, & securitatem conscientiae administrali optant ex opinionibus cujusvis privatis, & sibi visis probabilioribus. His accedit Tertiò ratio extraditis à P. Sporer deducenda §. 4. n. 34. de conscientia; ubi quæstionem hanc format: utrùm propensus ad aliquam rem, vel actionem licitè agat, si ante factum inquiret varias opiniones, & consulat diversos Doctores; donec tandem sibi faventem inveniat. Et respondet ad quæstionem: quòd, si bona fide sic procedat, licitè agat; quia licitum est sequi opinionem minùs probabilem, & operans juxtà „ probabilem sententiam non „ peccat: negari tamen non posse, dicit, „ quòd iste modus procedendi sit valdè periculofus, eoquòd vehemens illa inclinatio ad unam partem sæpè faciat, ut circumstantiæ omnes ad rem pertinentes non „ considerentur, nec debite ponderentur „ rationes in oppositum; affectu enim prædominante excæcari judicium. Navarrus in suo manuali cap. 17. n. 82. & 83. inter

causas à restitutione excusantes, inter alias etiam recenset *ignorantiam juris*; præsertim, ait, quando viri scientia, & conscientia præditi dubitanti consulunt, quòd ad restitutionem non teneatur. Secùs tamen esset, addit ibi, de eo, qui consuluit eos, quos responsuros sibi placita credit, ita ut, nisi hoc crederet, eos non consuleret. Minùs excusarentur, qui consulunt (& postquam à multis intellexerunt, se ad restitutionem teneri) ab aliis consulendis non desistunt, donec aliquem (vel etiam aliquos) repererint, qui respondeant, ipsos non teneri. Sic quoad rem Navarrus. Ex istis jam patet, quòd usus probabilismi subjectivi in ejusmodi quotidianis casibus plenus sit periculis abusu. Ut autem status hujus periculosi vorticis magis fiat perspicuus, & oculis pateat, animadvertendum est, quòd si licitum, & tutum est sequi opiniones minùs, attamen adhuc verè probabiles; tunc ad consulendum suæ libertati pariter licitum, & permissum esse debeat plures, & plures Theologorum libros evolvere, & eorum sententias conquirere, donec inveniat unam suæ intentioni faventem, quam graves, & religiosi Auctores defendunt ut verè probabilem; secùs enim tales opiniones non liceret sequi, nisi ipsis Theologis; viri autem cæteroquin Reipublicæ Christianæ summè necessarii, quos vocatio à profundissimo Theologiæ stu-

studio submovit, & qui sententias sibi fa-
vantes absque inspectione librorum nesci-
rent, deterrimæ essent conditionis: nam
cuivis licitum, & liberum est exquirere
illa media & praxes, quæ sunt hinc maxi-
mè tutæ, & illinc minùs onerosæ. Frustrà
autem iste procedendi modus cum P. Spo-
rer ex eo periculosus asseritur, quia affe-
ctio ad unam partem sæpè facere possit,
ne utriusque sententiæ fundamenta rite
ponderentur; frustrà, inquam, hoc prætendi-
tur; nam ad hominem, qui in arcanis Theo-
logiæ Principiis, & sententiis non est ver-
satissimus, & à multorum annorum studio,
aut prælectionibus non est exercitissimus,
non spectat de gravitate, & pondere ra-
tionum discernere: Sed, si Officialis laicus,
si Confessarius ruralis, si Religiosus Missio-
narius, aut Mendicantes in collectationi-
bus suis super licentia actionis consulti in-
veniunt sententiam proposito favorabilem
in auctore suo, in resolutionibus P. Elbel,
P. Holzmann, P. Leonardelli, in P. Sporer,
P. Lacroix, P. Rabenstueber, vel aliis; in
systemate Probabilistico tutò supponunt,
talium opinionum rationes fuisse ab illis ab-
unde examinatas; Peritis enim in arte sua
confidendum, & credendum est: ad quid
enim Scriptores Theologici merces suarum
opinionum, & Sententiarum publico usui,
& praxi communi venum exposuerunt, &
vir, quem vocatio sua Theologum verita-
tissi-

tissimum esse non sinit, nonnisi probatis, & examinatis rationibus, eorum doctrinis tutò, & licitè uti possit?

Ad modum appendicis juvat adungere lineam Familiarum descendentium. In systemate Probabilismi maximè tuti certum est, licitum esse sequi quamcunque opinionem verè probabilem.

In supposito hujus systematis maximè tuti certum ulterius esse debet, quòd liceat homini in praxi versanti ex libris Theologorum defacò approbatis, & maximè obviis suprà nominatis, & aliis, opiniones libertati & commodis consulentium faventes conquirere, colligere, & secundùm eas proposita dubia tam propria, quàm aliena expedire, dummodò certus sit, quòd auctor, quem ex illis sibi maximè familiarem habet, opinionem sibi faventem defendat ut verè, & practicè adhuc probabilem.

Certum in eodem systemate prætereà esse debet, quòd viri practici, qui in Cathedra theologica multis annis non sederunt, qui Bibliothecas Theologicas, & tempus non habent principia sublimia, sententias, connexiones materiarum, comparationes, illationes, & rationes cum pondere examinandi, & librandi; adigi nec possint, nec debeant, ut firmitatem, & valorem opinionum intrinsecam dijudicent, antequam easdem in praxi sequantur.

Quo supposito sequela denique ampliùs certa esse debet, quòd, cum de asserta probabilitate intrinseca judicare non possint, nisi exercitati Theologi (talesque, exceptis Theologiæ Lectoribus, & Professoribus, non sint, nisi paucissimi) generaliter admittendum, & statuendum veniat, Capellanis, Confessariis præsertim ruralibus, Parochis, Advocatis, Consultoribus, Consiliariis, Prætoribus satis esse posse, si opinionem, quam post multam inve-

investigationem suo clienti, pœnitenti, & causæ præsentī maximè favorabilem repererint, à Theologo in nostris partibus recepto ut probabilem defendi cognoscant. Hinc non minùs ego, quàm alii à studio scholastico ad praxim applicati in dubiis casibus sæpè exultavimus ut gigantes, si in P. Elbel, in P. Sporer, vel in articulatissimo P. Lacroix opinionem demum invenimus, ex qua Pœnitenti, vel aliàs ad nos recurrenti favorabile responsum dare potuimus, quin necessarium, vel consultum esse duxerimus rationes dubitandi Auctoris, & decidendi multum cribrare; quia nefas, & injuriosum maximè fuisset, si nostrum videri auctoritati, & judicio recepti Theologi præferre voluissemus. A primo ergò ad ultimum iste modus procedendi in systemate probabilistico non potest, nec debet traduci ut periculosus, nam si usus probabilismi est maximè tutus, & utilis, non potest esse perniciosum in Sententiarum & opinionum sic probabilium fodinas investigare, ut de magis favorabilibus frequentior fiat usus.

Discussio, vel tumultuaria exagitatio prioris argumenti de licita investigatione, conquisitione, & sequela opinionum probabilium in operibus Theologorum, & Moralistarum publicè defendi solitarum, campum aperit ad promovendum examen ejusdem argumenti ad aliud genus quæstionis: an, & quomodo operanti, vel de licentia suæ intentionis, & actionis dubitanti liceat complures viros doctos consulere, & consulendo plures, ac plures tamdiu circumire, donec inveniat aliquem, vel aliquos sibi ad placitum respondentes? Et

hic est alter casus, & cum priori non confundendus, de quo doctrina à P. Sporer, & Navarro suprâ insinuata intelligenda est. Prior quippè casus strictim loquendo intelligi debet de viris, qui, licet ex professione sua studium Theologicum non tractent, non tamen sunt ita illiterati, ut sententias à Theologis scripto, & typo traditas legere, & intelligere nequeant. Hic autem intrat casus, quando homines potissimum illiterati, & plebei suos consulunt Pastores, confessarios, vel viros aliàs sibi benevolos, & existimatos doctrina sufficienti pollere. Jam in casu sic formato promoveatur prius argumentum, & quæritur: an homini indocto liceat plures, & plures confessarios, & litteratos consulendo adire, & postquam unum, vel duos suæ causæ, & libertati contrâ plures faventes invenerit, possit illorum consilium, & responsum tuta conscientia sequi? v. gr. in casu de excusatione à restitutione secundum quæstionem Navarri? Atque in hac thesi ad consequentiam prioris argumenti, argumentum sic construi posset: si homo practicus potest investigando quærere opinionem suæ causæ faventem, & inventam in Theologo recepto, & defensam ut verè probabilem, tutò sequi, licet ipse consultus Theologus dicat, & fateatur, oppositam sententiam esse magis tutam, & magis probabilem; quid obstat? quo minus
ho-

homo indoctus, & de obligatione aliqua dubius sequi valeat responsum confessorii, vel aliàs consulti dicentis obligationem, de qua quæritur, non esse certam, sed eam probabiliter non existere, eoquòd opinio, seu doctrina aliter respondentium sit quidem valdè probabilis, vel etiam probabilior, quia tamen certa non existat, tutò secundùm suum responsum procedi posse. Talis consulens existimare potest, cæteros confessarios, vel consultores fuisse vel Rigoristas, vel saltem Antiprobabilistas, quos sequi non oportet. Certò, quamdiu falsitas hujus illationis ex discursu prioris argumenti de opinionibus Theologorum scriptis, atque hujus consecutionis ex Probabilismo non manifestè demonstratur; tamdiu ista doctrina sufficientem præbet maximæ parti hominum operationis suæ protectionem, & procusum ex ipsis Theologorum Principiis excusationis Clypeum. Nunquid diversa responsa confessoriorum verbalia æquiparantur apud illiteratos, vel apud litteratos quidem, sed non Theologos, totidem sententiis Theologorum scriptis probabilioribus, & minùs probabilibus? cùm igitur in his probabiles sequi possim, relictis probabilioribus; cur illiteratis id non liceat in diversorum diversis responsis. Intellige semper ex supposito systematis probabilistici. Et hæc est una ex sequentibus, cujus frequentiam, & maximum ab-

usum tabulæ confessionaliū quotidiē ex-
 periuntur, & deplorant. Utinam exiguus
 foret numerus confessoriorum, qui nescio
 ad quem effectum conquirunt ex auctori-
 bus benignas in compendio sententias, &
 usu illarum omnipotenti, (ut verbo cele-
 berrimi cujusdam Missionarii ex testimo-
 nio praxis loquentis utar) omnia ab aliis
 ligata, vel liganda solvere valent. Quòd
 si insuper considerare velimus, non modi-
 cam partem Pastorum, Confessoriorum,
 & sic consulentium Theologorum princi-
 piis sententiarum particularium in sua ra-
 dice, & cohærentia profundè nunquam
 studuisse, minùs eorundem vim penetrasse,
 sed præcisè sententias auctorum probabi-
 les memoriæ incarcerationasse; quid fiet, si il-
 lis adhuc procedere insuper licet ex per-
 suasione: satis esse, quandò opiniones sibi
 adhuc visas probabiles sequantur. Cùm è
 contrario in systemate Antiprobabilismi,
 vel Probabiliorismi istorum abusu jam
 ipse fons, & scaturigo sit obstructus. Hæc
 tamen ita referendo nihil decidere cogito,
 sed aliorum tantum exactiori Criterio, &
 examini casum à casu magis discer-
 nentium committo.

ANIMADVERSIO XI.

De alio genere probabilismi subjectivi.

§. XXVII.

Haftenus sermo fuit de Probabilismo taliter subjectivo, qui non fit sine aliquo respectu ad probabilismum objectivum, & formatur cum aliqua relatione, & respectu ad opiniones inter Doctores probabiles: an, & quando nempe licite quis formare possit iudicium approbationis unius partis præ altera, stantibus opinionibus à parte rei sibi oppositis; quatenus unam opinionem Doctorum adopto, & amplexu propriæ voluntatis illam facio meam. Jam superest alius Probabilismus merè Subjectivus, & absolutus sine respectu, & dependentia ab opinionibus objectivis, & speculativis ab auctoribus propugnari solitis, sed est quasi meri facti, & practica dubitatio de licentia actionis. Ut si quis dubitat, utrum admissis cogitationibus obscænis plenè consenserit? Utrum plenariam habuerit de malitia advertentiam? Si homo rerum Theologicarum ignarus in necessitate se resolvendi ad agendum, vel omittendum constitutus (ita ut tempus, & occasio defuit alios consulendi, vel in veritatem inquirendi) dubitat, utrum actio proposita sit ipsi licita, necne? Si puellæ, & Juve-
nes

res minùs astuti de pluribus hinc inde dubitant, licitane sint, vel non, quin occasionem inquirendi veritatem habeant? De istis jam quæritur, si ipsis ex propriis, & merè subjectivis rationibus actio videtur probabiliùs illicita; an relicta sic probabiliori licitè sequantur opinionem suam minùs probabilem? usus, & utilitas, quæ ex determinatione hujus probabilismi descendit, extendit se inter cætera etiam ad effectum formandi rectum judicium in confessionali de statu pœnitentium. Plebæi namque, & rudes, ex quibus maxima pars pœnitentium consistit, nihil sciunt, nec in operando reflectunt ad aliquam probabilitatem objectivam; sed quæsi super dictamine ante operationem formato communiter respondent: Ipsis dubium fuisse, vel in dubio ipsos hæsisse: an actio proposita sit licita, an sit graviter peccaminosa? an sit sub gravi prohibita, necne? & si ulteriùs urgentur, quid deinceps de licentia actionis ante executionem resolverint? cogitavi, dicit unus sic interrogatus, quia mihi de gravi prohibitione certò non constitit, quia probabiliter credidi, actionem non fore peccatum grave, me non teneri ab illa abstinere, & tutiùs eligere. Alius autem dicit: ego nihil scivi in meo dubio resolvere, sed illo insuperhabito ad actionem processi, & sic alius aliter respondet. Ecce! hic est genuinus pro-

probabilismus subjectivus, qui iudicium confessoriorum difficile reddit, non autem ille prior; & de hoc quæritur, an ejus usus sit maximè tutus? an homo illiteratus, & de opinionibus Theologorum ignorans licitè agat, si contrà propriam opinionem probabiliorem de peccato sequatur opinionem pariter suam, & sibi visam minùs veram, minùs probabilem, & minùs tutam.

Nec juvat dicere, ejusmodi Ignorantiam esse vincibilem inquirendo in veritatem; nam instante tempore operationis frequenter deest occasio consulendi, præsertim in ruricolis. Sed transferamus argumentum ad confessarios, & ponamus, quòd confessorii consilium à pœnitente super dubio conquiratur, ad effectum cujus resolutionis nullum confessorio occurrit principium, vel sententia objectiva, ita ut consulenti in instanti aliter non possit respondere, nisi ex rationibus privati arbitrii; ut confessoriiis minùs versatis frequenter accidit; potèstne omnis, & quivis confessorius quærenti respondere secundùm arbitrium minùs probabile visum, relicto consilio, & responso tutiori, & viso probabiliori, in casu, quo conditio pœnitentis nullum indulget spatium consulendi, & inspiciendi sententias aliorum? de his & similibus casibus dubiorum merè subjectivorum antiqui Doctores voluerunt, tutiùs in tali dubio esse eligendum.

§. XXVIII.

Ingesta mentio de mente antiquorum scriptorum de sequenda in dubio tutiore parte, occasionem ad novam reflexionem subministrat. Tempore inventam Typographiæ artem antecedente, & multis etiam adhuc annis postea, extrà Monasteria, & Academias ea tempestate valdè raras, vix ulli in manibus privatorum erant Codices manuscripti, ita ut ex mille, & mille Parochis, confessariis aliisque conscientiarum Rectoribus vix unus, aut alter habuerit compendium, vel Summam aliquam casuum conscientiae descriptam; quinimò non erant, nisi rarissimi, qui ex pastoribus ruralibus partem dumtaxat S. Scripturæ descriptam possiderent; & quod plus est, plerique ex Rectoribus parochiarum in addiscendis litteris, & studiis ultrà non processerunt, quàm ut ad effectum legendi, & intelligendi codices Missalis, & Breviarii linguæ latinæ studuerit, & ad summum magistri 7. artium creari potuerint. Jam de illis temporibus, & de illorum temporum Rectoribus, & pastoribus animarum quæritur: an licitum eis fuisse, & tutum debuerit, in dubiis quibusvis Juris Naturalis, Divini, & humani procedere secundum cujusvis probabilismum subjectivum, ita ut in & extrà tribunal confessionum potuerint respondere, & consulere
juxtà

juxta arbitrium, & opinionem visam minus probabilem relicta probabiliore, & tutiore de obligatione legis? vel utrum illi meri arbitratores, & fundatores resolutionum, quorum studium Morale fuit nullum, quibus codices de rebus Theologicis conscripti erant nulli, quibus omne subsidium extraneum rectificandi prudentiam practicam prorsus defuit, obligandi non fuerint sequi in dubio aut tutius, aut probabilius? Præliminaris decisio hujus questionis ad facilius expediendas quæstiones modernas de Probabilismo multum influet; quia moderna sæpè tempora non carent Rectoribus animarum, apud quos frustra alterius Probabilismi, nisi merè subjectivi usum, ad Ritum dictorum antiquorum in septem artibus Magistrorum quæsieris; ubi, cum unus pro altero usurpatur, oritur dissensio inter Medicos animarum, & confusio linguarum cum scandalo Fidelium.

Istis in antecessum sic prælibatis propius jam accedere ad Scopum præsentis propositi permissum est. Superius innui, quòd argumentum de Probabilismo non videatur satis dividi in suas partes, ac diversos respectus; sed quòd à plerisque generatim sumpta hæc materia in Massa grossa sine penetratione ad omnes ejus partes tractetur; atque ideò ad præscindendas æquivocationes, & confusiones dextri cum sinistro, optatissimum fore, ut genuinus status

tus quæstionis cum relatione ad diversos respectus ante omnia præmittatur, & eo sic præmisso rectus Probabilismi usus in ordine ad omnes ejus partes examinetur, ejusdemque Justitia, ac Innocentia determinetur. In quem finem plus mihi non sumo, quàm ut non nullas quæstiones aliorum oraculis decidendas hîc subjiciam.

ANIMADVERSIO XII.

Quæstiones ad effectum circa Probabilismum ritè procedendi singulatim decidendæ.

§. XXIX.

Q. I. An in statu pristino respectu Curionum, Pastorum, & Rectorum omni subsidio modernæ litteraturæ destitutorum licitus, ac tutus sustineri potuerit Probabilismus merè subjectivus, prout is ultimo loco fuit descriptus? Esto enim, quòd praxis hujus quæstionis, ubi mundus plenus est Scriptis Theologicis, non sit amplius adeò frequens; quia tamen usus dicti subjectivi Probabilismi ferè unicè viguit à creatione hominum usque ad Regnum modernæ Theologiæ, & ad tempora novissima, quibus Scripta Theologiæ moralis cæperunt esse obvia, & levi pretio comparabilia; ideo factum est, quòd ex ejusdem recto usu,
&

& directione dependerint Patriarcharum, Sacerdotum, Judicum, Legis peritorum, & Populorum dictamina practica de obligationibus, sensu, & extensione legis divinæ, & naturalis. Nam ex temporibus Legis naturalis, & etiam scriptæ, exemplis, factis, & testimoniis Biblicis ostendi nequit, quod Patriarchis in dubio legis naturalis, & eorum successoribus in dubiis legis per Moysen promulgatæ, impunè licitum fuerit sequi *probabiles opiniones* de non existentia, de sensu, de non extensione ad casum, de cessatione, vel de non obligatione legis, relictis simul interpretationibus, & opinionibus probabilioribus stantibus pro obligatione. Magnum inde confurgit Præjudicium, & argumentum contra licentiam Probabilismi moderni; nam si nationes gentium, si Patriarchæ antiqui, si populus Judaicus, & Christianus usque ad Regnum modernæ Theologiæ Moralis, ducti & nixi fundamento absolute, & comparative adhuc gravi, non potuerunt formare dictamen satis tutum de licentia actionis contra rationem graviolem pro lege: vel si ex virtuali, & tacito ejusmodi dictamine procedendo, à reatu, & pœna peccati formalis immunes fuisse non constat; certè nova inventio, & nova expositio dictaminis reflexi, & practici, tutum refugium præstare Recentioribus non poterit; secus enim fideles, ac divinæ legis

G

ju-

jugum portantes infelices fuissent, qui Regno præsentis Theologiæ antiquiores in arte moderna, & officina dictaminum practi-
corum non instructi, & exercitati, dubia sua speculativa, & subjectiva deponendi aliud medium non habuerunt, nisi sequelam tutiorum: saltem eorum ignorantia reddita non fuit ex eo invincibilis, quia in tanta discrepantia Doctorum Recentiorum veritas utrinque certa non fuit; sed propria cujusvis ratio visa operanti verè gravis, debuit antiquis Dei cultoribus impunitatem, & securitatem à transgressione formali conciliare. Hac quæstione sive negativè, sive affirmativè expedita succedit

Q. 2. An, & quatenus modernis temporibus tutus, ac licitus sit usus probabilissimi merè subjectivi? ita ut directores conscientiarum, & confessarii tutò procedant, si absque reflexione, vel fundamento aliorum plerasque quæstiones juxtà proprii Judicii, & prudentiæ regulas minùs probabiles decidunt, ducti generali principio: in dubio licitum est sequi opiniones etiam minùs probabiles. Hæc quæstio filia est prioris, cum hoc solo discrimine, quòd moderno tempore ignorantia vinci faciliùs possit usu, & lectione Moralistarum, & Theologorum, cujus medii facultas antiquitùs data non fuit. Procedit hæc quæstio, & usum habere potest ex suppositione, quòd dentur animarum Rectores, &

Pastores, quos tempore Studii Moralis debilitas, & vertigo capitis à frequentatione Scholæ, & à diligenti attentione explicationum excusarunt, & quibus cura pastoralis ab eo tempore per triginta, & amplius annos unicum justum Casuistam inspicere, vel aliquid ex eo memoriæ mandare non permisit. Jam, sicut in quibusdam provinciarum plagis, populis maximè ejusmodi Rectores in cura animarum præsumunt, qui præter suum arbitratum dubia resolvendi, regulam nullam habent; de istis jam arbitratoribus quæritur: an rebus sic stantibus usque ad meliorem provisionem obligandi non sint ad sequenda, ni tutiora, saltem probabiliora subjectivè sic visa? si affirmativè: ergò scriptores hunc casum non commisceant cum Probabilismo generali; sed illum separatim decidant, ne minùs perspicaces scandalizentur. Post hæc subintrat

§. XXX.

Q. 3. An licitum, & tutum sit in dubiis juris naturalis, & divini sequi opinionem minùs tutam, & minùs probabilem ex merito privilegio, & præsumptione libertatis citrà omnem concursum necessitatis, vel rationis extrinsecæ, & gravis? Maximi siquidem refert, ut ista quæstio pro casu meræ libertatis (præscindendo ab omni

❦ ❦ ❦

concurſu, & influxu cauſæ extrinſecæ) examinetur, decidaturque: an ſcilicet Probabilismus merè voluptuarius, & innixus ſolâ probabili legis non exiſtentia, ſit verè, & univerſim licitus, ac tutus? negativa hujus dubii reſolutio, vel limitatio locum aperit quæſtioni ſequenti; igitur

Q. 4. An, quando, & quænam cauſæ extrinſecæ reddant praxim Probabilismi germaniſſimi maximè tutum, & utilem? niſi enim utriuſque partis aſſertores obiectum litis, & ſtatum quæſtionis ad puncta magis reſtriſta determinaverint, cum ventis pugnare videntur. Uſus Probabilismi germaniſſimus eſt maximè tutus, ſi non niſi ex gravi cauſa, vel neceſſitate extrinſeca adhibetur, conced. ſi ex mero Libertatis Privilegio, Neg. donec contrarium melius probetur.

Probabiliorismus germaniſſimus eſt pernicioſus, & degenerat in Rigoriſmum; ſi manuteneatur etiam in concurſu urgentis neceſſitatis in contrarium, concedo. ceſſante omni motivo extrinſeco, Nego. vel ubi ſunt rationes id evincentes? diſtinguantur caſus, & ceſſabit cauſa litigii. Iſtud controverſiæ punctum ſequitur.

Q. 5. Utrum operanti in praxi eligere, & ſequi liceat opinionem ſibi viſam verè probabilem, licet communiori aliorum non appareat, & habeatur ampliùs verè probabilis? vel quod ferè idem eſt: an ſequi liceat

liceat sententiam *probabiliter*, & non *certò* probabilem? seu eam, quam nonnulli Auctores contrà plures alios ut probabilem propugnant? licet enim Recentiores Probabilistæ passim ad licitam sequelam requirant probabilitatem *certam*, seu, quòd opinio debeat esse *certò* probabilis; istis tamen non obstantibus alii putant, sufficere *probabilem probabilitatem*, ut videre est apud Lacroix n. 368. fol. 46. Cardenas fol. 217. & alios utrinque allegatos. Superfedeo pluribus adhuc quæstionibus, in ordine ad quas status quæstionis singillatim poni meretur. Cæterum donec determinetur, quinam ex præmemoratis Probabilismis sit germanissimus, & de quo signanter sit sermo, quandò is *maxime tutus* asseritur? titulus Probabilismi ita mathematicè demonstrati non absimilis solet esse huic: *Systema mundi mathematicè demonstratum*, non addendo: utrùm demonstratio intelligenda sit de systemate Ptolomaico, Tychonico, Copernicano; vel generatim de omnibus per modum unius acceptis; vel de quopiam intermedio; aut demùm de prorsus novo? ut adeo non abs re dici possit: *Status quæstionis in disputatione de Probabilismo ultimum*. Sexcenti, & amplius viri fortes contentionis ferram super licito, vel illicito usu Probabilismi à plusquam duobus Sæculis reciprocârunt, quin præviè conveni-
tum fuerit: de quo circumstantiarum sta-

tu, & de quibus contradictis articulis controversia, & litis contestatio intelligenda sit. Ecce! Probabilismus germanissimus dicitur maximè tutus: & Antiprobabilismus germanissimus maximè perniciosus. Bene; si ita est, dicit aliquis istis lectis, ut in totius Vitæ meæ actionibus maximè tutus procedam, & ab usu Doctrinæ maximè perniciosæ magis abstineam, ex probatis Auctoribus, & ex Theologis defactò receptissimis in compendium redigam hinc opiniones adhuc verè, attamen assertas minùs probabiles: & illinc ex opposito loco Sententias, quas Auctores asserunt probabiliore; idque eum in finem faciam, ut has Sententias vitem, & priores in operando perpetuò sequi studeam. Pronuntiet jam, quicumque unum maximè tutum, & alterum maximè perniciosum proclamat, pronuntiet: utrùm Vitam maximè tutam ducat, qui nullas, vel rarò alias sequitur in agendo opiniones, nisi illas, quas in compendio suo portatili congestas, & à duabus Academiis *ut verè*, attamen, *ut minùs* probabiles approbatas semper circumfert, & in dubiis practicis sedulò consulit: Si dicis, hunc Probabilismi usum non esse germanissimum. Dic sodes! aliquandò palàm, quid reverà sub Notione, & nomine Probabilismi germanissimi demum intelligatur? dic, quando, & quinam ejus usus sit deinceps germanus, genuinus, & ma-

maximè tutus? & quominus in pristino æquivocationum circulo circumerremus; semper ante oculos tenendum, quòd Probabilismus etiam *NB. tenuis* sit maximè tutus, in casibus sc. Necessitatis, ita ut ejusdem *non usus* pro tali necessitatis casu evadat perniciosus. Hoc bene attento, dicatur, quinam, & quandonam usus Probabilismi sit maximè tutus.

ANIMADVERSIO XII.

*De dictamine ultimo & reflexo super
Licentia operationis.*

§. XXXI.

Quid sit, & quid sub ratione hujus dictaminis intelligatur; norunt omnes, qui in rebus, & studiis Theologicis de conscientia peregrini non sunt. Antequam enim potentia hominis libera exeat in actum liberum, & moralem; debet eidem certum esse, vel judicium moraliter certum formari, quòd operatio intenta sit licita, & nullum hîc, & nunc subsit periculum peccati formalis; cum enim Sententiæ & opiniones, quas sequi in operando solemus, regulariter sint tantum probabiles, & conjunctæ cum formidine de peccato committendo; hinc ipsam operationem, quæ se-

cundum talem opinionem formidolosam
exequenda intenditur, præcedere debet
Judicium aliquod practicum, ultimum, ac
reflexum, quo ipsa executio Sententiæ spe-
culativè tantum probabilis, & includentis
formidinem peccati formalis, purgetur ab
ipsa formidine, & excludatur ab ipsa ope-
ratione omne periculum peccati formalis.
Quæritur jam, quinam sit ille Exorcismus,
seu remedium efficax, quo ipsa illa actio,
quæ ex usu doctrinæ, peccati periculo
non carentis, procedit, ab omni formidi-
ne, & periculo purgetur, & tuta redda-
tur? non conveniunt Auctores in qualifi-
cando hoc dictamine ultimo: missis tamen
eorum differentiis, in hoc communius con-
sentiunt, quod illud dictamen debeat ad
minimum esse moraliter certum, & exclu-
sivum omnis formidinis de peccato for-
mali; quod Principium per modum dati,
vel postulati tuto præsupponi potest. Jam,
cum in Sententiis directè, & speculativè
certis, vel in stantibus pro lege, adeoque
semper tutis, per se ex ipsa objectiva cer-
titudine omne periculum peccati excluda-
tur; de illis hinc nulla remanet quæstio.
Idcirco solum determinandum restat, un-
de, & ex quo fundamento reflexo in Sen-
tentiis merè probabilibus hæc practica cer-
titudo, & exclusio omnis periculi com-
parari ab operantibus queat? In Scriptis
Probabilistarum diversa, & à Priori, &
Po-

Posteriori petita leguntur fundamenta, quibus hæc certitudo dictaminis reflexi superstruatur. Primò enim prætendunt, quòd Lex, de cujus existentia, sensu, extensione, vel cessatione diversæ extant opiniones, non sit certa, non sit sufficienter promulgata, & quòd *certum simul sit Legem incertam, & non satis promulgatam non obligare*. Secundò dicunt, quòd, qui ductus gravitatione de non existentia, & de non obligatione legis agat, sicque utatur libertate sua, *prudenter* agat; certum insuper esse, quòd *prudenter agens non agat illicite*. Tertiò addunt, quòd operans secundum Sententias gravissimorum Auctorum, & inter eos secundum opiniones D. Thomæ, D. Bonaventuræ, Suarezii, D. Antonini, & similium, certò certius licite & prudenter operetur: adeoque immunis sit ab omni periculo peccati. Quibus Quartò accedit, quòd obligatio semper in praxi sequendi aut tutiora, aut probabiliora foret *nimiùm gravis*, & Infirmitati humanæ *intollerabilis*. Denique concludunt, quòd, cæteris omissis, Quintò in Sententia minus probabili ex illis ipsis rationibus certum formari possit dictamen, ex quibus illud fieri valeat in Sententia Probabiliori, & minus tuta. Hæc autem, & consimilium Dictaminum firmitas, & subsistentia certitudinis moralis à Probabilioristis simpliciter contradicatur, & negatur. Rectus

G S

pro-

procedendi ordo exigit, ut à disquisitione ultimæ Rationis initium ducatur, unde sit

§. XXXII.

De dictamine ultimo in Systemate Probabiliorismi.

Ne hæc quæstio in abstracto examinata minus claritatis habeat, juvat ad ejus effectum exemplum practicum præmittere. Joan Clericati cum 45. Auctoribus allegatis, & ex rationibus adductis decis. 50. de Sacrificio Missæ docet: esse peccatum grave sine rationabili causa Missæ Sacrificium celebrare Matutini, & Laudum recitatione non præmissa. Sicut executio hujus Sententiæ est certò tuta; & opposita minus tuta; ita supponitur hic, ejus negativam esse spectata Auctoritate, & ratione intrinseca Probabiliorem: vel si Suppositum hujus Exempli minus placeret, lubeat aliud supponere, in quo opinio minus tuta existat spectatis ratione & Auctoritate Probabilior; ut complures occurrunt in materia de voto, de Juramentis, de restitutione, circa præcepta Decalogi &c. Istis sic præmissis facilis est Labor, assignare fundamentum omninò certum pro dictamine, & licentia practica sequendi opiniones magis Probabiles; videlicet

Aucto-

Auctoritatem omnium Auctorum, quia à tempore damnati Tutiorismi strictè dicti, nullus mihi notus, & fide dignus Auctor negat licentiam sequendi opiniones. Probabiliores. Consequenter omnium iudicio, & unanimi Doctorum Suffragio certum fit, id licitum omninò esse; nam si sensus prorsus communis, & consensus omnium Doctorum de hac materia tractantium ex omni Natione, Lingua, & Populo aliquid licitum, & tutum asserit, defendit, atque propugnat, ita ut nemo eis hac in parte contradicat; id sanè certò certius pro licito sustineri potest, ac debet. Siquis autem certitudinem hujus dictaminis in forma formata videre cupit, facili id modo ita efformari poterit. Id, quod omnes omninò Theologi, & Jurisperiti asserunt, concedunt, affirmant, & propugnant esse in praxi licitum (ita ut nullus probatus Auctor amplius contrarium tueatur) illud certò est licitum; atqui omnes Theologi, & Jurisconsulti modò admittunt, concedunt, affirmant, & propugnant, licitum, ac tutum esse sequi opiniones magis probabiles: ergò id certò debet esse, & est licitum, ac tutum. Q. E. D. Nihil jam apparet, quod firmitatem hujus conclusionis labefactet: tametsi enim ante damnationem Propositionis de illicita Sequela Sententiæ, *vel inter Probabiles Probabilissima*, aliqui cum Synichio, & Wen-

Wendrochio absolutum Tutiorismum docuerint; illorum tamen doctrina Certitudini de licentia sequendi probabilia nunc tam parum obest, quàm parum Auctoritas docentium, tenuem Probabilismum post ejus damnationem ullam probabilitatem veram efficere, nunc valet. In concursu opinionis hinc *Probabilioris*, & illinc *tutioris*, licentiam amplectendi, & sequendi priorem, relictâ posteriore, nullus Theologorum antiquorum, & Recentiorum negat; saltem nullum, nequidem ab aliis citatum legi, qui illam licentiam post damnatum Tutiorismum impugnaverit: habemus igitur in Systemate Probabiliorismi fundamentum dictaminis reflexi & ultimi certum, clarum, nullis ambagibus involutum, omnibus obvium, & nullis artificiosis filamentis contextum. Et quamvis opinio etiam speculativè Probabilior non careat periculo falsi, & formidinem peccati non omninò evacuet; postquam tamen Sancta Sedes licentiam sequendi Probabilissimam contrâ ejus adversarios asseruit (licet neque illa omni omninò periculo falsi careat) facultas sequendi Probabilia, illo periculo valdè remoto insuper habito, fundatur in ratione Judicii Pontificii, & Sedis Apostolicæ; & hoc judicium in conformitatem communis doctrinæ emanavit. Videndum jam est; an, &

un-

unde in altero Systemate tale iudicium
practicè certum formari possit.

§. XXXIII.

De dictamine practico in Systemate Probabilismi.

Primum dictamen in Systemate Probabilistico fundatur in hoc, quòd Lex dubia, Lex non certa, non sit sufficienter promulgata, adeoque non obliget; in dubio enim Legis, possidet contrà eam Libertas, & quando probabile est eam non existere, vel hîc, & nunc non obligare; Lex manet certò dubia: consequenter ex defectu Promulgationis, & Intimationis non obligat; quia deficit essenziale requisitum obligationis. Ita cum P. Lacroix n. 274. de consc. tenet communis Probabilistarum. Si vera est hæc doctrina, uti interim transmittò, tunc per omnes gradus torturæ, & probationes ignis subsistere debet. Initium fiat à Lege Naturali respectu Infidelium, Gentilis, & Barbari, quibus Leges, & obligationes Naturales aliter non innotescunt, nisi per lumen Rationis. De istis ergò Gentilibus, & Barbaris quaeritur Primò; utrùm certò excusentur à peccato Formali propter ignorantiam invincibilem, si ducti opinione probabili sibi sic visa, contrà suam Rationis probabilic-

rem

rem à cultu Deorum suorum non absti-
neant? Deum cœli, & terræ non agnoscant,
revereanturque? si plurima genera pecca-
torum Lege Naturali prohibitorum com-
mittant, opinione ipsis visa probabili ita
nisi, ut de existentia Legis, & ejusdem
obligatione sint certò magis persuasi? Item
de Catholico vivente in partibus infide-
lium, aut Hæreticorum, vel incarcerato,
dubitante de obligatione aliqua Naturali &
Divina, destituito occasione inquirendi ve-
ritatem, quæritur: an possit se negativè
resolvere ductus opinione merè Probabili
pro Libertate, contrà persuasionem Pro-
babiliorem de obligatione legis? licet enim
Lex Naturalis *scripta* sit in cordibus nostris
quoad Principia Generalia v. g. Parentes
esse honorandos: Suum cuique esse tribu-
endum: Non esse faciendum alteri, quod
quis sibi fieri non velit; multæ tamen aliæ
obligationes ex his Principiis Generalibus
descendentes dari possunt, quas Lumen
Rationis in casibus particularibus, diver-
sisque circumstantiis non *ut omnino certas,*
vel certo obligantes proponit; sed quæ ex
una parte *ut Probabilius obligantes*, ex altera
verò ut Probabiliter non obligantes operanti ap-
parere possunt. Ponamus jam, quod ta-
les obligationes operanti ex Lumine Natu-
rali solùm appareant Probabiliores, isque
ductus persuasionem minùs Probabili proce-
dat relictà Probabiliore agnita *ut tali.* Un-
de

de jam constat , quod taliter agens , *licet* agat ? unde, inquam, constat, quod nulla Lex Naturalis , & Divina in casu operationis obliget , *nisi sit certa* ; nisi de ejus extensione ad casum oblatum *certò constet* ; nisi sensus ejus sit operanti *certus* , & sic deinceps ? profectò rari videntur casus, in quibus ex ipso ductu Rationis operanti ita certò de obligatione constet , ut nulla ei relinquatur Probabilitas in oppositum & locus, prudenter hîc & nunc de actuali obligatione dubitandi. Sic homo Christianus ab Infidelibus , & Piratis in Mancipatum ductus ad varia adigi , & malefactor in Inquisitione , vel in quæstione reali constitutus , multa interrogari potest , de quibus dubitet ; an sub reatu peccati formalis respondere debeat, vel imperata *licet* exequi possit. Si itaque ejusmodi homines re (quantùm in illis circumstantiis fieri potest) diligentissimè apud se perpenda , de illicita actionis sint magis persuasi, licet ex gravi ratione probabiliter judicent, actionem magis favorabilem non esse illicitam ; de illis jam meritò quæstio instituitur : utrùm sic constituti ex capite ignorantiae invincibilis à peccato excusentur ? v. gr. si captivus contra fortiores persuasionem subjectivam , ductus probabili adhuc judicio de licentia, Imperata faciat : & Inquisitus ex simili persuasionem Judici non respondeat juxtà ejus interrogata. Illustratur

cur hæc ratio dubitandi ex Propositione 4.
 ab Innocentio XI. damnata : sub his ter-
 minis : ab Infidelitate excusabitur Infide-
 lis non credens *ductus opinione minus probabili.*
 Pater Cardenas n. 10. vult, quòd Infidelis
 ideò in Rebus Fidei non excusetur, quia
 per diligentem Investigationem possit ve-
 nire in cognitionem veritatis, adeoque
 quòd ejus Ignorantia non sit invincibilis;
 sed, ut verum fatear, hæc distinctio &
 explicatio Damnatæ Propositionis mihi nun-
 quam visa est satisfacere; Ratio enim ad-
 dita (magis Ponderosa esse videtur infe-
 rius adducenda) *quòd talis Gentilis per NB.*
diligentem investigationem possit venire in Cogni-
tionem veritatis, vel Nimium probare, vel
Nihil probare videtur. Nimium probaret;
 quia gentiles obligaret ad aliquid impossi-
 bile; ubi enim investigarent (NB *Investi-*
gatione Extrinseca cum obligatione inquiren-
 di in Doctorem veritatis) ubi, inquam,
 investigarent veritatem illi Gentiles, qui
 ante Prædicationem Evangelii in suis Ter-
 ris de Fidei Magistro, de Apostolo aut Mis-
 sionario ne quidem somniarunt? Quem Græ-
 ci (intelligendò semper obligationem In-
 vestigationis NB. *extrinsecæ*) cum suo Pla-
 tone & Aristotele, quem Romani cum suo
 Cicerone Orthodoxum ad vincendam Igno-
 rantiam suam consuluerint super falsitate
 Idololatriæ, cum de inquirenda veritate
 in Israel vix cogitassent? Quem consulue-
 rint

rint Progenitores nostri Germani, de quo-
 rum moribus, Religione, cultu Deorum
 &c. meminit Tacitus; cum illo tempore in
 Germania necdum exstiterint Missionarii,
 aut Theologi, quorum consultatione eo-
 rum Ignorantia vinci, & veritas inveniri
 potuisset in Rebus tam Fidei, quam Mo-
 rum? ut nihil dicam de Barbaris prorsus
 incultis & remotissimis. Adeoque ex hoc
 solum capite (quoad obligationem Inve-
 stigationis extrinsecæ) eorum Ignorantia
 certò non erat vincibilis. Quòd si dicas,
 in tali casu ejusmodi gentilibus Medium
 consequendi veritatem, & vincendi Igno-
 rantiam fuisse præter Lumen Rationis
 (juxta illud Psal. 4. Signatum est super
 nos Lumen vultus tui Domine) Providen-
 tiam Divinam, & Illustrationem Supernam,
 ut Theologi cum alleg. Cardina n. 17. com-
 munitè admittunt; tunc Ratio superius
 adducta de obligatione investigandi verita-
 tem, erit supervacanea, consequenter ni-
 hil probat. Sit ergo jam Quæstio ad hunc
 strictè Articulum redacta, quo Ignorantia
 per hominem veritatis Apostolum deponi
 non potest; sed vinci unicè debet ex Ra-
 tionibus Lumine Naturæ cognitæ, & In-
 tellectum accedente Luce supernaturali
 (siquidem Christus Dominus Lux est Illu-
 minans omnem hominem &c. Joan. 1. nec
 est qui se abscondat à calore ejus Psal. 18.)
 Illustrantibus. In hac itaque Hypothesi

jam quæritur: utrum Infideles Plato, Solon, Aristoteles, Cicero, aliique Gentiles à peccato Infidelitatis excusentur, & ex Ratione & Divina Illustratione *Probabilius* Unum Deum, eundemque Remuneratorem boni, & vindicem mali agnoscant; ducti nihilominus persuasione *minus Probabili* in Idololatria persistant, Deosque suos sylvestres, Lapideos, Ligneos &c. colere pergant? Quæritur, inquam, utrum isti Gentiles à Crimine Idololatriæ excusentur, & Ignorantia Invincibili laborare credantur; donec de Malitia Idololatriæ, de veritate unius DEI ex Rationibus Naturalibus & Illustratione Superna non tantum *Probabilius*, sed *omnino certò* fuerint convicti? Dein, etsi daretur, quòd ejusmodi Viri Sapientes perpetua veritatis Investigatione in *Notitiam Certam* de Falsitate Idolorum, eorundemque cultûs Superstitione potuerint ex Rationibus Naturalibus pervenire; Id tamen de aliis Infidelibus Barbaris, & minùs Sapientibus non procedit, ut adeò respectu istorum *Certitudo* non habeatur, nisi ex Speciali Dei Providentia, & Illustratione Intellectûs. Quodsi ergo Deus hominis Gentilis Intellectum ita illustrat, ut Inanitas Deorum suorum, & Veritas Dei Cœlum & Terram gubernantis, cum Immortalitate animæ *Probabiliores* ipsi appareant, ita ut de Majore Probabilitate certò convictus existat; Quæstio superest: an
ta-

talís opinione sua *Minus Probabili* ductus excusetur à delicto Idololatriæ, & non teneatur Infidelitatis suæ Sectam deferere, ac solum omnipotentem cœli & Terræ Creatorem adorare? Porro, cùm *Necessitas rectè agendi* in homine Gentili non sit minor, quàm *Necessitas rectè credendi*; Quæri ulterius potest, si ejusmodi Gentiles de quibusdam suis Actionibus ex Dictamine Rationis vel Illustratione superna sint persuasi, eas *Probabilius* esse malas & illicitas, licet ex altera parte ex *Probabili Ratione* ipsis adhuc videantur licitæ ac permissæ; Quæri, inquam, hîc potest: utrum à peccato Formali excusentur agendo ex *Probabili* contra *Probabiliorem* agnitam ut talem? Sic v. gr. Si Barbarus in India, si Infidelis ubivis Terrarum ante Prædicationem Evangelii ex Probabili Ratione contra Persuasionem Probabiliorem existimavit: accessum ad uxorem non suam sub consensu Mariti esse licitum: Enecationem viri maxime decrepidi, vel vetulæ miserrimæ ad eorum vota, & petitionem factam non esse malam: Expositionem Infantium, quando Parentes eis alendis impares sunt, esse permissam. In his & similibus eventibus, de quibus in Historiis utriusque Indiæ frequens occurrit mentio, quæritur: an locus fuerit Ignorantiæ invincibili in eo, qui relicta majore persuasione pro Lege, operandô secutus fuit persuasionem levio-rem,

attamen visam niti fundamento absolute,
 & respectivè gravi? Nec obstat, quòd
 istæ, & similes actiones sint certò illicitæ;
 nam id verum quidem est respectu nostrum,
 & Religionis revelatæ: sed ex hoc nondum
 sequitur, quòd viventibus extrà Notitiam
 revelationum scriptarum, & traditarum,
 ejusmodi opinio ex ratiociniis merè Natu-
 ralibus, ex Persuasione Nationis communi,
 & ex Errore Universali non potuerit vide-
 ri verè, & absolute Probabilis. Ex nostris
 etiam opinionibus sibi invicem oppositis
 dimidia pars à parte rei certò est falsa; eo
 tamen non obstante potest, & solet ipsa
 pars opinionum falsarum nobis apparere
 ex rationibus pariter in se certò falsis Pro-
 babilis. Et hæc ideò prolixius tantum sunt
 disputata, ut appareat, quòd Ignorantiæ
 vincibilitas, vel Invincibilitas *in credendis*,
 & *in agendis* apud plerosque Infideles se eo-
 dem modo habeant, & pari jure proce-
 dant, quia, si Infidelis à peccato Infideli-
 tatis non excusatur, si ductus opinione mi-
 nùs probabili Deos suos veros credit; non
 apparet, quomodò idem à peccato Idolo-
 latriæ excusetur, si ductus opinione mi-
 nùs probabili de licentia cultûs eosdem su-
 perstitiosè de more gentis suæ colit, con-
 sequenter neque apparet, quomodo à pec-
 catis Adulterii, occisionis &c. excusetur,
 si ea ex Probabili persuasionem, esse licita,
 contra Probabiliorem, esse illicita, com-
 mit-

mittat. Quodsi Deus hominibus Magisterio Doctrinæ, & Prædicationis externæ destitutis veritates ad finem ultimum consequendum necessarias, Lumine rationis, & Illuminatione intellectus reddit verisimiliores, & credibiliores, vel evidenter credibiles (sine evidentia veritatis) non apparet, quòd testimonia divina in cordibus scripta non sint satis applicata ad credendum, ita ut superveniente pia voluntatis affectione, & imperio possit firmissimum, & supernaturalem actum fidei elicere. Verum est, DEUS illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum: Et mandata ejus credibilia facta sunt nimis, ita ut cœli enarrent Gloriam ejus, & sonus eorum exiverit in omnem terram; neque facienti, quod est in se, DEUS denegat gratiam in necessariis ad salutem, ut latius Theologi cum P. Ralsler in norma recti disp. 1. art. 7. à n. 211. Antonio Mayr in trac. de fide cum aliis docent. Sed si DEUS Gentes, & Barbaros, ad quos nulla veritatis prædicatio pervenit, facientes cæteroquin, quod est in se, ita illuminat, ut ipsis mandata sua tam credendi, quàm operandi faciat probabiliora, veriora, & credibilia apparere, & innotescere; de isto genere Gentilium, & Barbarorum, quales nostros olim Teutones fuisse historiis proditum est, quique simul Ministerio Doctoris carebant, restricta agitur quæstio:

an positivè infideles , & positivè idololatræ ex eo non fuerint , quia illustratio divina obligationem detestandi Deos suos , credendi Deum ex testimoniis universi innotescentem , huncque colendi , & ab illorum cultu abstinendi ipsis non fecit *moraliter certam*, sed solùm *Probabiliorem* ? Quis Deum injustitiæ arguet, si hominem positivè Infidelem in credendo, & in operando reputet, eoquod mandata facta sibi Probabiliora , ex dono Illustrationis internæ non observet.

Nemo non videt disputata hætenus versari in Probabilismo merè, & verè subjectivo sine ulla reflectione ad Sententias inter Doctores antiquæ & novæ legis controversas, ad effectum formandi mihi verum Systema super dubio sic restricto non paucos dato tempore evolvi Theologos, quin in ullo principia adeò coordinata, & ad casum, de quo agitur, præcise restricta invenerim, ut ex parte hac, vel illa pedem certum figere, & de gradu ad alium gressum certum, & tutum promoveri licuerit; sed cuncta meris Theologorum diversis opinamenti inniti reperiiebantur, ut ne statum quidem quæstionis ad hypotheses prorsus diversas aptaverint, sed de diversis gentilium conditionibus eadem principia valere voluerint. Postquam fundamenta probabilismi illimitati mihi videri cœperunt non satis firma; sæpiùs excursionem feci ad antiquorum Scriptorum castra, & exploratum ivi; annon probabilismus objectivus subsidio aliquo gaudeat probabilismi merè subjectivi, ita ut ex SS. Litteris, SS. Patribus, vel ex Scriptoribus authenticis constet, quòd Deus excusatos ha-

bee

beat omnes tam infideles, quàm fideles à poena transgressionis formalis, qui opinione, vel persuasione sua verè probabili ducti aliquid contra obligationem credendi, vel contra mandatum agendi commiserunt; fateor, me cum columba Noemistica nullibi locum invenisse, ubi pedem tutum, & firmum figere potuerim.

*Ulterior Prosecutio hujus Argumenti
de Dictamine Legis non satis
Promulgatae.*

§. XXXIV.

Nequis autem arbitretur, totum animadversionis argumentum in alieno supposito versari, & extrà Chorum quæstionis ambulare; cùm Probabilistæ suum (de Lege non satis promulgata) solùm intelligant de illis Legibus, de quarum existentia, & obligatione inter Theologos controversia nunquam finienda obversatur; econtrà verò deducta hæcenus loquantur de Legibus, & obligationibus de se quidem, & respectu Fidelium certis, at respectu Infidelium nonnullorum ex ductu rationis merè Naturalis non statim satis cognitis, & apprehensis: Animadvertendum pro meliore rei intelligentia ulterius est; quod si Deus homines Depositò Religionis revelatæ carentes à transgressionem Legum Naturalium excusatos non habuit, qui eandem Legum Naturalium obligationem ex ductu Proba-

bilis Persuasionis satis sibi promulgatam non
 judicarunt; ex quo Fundamento, vel Te-
 stimonio certa fide digno concludi pote-
 rit? quòd Fideles à transgressione legum
 Naturalium & Divinarum culpabili sint
 excusandi, si eas ducti opinione minùs pro-
 babili non observent sub obtentu, quòd
 nullis nisi certis obligentur legibus. Po-
 tuit quidem Deus ter optimus, & Miseri-
 cors Infideles facientes cæteroquin donis
 Naturæ, quod fuit in se, de agnitione sui,
 de Resurrectione mortuorum, de Premiis,
 vel suppliciis æternis, de Immortalitate
 animæ Ministerio Angelorum, aut Reve-
 lationibus internis certos reddere; ita ut
 nullus in cordibus eorum amplius super-
 fuerit locus aut ratio prudens dubitandi:
 potuit, inquam hoc ita fieri; sed quo cer-
 to, & fide digno Nuncio nobis constat,
 quòd Infideles Græci, quòd Romani, quòd
 Germani, & Indi damnabiles, & culpabi-
 les non extiterint per hoc, quòd secun-
 dùm Leges credendorum, & agendorum
 non vixerint? de quibus Deus eos per Ma-
 gisterium Inspirationis & illustrationis in-
 ternæ non quidem certos, attamen certio-
 res fecit; absque eo, quòd sive per An-
 gelum, sive per Prophetam, aut per Apo-
 stolicam Veritatis Prædicationem ejusmodi
 docibilibus suis aliam, quàm probabilio-
 rem, & credibiliorem, seu assensu dignio-
 rem de istis veritatibus Notitiam, & co-
 gni-

gnitionem necessariam esse duxerit ; nisi , postquam per bonum usum Primorum luminum ampliores , & majores Illustrationes meruerint.

Attentis itaque , quæ hucusque , non animo aliquid in hoc Divinæ Sapientiæ arcano decidendi , sed per modum dubii disputata sunt ; difficilis semper visa est Thesis , & generalis assertio quorundam Theologorum , qui cum P. Wagemann p. 1. tr. 3. c. 3. n. 3. in fine ex D. Thoma defendunt : quòd nullus ligetur per Præceptum , nisi mediante Scientia illius Præcepti ; neque enim teneri aliquem credere , nisi *de revelatione certum* , ergò nec agere , nisi *certum de lege*. Sed unde scitur , & quæ affecuratione certi sumus , quòd Deus nullum aut Christianum , aut Paganum Præceptis Primæ & secundæ Tabulæ ligatum velit , nisi *mediante certitudine atque scientia illorum* , & nunquam ex *maiore Probabilitate* ? unde scitur , quòd non teneatur Paganus Deum Abraham credere , nisi de ejus Existencia sit *certus* ? quòd non teneatur eum privativè colere , nisi de unitate Dei sit *certus* ? quòd non teneatur ei Spe Præmii æterni , vel timore supplicii servire , nisi *certus* de immortalitate animæ ? Neque dicas : doctrina de licito usu probabilium , vel de Dictamine Practico se ad necessaria Necessitate Medii non extendit ; quia ibi non agitur de mera licentia actionis , sed

de Medio unice Necessario. Verum id est ad effectum *consequendi æternam Beatitudinem*. Procedit autem argumentum quoad effectum *subeundi pœnas æternæ damnationis propter peccata Infidelitatis positivæ*; Nemo enim formaliter peccat, nisi ligatus Præceptis, adeoque in ordine ad peccatum *Formale* agitur de mera *licentia actionis*; econtrà *Ratio Medii* respicit potius *amicitiam Divinam*, & *consecutionem Salutis æternæ*; quia *sine Fide impossibile est placere Deo*. Jam si Pagani à Legibus Divinis, & Naturalibus ex probabili persuasione Libertatis soluti, & inculpabiles coràm Deo non sunt, quomodo Fideles nullis adstringantur Legibus Naturalibus, nisi *certis*? Licet ex una parte Divina Mandata facta eis fuerint non quidem *Certa*, sed tamen *certò Probabiliora*, & *visa Certò magis vera*; & ex altera parte non habuerint *Dictamen certum* de non Existentia Legis, & de ejus non sufficienti Promulgatione. Magna inde exurgit veritatis Præsumptio, quòd Fideles non sint magis exempti & liberi ab observantia Mandatorum, de quibus non absolutam quidem certitudinem, attamen majorem probabilitatem habent.

Structuram hujus Argumenti ut evitent nonnulli Recentiorum cum Cardena hic n. 6. Rationem damnandi Propositionem sæpè memoratam in eo ponunt; quòd Infidelis ductus opinione minùs probabili à peccato Infidelitatis ideò non excusetur; eo quòd Ignorantia

rantia hæc circa mysteria Fidei sit vincibilis, & per adhibitam majorem & majorem diligentiam, per consultationem Virorum Doctorum, & per preces ad Deum fusas veritas obtineri possit, id quod locum non habeat in materiis morum, & in Doctrinis inter Peritos perenniter controversis. Sed, quæso, ubi, & in quo Sapientes Græcorum, Romanorum, in quo antiqui nostri Teutones, in quo Ingeniosi Sinentes cum suo Confucio dubitantes de falsitate suæ Sectæ, & cultûs, majorem adhibere diligentiam, quem Prophetarum consulere, & ad quem Deum preces fundere potuerunt, ut victâ ignorantia in Notitiam veritatis certam venirent? Quomodo invocabunt, in quem nondum crediderunt? quomodo credent sine Prædicante? Nisi quatenus fuerunt Docibiles Dei per internas illuminationes facientes eis Mysteria Fidei credibilia, & Probabilia? Et hinc Thomas Sanchez apud Castropolao Tr. 4. disp. 1. p. 12. n. 12. bene cum aliis citatis à Lacroix n. 458. de conscientia docet, quod Infidelis in articulo mortis ex probabiliori opinione teneatur relinquere Sectam suam, & Fidei Mysteriis assensum præstare; quia tempus deficit veritatem melius inquirendi, & certitudinem consequendi; quæ Ratio ante prædicationem Evangelii in omnibus gentibus, & Barbaris à Populo Dei magis remotis. locum habuit. Cum ergo Ignorantia plerorumque Infidelium per Media Extrinseca (utpote in eorum potestate haud constituta) non fuit Vincibilis; ratio damnationis generalis restringi non potest merè ad hanc vincibilitatem; sed potius ad hanc rationem; quia minor Probabilitas à peccato Infidelitatis non excusat. Clarescit vis argumenti ex ipso sensu propositionis damnatæ, à Cardena n. 5. sic Explicatæ: „Igitur nullo meliori modo possumus indagare sensum hujus „4. Propositionis damnatæ, quàm ex verbis Au-
tho-

„thoris, qui eam Propositionem afferuit, nempe
 „Joannis Sancio in selectis disp. 19. n. 7. ubi sic
 „differit: Sicut in aliis materiis, ubi offensa mor-
 „talis intercedere posset, fatentur ipsi, eam offen-
 „sam non committi ab operante ex opinione minùs
 „probabili, licet res maximi momenti sit, Deum offen-
 „dere mortaliter, vel non; sic quoque ab infidelitate ex-
 „cusatur Infidelis non credens ductus ex opinione
 „minùs probabili. Hucusque Sancio. Itaque sen-
 „sus Propositionis est, quòd, sicut in aliis mate-
 „riis, & Præceptis excusatur homo à peccato, si
 „sequitur opinionem minùs probabilem de peccato;
 „ita in præcepto credendi (adeoque non quia me-
 „dio Necessitatis) veritates fidei Catholicæ excu-
 „sabitur infidelis NB. à peccato infidelitatis, si ha-
 „beat opinionem minùs probabilem (scilicet pro-
 „babilitate apparente) de credibilitate sectæ erro-
 „neæ. Ita Cardenas. Jam sic; Joannes Sanchez
 „non loquitur de Infidelitate negativa (quæ licet
 „peccatum non sit, sed potius pœna peccati; me-
 „dium tamen aliquod est ad salutem etiam respectu
 „invincibiliter ignorantis unicè Necessarium, sicut
 „Baptismus) sed loquitur de peccato Infidelitatis
 „formali, & de immunitate culpæ damnabilis: at-
 „qui Infidelis ductu opinionis minùs probabilis non
 „credens non tantum destitutus manet medio salu-
 „tis Necessario, verùm insuper etiam non excusa-
 „tur à peccato formali Infidelitatis positivæ, &
 „damnabilis; & licet sub hoc respectu agatur de
 „mera licentia actionis; nihilominus opinio minùs
 „probabilis ignorantiam non efficit invincibilem;
 „quia satis est mandata nobis esse Probabiliora.

§. XXX V.

Redeundum jam est ad ipsum Examen
 Dictaminis Practici ex Incertitudine Legis
 de-

desumpti, & § 33. designati: & ne argumentum in incerto fluctuet, animadvertendum est, quòd regulariter ipsa Lex Naturalis, & Divina, ejusque Promulgatio non sit dubia, sed certa; ita, ut dubia, quæ circa illas oriuntur, solùm se contineant in extensione Legis ad casus diversis circumstantiis affectos. Sic certa est Lex: *Non occides*, & abundanter Promulgata; sed dubium solùm est: ad quos Casus, obligatio istius Legis prohibitoria se extendat? & in quibus cesset? Sic quæri potest: an, si alius defensionis locus non datur, liceat privato homini occidere Furem, vel raptorem temporalium v. gr. plurium aureorum? utrùm, & qualem calumniatorem? an falsum accusatorem, & falsos testes? an Marito uxorem in adulterio deprehensam? an, & quando liceat acceptare, seu non recusare Duelum? Loquimur enim hic abstrahendo à thesibus damnatis; quia illas Catholici Auctores antea docuerunt. Item certum est quidem mandatum: *non Mœchaberis*; at quæri potest, ad quæ genera cogitationum, tactuum, osculorum &c. se istud extendat? sic etiam non obstante manifesta prohibitionem furti, & usurpationis alieni, tamen non desunt opiniones probabiles & Probabiliores de cessante obligatione Restitutionis, & satisfactionis.

✠ ✠ ✠

Ex Suppositione igitur, quòd Sententia stans pro extensione Legis ad casum controversum sit mihi, & aliis certò Probabilior, ita ut ejus opposita pro Libertate pariter à me, & ab aliis habeatur certò minus, licèt adhuc verè Probabilis; controversitur, & quæritur: ex quo Principio, & Fundamento certo formari possit Dictamen practicè certum? Ad effectum capiendi solidam, apertam, & sufficientem expeditionem hujus Quæstionis, quamvis multos, & multa hinc inde legerim; nullibi tamen certum inveni Principium, vel Responsum solidum. Lustremus fundamenta Probabilismi in Parallelo cum Probabiliorismo, ut contraria juxtà se posita magis elucescant. Jam quòd liceat sequi opiniones Probabiliores negare non possunt, nec solent ipsi Probabilistæ, & id licere modò concedunt omnes Probabilioristæ. Ecce! Principium ab Auctoritate, & consensu omnium Theologorum certum; ergò ex hoc Principio certo pariter certum est, licere sequi Probabiliores Sententias. Sic quòd Lex probabilius non existens, & ad casum controversum probabilius se non extendens, non obliget, nec sit satis promulgata, defendunt Probabilioristæ, & à fortiori admittere debent Probabilistæ; ergò ex consensu omnium, & ex confessione ipsorum Probabilistarum licitum est sequi Sententiam Probabiliorem. Quòd autem
ex

ex opposito Lex, quæ merè probabiliter non existit, probabiliter ad casum se non extendit, probabiliter aliter intelligi potest, sicque probabiliter non est satis promulgata, atque adeò cujus obligatio propterea absolutè certa non est; quòd, inquam, talis Lex non obliget, & liberum, licitumque sit sequi minùs Probabilem stantem pro Libertate, concedunt tantùm Probabilistæ: at idem simul negant Antiprobabilistæ, & Probabilioristæ; adeoque, cùm Auctores contrà Auctores ex defectu consensus communis constituent solum Probabilitatem, ideò ex hac parte deficit Fundamentum certum *pro Dictamine Practico*, & *moraliter certo*; hoc enim ex vulgaribus Regulis non potest habere majorem certitudinem, quàm ejus fundamentum continet.

Neque dicatur: quòd propter Auctoritatem Probabilistarum contrariam, non constet certò de Existentia, & obligatione Legis, & quòd ex eadem Auctoritate Lex, & obligatio sic dubia, & invincibiliter ignorata in actu secundo non stringat: concedo enim A. & Nego C. nam propter Auctoritatem Antiprobabilistarum neque constat de Legis non existentia, & de ejus non obligatione; ergò tantùm probabile est, Legem sic dubiam non obligare, adeoque deest Fundamentum certum *Dictaminis practice certi*; sed ipsum *Dictamen Reflexum* ma-

net æquè tantum *probabile*, ac ipsa Sententia directa, in qua illud formatur.

Sed ne ulterius replicetur: quòd ex communi omnium Sententia liceat sequi Probabiliorē: atqui probabilius esse ex maiore Auctoritate, & Rationibus Probabilistarum, quòd liceat in Praxi sequi minùs probabilem; ergò ex eo haberi fundamentum, & conclusionem certam. Hæc enim est Insignis illa Æquivocatio, quæ non mihi solum in studio Theologiæ versanti visa fuit suspecta, sed cuius abusum etiam Colendissimus P. Professor mihi luculenter monstravit. Nam M. hujus Sylogismi loquitur de Probabilioritate *Directa*, & in se tali tam ob Rationes intrinsecas quàm ob Auctoritatem Doctorum; in m. vero sermo est solum de Probabilioritate *reflexa*, & solum Extrinsecè tali, ac ex vaga Auctorum multitudine exsculpta. In forma respondeo D. M. ex communi omnium Doctorum licet sequi Sententiam Probabiliorē *Directè*, atque ob rationes intrinsecas (præter Auctoritatem) *in se talem*, C. M. tantum *reflexè*, atque ob Auctoritatem ex Multitudine Doctorum vaga extortam solum *extrinsecè talem*, N. M. & sic proportionaliter Distincta m. Neg. C. ac suppositum, quòd hæc Probabilioritas Reflexa & Extrinseca efficere possit Dictamen ultimum Practicum & moraliter certum; nam Resolutio & Sententia Practica debet esse *moraliter certa*, consequen-

quenter debet inniti Principio certo, quale
 præmissus discursus minimè suppeditat, ut
 patet in hoc consimili argumento. Ex
 communi omnium sententia Judici licitum,
 & permissum est sequi Doctrinas Probabi-
 liores : atqui probabilius est licere sequi
 minus probabiles : ergo etiam Judici lici-
 tum erit procedere secundum hanc Do-
 ctrinam ; siquidem, ut in conclusione re-
 sultet, & inferatur dictamen certum, &
 non tantum probabile, utraque præmissa
 debet in eodem univoco sensu esse certa,
 & neutra tantum probabilis, aut etiam
 probabilior ; etsi enim per indulgentiam
 concedatur, Probabilismum esse *Probabi-*
liorem ; hæc tamen major Probabilitas pro-
 cul abest, ut suppeditet pro Dictamine
 fundamentum certum, quia Probabilioritas
 nondum certitudinem constituere solet. In
 Probabiliorismo verò semper subsistit funda-
 mentum ex Auctoritate omnium Theolo-
 gorum, & ex ratione Sedis Apostolicæ Tu-
 tiorismum damnantis certum, ex quo hæc
 univoca consequitur illatio : communis
 omnium consensus nixus ratione, & Au-
 ctoritate Judicii Apostolici parit certitudi-
 nem moralem ; sed communis omnium
 consensus nixus ratione, & Auctoritate
 Judicii Apostolici admittit, & tenet, lice-
 re certò sequi sententias directè probabi-
 liores : ergo id certò est practicè licitum.
 Donec ex altera parte Principium similiter
 I cer-

certum afferatur, tædium foret ulteriori justificationi hujus argumenti diutiùs immorari.

Cæterum, si quis meditationibus hujus controversiæ tempus, & animum non præoccupatum tribuere voluerit; amplum inveniet campum ad non paucas, & graves reflexiones. Sicut Judæus, si Israelita in antiqua lege nullis fidei, & credendi præceptis fuit ligatus, nisi *mediante scientia* de testimonio divino, de ejus sensu, & obligatione pro casibus, de quibus dubitatio incidere poterit; si Hæreticus, vel Judæus de infallibilitate Ecclesiæ non certus, non tenetur, nisi medianre testimonio S. Scripturæ certo; si homo Christianus nullis tenetur obligationibus Divinis, & Naturalibus, nisi *mediante scientia* de ejus existentia, de sensu, de comprehensione casus, & de nullo interventu excusationis probabilis; sanè magno opus erit ascetæ meditando certamine, & victoria, donec intellectum de veritate, & securitate hujus licentiæ, & immunitatis convincat, aut persuasum reddat. Intellige semper pro casibus, quibus veritas certa haberi nequit. Potest quidem Clementissimus Deus servos suos ab observatione mandatorum, de quorum obligatione non habent certitudinem, excusatos habere; verum, utrum de facto fidelis habeatur, & justus ille servus, qui nullis, nisi certis vult obstrictus esse præceptis; de hoc magna est quæstio in lege, & hujus mathematica expectatur demonstratio.

*De Dictamine practico ex prudentia
utentis Probabilismo.*

§. XXXVI.

Secundum fundamentum, ex quo Dictamen ultimum, & moraliter certum Probabilistæ deducere nituntur, reponitur in prudentia operantis ex gravi Ratione, & ex opinione inde verè probabili, ut suprà §. 32. insinuatum est. Quid de hoc Principio, & fulcro dictaminis practici sentiendum sit, paucis expendendum est. Imprimis prudenter agere eum, qui in dubio opinionum sequitur aut tutiorem, aut probabiliorem partem, ex suffragio Doctorum unanimi certum est. Utrùm autem prudenter agat, qui ex ratione speculative tantùm gravi (rationibus gravioribus, & opinionibus probabilioribus, & tutioribus insuperhabitis) ex usu meræ Libertatis sequitur opinionem minùs probabilem; æquè in quæstione est, ac illud, de quo quæritur; quia fundamento hujus prætensæ *Prudentiæ* omnes Antiprobabilistæ contradicunt, & falsum pronuntiant. Quòd opinio aliqua directæ, quæ niti cognoscitur gravi ratione, *prudenter credatur esse probabilis*, facile concedo: consequenter quòd eam etiam in praxi *prudenter liceat sequi* (si aecedat nova ratio practica, & extrinseca, ut suprà explicatum fuit) pariter concedo;

I 2

quod-

quodsi autem dicta ratio Practica desit, totus Chorus Antiprobabilistarum illationem absolute negat; adeoque ipsa certitudo Principii est æquè in quæstione, ac ejusdem illatio prætenfa ut certà; nam Prudentia actionis (quam gravissimi, & plurimi Theologi, ac viri Religiosissimi cum P. Ralsler, Gonzalez, & aliis Recentioribus non agnoscunt, sed absolute negant) quomodo dici potest certa? at si illa certa non est ex principio tantum dubio, & probabili, quomodo Dictamen certum inferri poterit? Sed, ut incertitudo assertæ Prudentiæ amplius pateat; consideremus Oeconomiam Argumenti ex alio puncto, & inferamus sic: Qui ultrò, nulla necessitate vel gravi ratione extrinseca cogente, ex mero exercitio & jure Libertatis suæ plura, & plura committit peccata mortalia, licet materialia tantum, vel qui saltem se ultrò sic committit certiori, & majori periculo Deum graviter, licet tantum materialiter, offendendi; is certò non agit *prudenter*: sed qui sine necessitate, vel gravi causa extrinseca ex mero jure Libertatis suæ sectatur opiniones, cognitæ ut minus probabiles, & minus tutas, ille se ultrò exponit periculo majori, & certiori plura committendi peccata materialia: ergò non agit *prudenter*. Quis enim unquam Herus, aut Paterfamilias ad servum suum dixit, vel dicturus est: Euge serve bone!

pru-

prudenter egisti, quia nullam meam voluntatem fecisti, de cujus existentia, insinuatione, intelligentia, extensione, & non revocatione, non eras undequaque certus, ne secus faciendo incideres in Probabiliorismum maximè perniciosum? Dum hæc mecum ita perpenderam, videbar mihi audire sibilum leniter auribus meis insusurrantis; mi bone! hæc non est genuina mens Probabilistarum; eousque genuinus Probabilismus fines exemptionis suæ à subjectione Legum Divinarum, & Naturalium non extendit. Credo hoc, & lubens credo; sed, cum utilitas, bonitas, & securitas Probabilismi per ingentia volumina super tecta, & in pulpitis deprædicentur (quin certi, & perspicui statuuntur, aut designentur limites, ad quos Probabilismi usus licitus se extendat, & ultrà quos terminos ille evadat illicitus) tunc generaliter loquendo hæc de Probabilismo Doctrina non potest non in multa variorum abusuum Zizania excrescere; nam si usus Probabilismi non semper, & ubique (quoties de mera agitur licentia actionis) est licitus, & tutus, tunc utentes illius Privilegio ante omnia admonendi desuper, & certificandi erunt, quousque illius usus sit certò licitus, ne Libertatis nimii assertores pro usu usurpent abusum, & custodiam Legum prætermittant, ubi eas impune non licet prætermittere.

*De Dictamine Practico ducto ex
Auctoritate Doctorum.*

§. XXXVII.

Hæc ratio Dictaminis reflexi non uno ab omnibus modo deducitur. Non defuerunt imprimis ex Probabilistis, qui variis in occasionibus auctoritatem Antiprobabilistarum adeò deprimere, & quasi pro nihilo reputare non dubitarunt, ut Posteriorum Doctrina *de illicito usu Probabilismi* vix manere amplius verè probabilis videri potuerit; adeoque, cum opposita doctrina propter eminentiorem Probabilistarum Auctoritatem (ipsorum saltem opinione) ad certitudinem proximè accedat; certum inde enasci fundamentum pro *Dictamine ultimo* pariter *certo* asseruerunt; præsertim, cum ex altera parte Probabiliorismi generatio cum Familia Jansenismi multum affinis esse videatur. Sed quamvis Reverentia, & Existimatio, quæ utriusque Partis Patronis debetur, difficilem reddat expeditionem hujus discursus, neque opus videatur, ut absoluto judicio determinetur, cuinam parti Auctoritas numero, pondere, & mensura major suffragetur; illud tamen bonâ omnium Probabilistarum veniâ teneri posse existimo, quòd numerus, dignitas, & fundamenta Antiprobabilistarum efficiant suum Systema ita certò probabile, ut
ejus

ejus oppositum nullo modo dici possit *certainum*, sed ad summum *tantum probabile*; Probabilitas autem pro Dictamine, & conclusione certa nullum subministrat Principium, & præmissas certas. Profectò si, cæteris omnibus omiſſis, solos specto Insignes Antiprobabilistas, qui ex sola Inclyta Societate licitum esse Probabilismum negarunt, Comitolum scilicet, Thyrsus Gonzalez, Elizalde, Camargum, Æstrisum, Munieslam, Blancum, Antoine, Antonium Mayr, Ralslerum &c. qui attentis rationum gravissimarum fundamentis, quæ ab ipsis non minùs profundè, quàm solidè deducuntur, faciunt Sententiam suam *certainò* (ne dicam *evidenter*) *probabilem*; esto enim, quòd alii Societatis Doctores cæteroquin illis fuerint eminentiores, nullus tamen eximius Suarezius, nullus profundus Vasquezius, Eminentissimus Lugo, vel consultissimus Molina materiam istam ex instituto ita examinavit, uti Doctissimus P. Ralsler, P. Thyrsus Gonzalez, Elizalde, & consimiles alii argumentum hoc in toto ac in partibus suis discutiendò exhauserunt. Vim argumentorum, quibus Probabilistæ suum de Licentia Probabilismi Systema fulcire nituntur, siquis perpenderit (lecto, & ritè intellecto Tractatu P. Ralsleri de Norma Recti) lubens fatebitur, quòd omnia Recentiorum argumenta ibidem jam in antecessum præoccupata, & soluta inveniantur,

ut mirum sit, quomodo eadem toties repetantur, quin ad præoccupatas Solutiones ulla habeatur attentio. Imo quod plus est, prælaudatus Auctor ita videtur hac in parte omni exceptione major; tam solida affert argumenta; & adducta in contrarium ita solvere videtur, ut, si unquam aliàs unicus Auctor possit facere opinionem probabilem juxta tradita per P. Lacroix n. 155. id certò hîc de doctrina ab isto Theologo propugnata intelligi debeat.

Alii Probabilitatæ sic formant suum ex Auctoritate Dictamen, practicum moraliter certum. Multò major Pars Doctorum docet, licitum esse sequi sententiam verè probabilem: ergò prudenter me conformo ipsorum Doctrinæ.

Veneror Auctores hujus illationis; ipsam illationem venerari & probare non possum; nam magna, aut major pars Doctorum nondum fundat Principium certum, ex quo conclusio, & dictamen pariter certum deduci, & inferri legitimè queat. Magna pars Doctorum docet, non esse licitum sequi opinionem merè probabilem, ergò prudenter judico, id non esse licitum, consequenter utrinque datur Probabilitas, sed neutra ex parte certitudo; hoc enim loco non agitur de Sententia directâ, sed de Principio fundânte dictamen certum, ut suprâ jam animadversum fuit.

Neque dicas : licitum est docere licentiam practicam Probabilismi ; ergò licita esse debet ejusdem sequela. Nam pari modo dici valet : illicitum est docere Illicentiam practicam Probabilismi ; ergò ejus sequela practica non est licita. Et sic de reliquis Dictaminum formulis procedit retorsio, ita ut earum vel major, vel minor propositio, aut utraque simul sit in quæstione, & æquè incerta, ac ipsa illatio, quæ inde deducatur. Omnes Antiprobabilistæ Nomen, Laudésque celebrabunt Auctoris Probabilistæ, qui Suppositum vel Principium attulerit ita certum & extrà controversiam positum, ut ex illo *Dictamen ultimum certum* de certa licentia actionis, & de indubia exclusionem omnis formidinis peccati formari, & deduci possit. At omnia, quæ hæcenus allata fuerunt, Principia adeò non sunt certa (sed tantum probabilia) ut ipsa hæc Egestatis ratio statum causæ, non usquequaque bonæ, non obscure prodant. Huic objectioni, & difficultati ut satisficiat non nemo Recens Pithanophilus, Principium certum subministraturus, argumentum suum ita instruit, & asserit: omnes, & singulæ Sententiæ Theologicæ D. Thomæ sunt ab Ecclesia positivè approbatæ, ita, ut quælibet D. Thomæ Sententia sit tuta, & tutissima in praxi; atqui D. Thomas complures Sententias docuit contrà Leges, & contrà mentem D.

Bonaventuræ *merè probabiles* : ergò ex iudicio Ecclesiæ Sententiæ D. Thomæ etiam *merè probabiles* sunt *practicè tutæ*. Brevitatis studium non permittit hujus argumenti Soritem , & concatenatas illationes in extenso huc transcribere ; sed totius argumenti Architectura legi poterit in opusculo Probabilismi methodo Mathematica demonstrati à pag. 174. defin. 21. cujus argumenti mathematica demonstratio pro mea tenui capacitate paucis in eo consistit : omnes tam D. Thomæ , quàm D. Bonaventuræ Sententiæ Morales ex iudicio , & approbatione Ecclesiæ sunt *practicè tutæ* ; sed D. Thomas , & D. Bonaventura tenuerunt Sententias invicem oppositas , adeoque *merè* , vel *minùs probabiles* ; ergò ex iudicio Ecclesiæ , & approbatione ejus licitum est sequi opiniones omnes , & singulas D. Thomæ , & D. Bonaventuræ , licèt tantùm probabiles , sine attentione & reflexione ad majorem , vel minorem probabilitatem. Ita in summa ille Scriptor arguere videtur. Videndum jam est , quid , & quantum huic Argumento tribui jure debeat.

§. XXXVIII.

Majoris claritatis , & brevitatis causa maneamus in Sententiis D. Thomæ , & disquiramus : an , & quousque omnes , & singulæ ejus opiniones ex iudicio & approbatione

tione

tione Ecclesiæ certitudinem practicam consecutæ fuerint ; & insuper : an , & ex quo Principio usus Probabilismi universim exinde fundamentum reflexè certum obtinuerit ? Nam innumeræ occurrunt Sententiæ probabiles in Moralistis , de quibus S. Thomas nec verbum , nec mentionem fecit. Quòd si igitur Sententiæ S. Thomæ ex approbatione Ecclesiæ certitudinem reflexam , & practicam consecutæ sunt , idem dictaminis reflexi principium ad aliorum Moralistarum opiniones non potest extendi , eo quòd eorum Doctrinæ non sint ita ab Ecclesia approbatæ ; si enim S. Doctor Sententias quasdam contrà Leges pro Libertate tenuit , & defendit de se minùs probabiles ; illarum usus non ideò est tutus , quia sunt , & manent minùs probabiles ; sed , quia oraculo , & Judicio Ecclesiæ extrinseco omnes ac singulas S. Doctoris Sententias approbantis , factæ sunt in praxi certò tutæ. Sententiis quippè generatim , & singulatim omnibus D. Angelici non fiderem , nisi ad id me moveret ; Judicii Apostolici Auctoritas ejusdem scripta sic , ut præferatur , approbantis. Idem procedit de Doctrinis S. Bonaventuræ. Hæc ex supposito , quòd D. Thomæ „ *quælibet sententia seorsim* „ *accepta sit positivè approbata , ita ut nulla sit* „ *quæ non sit positivè approbata.* ut Pithanophilus pag. alleg. defin. 22. tenet.

Verum sicut hujus suppositi veritas quasi indubitata, ac certa pro fundamento subternitur; ita viro in rebus Theologicis magis versato difficultas nulla erit, illius principii vacillationem omnium conspectui exhibere. Ecce! Pithanophile, testes, & probationes hujus veritatis. Sub annum 1387. quidam Frater Ordinis S. Dominici inter alias theses etiam non nullas propugnavit Piæ opinioni de Immaculata Conceptione B. V. Mariæ adversarias, quas cum Academia primùm Parisiensis, dein Archiepiscopus, ad examen vocatas censorio stigmate percusserint, Auctor illarum Joannes de Montefono horum Judiciis non acquiescens ad Summum Pontificem appellavit; at licet dein etiam à Summo Pontifice Parisiensis Præsulis Sententia fuerit confirmata, pravas ille tamen opiniones ex eo capite defendere non cessavit, eo quòd eadem suæ propositiones potissimum in Doctrina D. Thomæ (cujus Sanctitas, & Doctrinæ puritas ab Ecclesia fuerit solenni judicio approbata) fundentur; dictus enim Joannes de Montefono in supplici libello Summo Pontifici porrecto inter cætera ex eo sibi injuriam fieri conquestus est, quòd (cum Stephanus Episcopus Parisiensis, & Urbanus Papa V. in Diplomate ad Tolosanam Academiam dato, Doctrinam D. Thomæ tanquam Benedictam & Catholicam à Fidelibus & Studiorum Cultoribus teneri,

ac

ac pro viribus propagari præcepissent) sibi vitio duceretur, Doctrinæ S. Doctoris inhærere. Non est hic equidem mei propositi indagare, aut determinare, cuinam parti hac in materia B. V. Conceptionem concernente Doctoris Angelici suffragetur Auctoritas; cum probè sciam, eum non minus ab Auctoribus B. V. Mariam sine labe conceptam (ut par est) asserentibus pro se citari: hoc solum addo, quòd adversus errores præfati Joannis de Montefono, Petrus de Alliaco Theologus Parisiensis mox Eruditum Tractatum ediderit, in quo inter alia sibi probandum sumpsit, Doctrinam S. Thomæ non esse *NB.* usquequaque probandam, quia in ea non una contrarietas, & repugnantia contineatur, id quod multis Exemplis ibidem probatum ivit.

Exempla, in quibus S. Doctor contrarietates, & repugnantias docuerit, affert Alexander Natalis in Hist. Sæc. XIII. Tom. 16. n. 4. artic. 16. Prolixius autem totius rei discursus, & exempla legi possunt in appendice ad opera Petri Lombardi Magistri Sententiarum; ubi exempla doctrinæ non satis probatæ tam in rebus fidei, quam morum afferuntur. De priori genere Petrus de Alliaco loc. cit. sex exempla affert, ex quibus Alexander Natalis quinque in sua Historia recenset, quorum primum est; quòd S. Doctor I. Sententiarum dist. 11. art. 4. admittat Divinum Patrem, & Filium tanquam duos Spiratores, sicut Spirantes, id quod tamen erroneum in Theologia habeatur: videatur communis Theologorum cum Petavio l. 7. de Trinit. c. 10. n. 13.

n. 16. Alia, & ulteriora exempla legi possunt apud citatos Auctores. Nec juvat dicere, quòd S. Doctor q. 36. art ult. in Summa suam istam sententiam correxerit; nam verum quidem id est; sed aliud est ibidem eum aliter docuisse, & aliud, quòd priora sua dicta ibidem expresse retractata à se esse declaraverit; adeoque manet verum, quòd repugnantia docuerit, ut dudum allegatus Petrus de Aliaco in pluribus exemplis ostendit.

§. XXXIX.

Alteri hic insuper Animadversioni locus aperitur. Si omnes Sententiæ, quas D. Thomas, & D. Bonaventura sibi invicem contrarias docuerunt, Ecclesiæ approbatione sunt ratihibitæ, tunc nulla adesse videtur ratio negandi, quòd eodem jure simul approbatæ Judicio Ecclesiæ censi possint opiniones, quas idem S. Thomas successivè diversas, & sibi oppositas defendit. Si enim omnes Sententiæ approbatæ, & probabiliter veræ, ac tutæ reputari possunt, quas diversi Theologiæ Principes Magistri tradiderunt sibi directè oppositas; tunc ejusdem etiam in Theologicis Scientiis Principis S. Thomæ contrariæ Sententiæ suffragio Sedis Apostolicæ censi possent simul approbatæ.

Succedit alia Reflexio. Ecce! norunt omnes in Scriptis S. Thomæ non peregrini, quòd is in posterioribus operibus multas antea traditas Sententias signanter retractaverit, & complures adhuc retractaturus

rus fuisset, si diutiùs vixisset, vel si adhuc
 hodiedum in Scientiarum luce viveret. Ipse
 enim S. Doctor teste Petro de Alliaco in fine
 Prologi, librorum suorum Lectoribus sup-
 plicasse scribitur: „Siquis aliquid invene-
 „rit non concordanter, si non sit manife-
 „sta causa dicendi, ex quo secundum Hi-
 „larium accipienda intelligentia dictorum;
 „discretiorem, & magis exercitum consu-
 „lat. Si verò non fuerit inventum, quòd
 „utrumque stare possit, id NB. illorum
 „eligat, quod magis consonum veritati ju-
 „dicaverit. Alterum vero NB. nosmetip-
 „si revocaremus, si talis discordia nobis oc-
 „curreret. „ Si ergò S. Doctor complures
 ex suis Sententiis ipse in vivis revocavit,
 emendavit, correxit, & contrarium prio-
 ribus docuit; & si diutius superstes adhuc
 plura emendaturus fuisset, & propterea
 Lectores suorum operum, viros discretio-
 res & magis exercitatos consulere jussit;
 qua verisimili ratione sustineri potest, quòd
 omnes, & singulæ S. Doctoris Sententiæ
 Judicio Apostolico sint approbatæ? Fortas-
 se aliquis Pithanophili Patronus cogitat, &
 existimat omnes D. Thomæ Sententias con-
 cernentes disciplinam morum esse Ecclesiæ
 Judicio ut practicè probabiles approbatas.
 Sed, postquam in hujus quoque existima-
 tionis veritatem non nihil propiùs investi-
 gaveram, non paucas inveni in S. Doctore
 opiniones, de quibus meritissimo jure du-
 bia

bitatur: utrū ex Sedis Apostolicæ Judicio
 cum calculo approbationis hodie eadē
 ad praxim deducere, & practicē te-
 nere liceat? Ex pluribus pauca adducamus
 Exempla. Primò S. Thomas in duobus lo-
 cis, videlicet in 4. Sent. dist. 17. q. 3. a. 3.
 & q. 8. in Summæ suppl. a. 2. docet: mori-
 bundum teneri in necessitate, ac in defe-
 ctu Sacerdotis confiteri laico; & licet hæc
 confessio non sit Sacramentum, esse tamen
 Sacramentale; & sicut Baptismus in neces-
 sitate suscipi possit ac debeat; ita etiam
 confessionem laico fieri oportere. Estne hæc
 Sententia singulatim ab Ecclesia approbata?
 D. Thomas Secundò, teste Thoma Sanchez
 apud Lacroix n. 161. docuit, quòd omnes
 gradus affinitatis, & consanguinitatis, in
 quibus matrimonium Levit. 13. prohibetur,
 faciant illud jure Naturæ illicitum; quod
 tamen nunc teste prædicto Lacroix *est im-
 probabile*. Ergò ab Ecclesia non est hæc opi-
 nio approbata, aliàs non posset dici impro-
 babilis. Idem Tertiò in 1. 2. q. 74. a. 8. cla-
 ris verbis docet, quòd circà quæstionem,
 an consensus in delectationem sit peccatum
 grave, aliqui diversimodè opinati sint, ita
 ut quidam dixerint, quòd consensus in de-
 lectionem non sit peccatum mortale, sed
 veniale tantum; alii verò dixerint, quòd
 sit peccatum mortale, & hanc opinionem
 esse *communiorē & verisimiliorē*. Ita S. Do-
 ctor loco citato in corpore. Si ergò poste-
 rior

rior opinio juxtà assertionem D. Thomæ solummodò est *verisimilior & communior*, tunc altera opinio docens, consensum in delectationem non esse mortale, ex ipsa S. Doctoris relatione censi debet, ac potest verè probabilis, adeoque ex Regulis Probabilistarum erit etiam practicè tuta. Quod si dicas, aliunde constare, quòd hæc opinio non sit amplius Probabilis; ergo, ego infero, ipse concedis, quòd non omnia & singula in D. Thomæ Scriptis contenta usquequaque sint Judicio Ecclesiæ approbata. Quartò juxtà Salmanticenses tr. 17. §. 3. n. 20. ex Doctrina D. Thomæ ad valorem voti requiritur *animus illud adimplendi*; & sic longè plures in vastis Angelici Doctoris operibus reperiuntur opiniones, & Doctrinæ, de quibus prudenter dubitari potest, utrum mens, & intentio Ecclesiæ unquam fuerit eas singulatim approbare. Ecclesia, & Patres conciliorum scripta SS. Patrum innumeris extollunt Encomiis, & suffragiis approbationum, ut bene suprà memoratus Petrus de Alliaco advertit; quin tamen ex eo inferre quisquam hucusque præsumpserit; quòd ex Judicio Ecclesiæ omnia SS. Patrum Scripta, & asserta errore careant. Ipse P. Lacroix loco jam allegato n. 161. apertè supponit, & innuit, non omnes S. Doctoris opiniones esse adhuc probabiles; etsi omnes ejusdem Sententiæ ex judicio Ecclesiæ supponantur absolutè probabiles,

& tutæ. Aut cur Scotistæ , & Recentiores toties cum Reverentia ab ejus Doctrinis recedunt? Restat adhuc Quartum fundamentum Dictaminis reflexi nonnihil examinandum , petatum ex gravitate oneris sequendi in praxi opiniones probabiliiores.

Utrum onus nimis grave sequendi in praxi opiniones tutiores, aut probabiliiores fundet principium pro dictamine ultimo moraliter certum?

§. XL.

Sunt , qui arbitrantur , onus tam pro doctis Confessariis , & aliàs in praxi versantibus , quàm pro rudibus nimis grave , & intollerabile fore , si eosdem obligatos velimus ad sequendas in praxi opiniones aut Probabiliiores, aut Tutiores; propterea exinde rationem reflexam profluere existimant , ex qua sequela Probabilismi practice tuta , & Dictamen ultimum Certum reddatur. Dicunt enim Probabilistæ cum P. Roncaglia prius Probabiliorista & facto dein Probabilista „quis vel studendo, & præcipue „dum audit Confessiones , potest omnia „momenta utriusque partis librare , & inde definire: hoc est minùs probabile: hoc „est probabilius? hoc esset onus intollerabile. Satis mihi fuit in praxi sequi Sententias, quas rationabili fundamento nixas

putavi, & ita credidi satisfacisse meae
conscientiae, absque eo, ut Judicem me
constituerim inter opinionem minus, &
magis probabilem. Ita vir ille Religiosus
apud P. Josephum Biner p. 1. c. 2.
n. 49. de effectu legis.

Obligatio semper sequendi probabiliora,
aut tutiora magnum onus operantibus, &
versantibus in exercitio practico imponit:
& hæc intollerantia nimii oneris una ex
præcipuis est rationibus extrinsecis, ex qui-
bus Dictamina practica videntur formari
posse; omnes enim admittunt, quod Lex
viribus humanis non commensurata, &
cujus observantia onus insupportabile hu-
meris imponit, non sit Rationabilis, adeo-
que nulla. Superest igitur solum inquire-
re; utrum, & quatenus observantia Pro-
babiliorismi onus aliquod nimium grave,
aut omnino intollerabile importet? potest
isthæc quæstio considerari primo respectu
rurum, seu illiteratorum; dein respectu
Doctorum, & inter hos nominatim quoad
Confessarios. De Probabilismo quoad Con-
fessarios cum in peculiari observatione actu-
ri simus, restat examen de hominibus in-
doctis, & Doctis non Confessariis.

Homines rudes, & illiteratos quod at-
tinet; illi pro rectificandis suis actionibus
aliam communiter Regulam non habent,
nisi institutionem Parochi, & doctrinas Con-
fessarii, vel alterius viri prudentis; ad cu-

jus consilium in casibus dubiis recursum habere possunt, ac solent; vel in casibus, ubi alios consulendi deest facultas, dictamen conscientiae propriae illis pro regula subjectiva & proxima servire debet. Jam si homo rudis, & plebeius in Institutione Catechetica, in concione, vel in confessione audit, & intelligit, hoc, vel illud genus actionum esse licitum; hunc vel illum contractum non esse illicitum; in hoc, vel illo casu non dari obligationem restituendi; licitam esse compensationem occultam: talis opinionem Parochi, Confessarii, aut alterius viri probi tutò sequitur; quia tali homini veritatem Doctrinae examinare non valenti hæc Parochi assertio est unice probabilis, & æquiparatur certitudini morali. Adeoque pro tali casu nulla remanet difficultas, vel onus nimium grave; cum in rebus etiam fidei eadem disciplina locum habere noscatur. Sed quaestio circa homines rudes ad eum maximè reducitur articulum; utrùm talis in necessitate se resolvendi constitutus generatim, & universim licitè agat, si copiâ alios consulendi destitutus (quando actio, à qua non libenter abstinere, ipsi ex probabili persuasione, & ex fundamento viso gravi, non apparet illicita, quamvis ex altera parte probabilius simul illicita videatur) se resolvat, & dicat: non teneor ab ea abstinere, eoquòd à Parocho non semel intellexerim, quòd
non

non detur obligatio sequendi probabiliora. v. g. ponamus famulam, vel ancillam, à qua Herus varia obsequia liberiùs exigit, aut ea permitti sub gravissima indignatione postulat, de quorum licentia Puella meritò dubitat; & sic quotiescunque contingit, ut homo illiteratus in instanti ad ponendam, recusandam, aut omittendam actionem se resolvere debeat; quæritur jam, utrùm talis licitè, & tutò agat, si ductus opinione, vel persuasione adhuc probabili de licentia contrà probabiliorem mentem de peccato, se ad actionem resolvat? Credo, quòd usus probabilismi maximè tuti ad ejusmodi probabilitates merè subjectivas se non extendat.

Loquendò verò de nimio onere respectu Doctorum, dictum jam superiùs est, licentiam, & facultatem Probabilismi tunc non negari, nec in dubium vocari, quando *necessitas extrinseca*, quando *salus proximi*, aut *gravis ratio* ejus usum in casibus particularibus efficiunt vel unicè tutum, vel prudenter Eligibilem; sed in præsentì de nullo alio controvertitur usu Probabilismi, nisi de illo, qui ex mero Libertatis privilegio, & præcisè ex defectu Legis satis promulgatæ exercetur, & defenditur, in quibus casibus prætensi oneris ratio omninò cessare nòscitur.

ANIMADVERSI O XIV.

De Confessario Probabilista.

§. XLI.

Maxima pars difficultatis ex usu Probabilismi resultantis se tenere contenditur ex parte Confessarii Probabilioristæ, eoquòd in concursu copiosi populi, in multitudine circumstantiarum, in occursum diversarum difficultatum gravissimum foret explorare, & scire, quænam opinio sit probabilior, & cujusnam opinionis usus in casu occurrente existeret tutior; hinc Confessario satis esse debere, ajunt Probabilistæ, si opiniones, ex quibus statum confitentis discernit, ei que consulit, sint verè probabiles.

Memoratu dignum est, quod Cl. P. Binner in sua Historia Probabilismi de duobus Confessariis Probabilista uno, & altero Probabiliorista refert: quorum primus suprà nominatus Roncaglia est, qui contestatus est, quòd in audiendis Confessionibus, & dijudicando statu pœnitentium insistendo systemati Probabiliorismi subsistere haud potuerit. Et alter est R. P. Thyrsus Gonzalez, qui profitetur, quòd in innumeris Confessionibus etiam generalibus excipiendis nullam specialem expertus fuerit difficultatem in observantia, & sequela
do-

doctrinæ Probabilioris. Quo sensu veritatis hæc assertio accipienda, & intelligenda sit, nonnulli hæsitant; ego nullus hæsito, neque alius hæsitandi causam inveniet, si discernenda ritè discernat.

R. P. Roncaglia prætensam difficultatem in eo ponit, quòd tam studentibus, quàm præcipuè Confessariis nimium grave foret, utriusque partis momentis libratis definire: *boc est Probabile: boc est Probabilius*. Potest hæc difficultatis ratio duplici modo considerari; Primò nempe quoad Sententias objectivè, & speculativè inter Auctores probabiles, & probabiliores; & Secundò circa applicationes probabilis, vel probabilioris Doctrinæ ad casus, & dubia practica expedienda. Loquendò jam de opinionibus Theologorum theoreticis, nemo P. Roncagliæ facilè fidem habebit asserenti, quòd nescierit, quænam opiniones in materiis magis practicis, & frequentius occurrentibus sint probabiles, vel probabiliores; nam si non vacat rationum momenta librare, tunc opinio notoriè, & notabiliter communior jure præsumitur esse defactò Probabilior, postquam isto eruditissimo ævo omnes Doctrinæ, & Sententiæ magis practicæ cum suis rationibus intrinsecis centies, & centies fuerunt ad libellam probabilitatis ponderatæ. Quòd si igitur pars Theologorum certò, & notabiliter major dicat: hæc opinio est communior, est probabilior, est

in praxi tenenda, ita ut altera asseratur apertè minùs probabilis, minùs communis, & practicè minùs tuta; quivis, sanè, Confessarius, & Doctor in materiis magis obviis, & in Confessionali sæpiùs occurrentibus scire valebit sententias probabiles, & probabiliiores, ex quibus quantitas, qualitas, species, & numerus peccatorum, necnon & obligationes restituendi, deferendi occasiones, & consuetudines, cæteræque dispositiones pœnitentium cognosci, & desumi possunt. Pluris opus non est, quàm obvios omnibus Theologos inspicere v. gr. P. Sporer, P. Holzmann, Elbel, Amort, Reiffenstul, Laymann, Lacroix, Corella, & similes alios facili pretio parabiles, in quibus ubivis fermè nominatim expressum inveniet: hæc Sententia est communior: est vera: est probabilior: est in praxi tenenda: ab ea non facile in praxi recedendum; licet contrarium multi probabiliter defendant &c. consequenter vir officio Confessarii non indignus quoad dignoscendas Sententias objectivè magis, & minùs probabiles nullam attentione dignam sentiet difficultatem. Verùm tota, si qua subesse solet, difficultatis ratio se demùm tenebit ex parte applicationis practicæ, & decisionis casuum particularium ad normam, & præscriptum opinionum minùs, aut magis probabilium; seu quod idem est: ipse vius, & actualis applicatio Probabilioris-

mi

mi in praxi difficultatem maximam parit. Sed dixi sæpiùs, & hìc denuò repeto, si status, vel dispositio pœnitentis, si circumstantiæ extrinsecæ, si salus animarum, vel quævis alia gravis ratio faciunt usum Probabilismi maximè, vel unicè tutum, tunc Probabilioristæ quoque cum Thyrso, & Ralslero admittunt usum Probabilismi; quia pro tali casu non *superest probabilius*; & ejusmodi concursus rationum extrinsecarum non quidem ipsam opinionem directam, sed ejus usum practicum faciunt probabilius, imò ferè unicè tutum, & salutis pœnitentium proficuum, ut suprà cum Lacroix tenent, & admittunt ipsi Probabilistæ. Id quod cùm etiam in tenui Probabilismo, & quidem in materia Sacramentorum quoque procedat, inde nullum concipere licet argumentum pro generali licentia Probabilismi. Nullis autem coincidentibus ejusmodi momentis extraneis evanescunt monstra difficultatum existimata.

Ut autem examen hujus thematis pro ratione dignitatis altiùs perpendamus; notandum hìc est, dupliciter pœnitentis statum à Confessore spectari debere; nempe quoad actus præteritos, & quoad vitæ rationem in posterum tenendam: de præteritis commissis judicari debet secundum conscientiam, quam pœnitens in operando habuit sive rectam, seu invincibiliter

erroneam; ex hac enim tanquam Regula proxima actionum (loquendô de *præteritis*) & non ex Sententiis Doctorum etiam certis, iudicium de qualitate, & quantitate peccatorum formari debet: sin cum dubio practico pœnitens operatus est, ratione periculi, cui se exposuit, peccasse indubium est.

Cardo igitur potissimæ difficultatis reducitur ad dispositionem, & directionem pœnitentis in futurum; quatenus ille v. g. nixus opinione, vel persuasione aliqua probabili nolit restituere aliena bona, & famam: nolit vitare occasionem peccandi, aut familiaritatem cum altero sexu: si ex probabili quorundam permissione renuit certa media adhibere ad vincendam, vel rumpendam, qua diutiùs laborat, consuetudinem peccandi: si quis vitæ genus, & administrationem officii sui plus non curat, nisi in illis, à quibus nulla probabili ratione se excusatum supponit. Circà tales pœnitentes jam practicè inquiritur, quomodo Confessarii se gerere possint, ac debeant, & quid pro talibus maximè expediat? paucis, quas Sententias sequi Confessarius universim debeat? videlicet, an debeat potius benignas, quàm rigidas cum pœnitentibus sustinere? Pro expedienda isthac questione mihi doctrina à P. Lacroix P. 2. n. 1737. fol. 310. tradita tantò magis placet, quantò meis Principiis conformior existit:

ita

ita enim dictô locô differit. „Deinde, quæ
 „sunt pro majori utilitate pœnitentis, agit
 „enim vices Christi, qui hoc Sacramen-
 „tum instituit eo fine, ut profit pœniten-
 „tibus. Prætereà, *si possit, debet sequi tu-
 „tiores*, nam sine justa causa velle se, aut
 „pœnitentem exponere periculo erroris,
 „quantumvis materialis, est imprudentia:
 „unde si pœnitens ostendat, se paratum ad
 „sequendum id, quod est probabilius vel
 „tutius, *tenetur Confessarius, per se loquendo,
 „eum dirigere secundum opiniones probabiliores &
 „tutiores*. Quomodo autem Confessarius
 „possit aut debeat aliquando se accommo-
 „dare opinioni pœnitentis, dixi l. 1. à n.
 „443. potèstque videri Aversa hîc q. 16.
 „fol. 12. qui in omnibus consentit.

„§. 2. Non potest universaliter determi-
 „nari, utræ opiniones, benignæ an rigi-
 „dæ, hîc & nunc fructuosius teneantur,
 „sed attendendum est ad circumstantias;
 „prudentia enim dictat, ut utar probabili,
 „& minùs rigida, ubi non videtur profu-
 „tura rigidior: Econtrà ut utar rigidâ,
 „ubi sine incommodo fieri potest, secun-
 „dum jam dicta. Et præscindendo ab opi-
 „nionem rigidior, vel benignior, si pœni-
 „tens velit dirigi secundum opinionem
 „suam probabilem, & Confessarius sit in
 „opposita quamvis probabiliore, Confes-
 „sarius tenetur eum post audita absolvere,
 „uti ostendi Lib. 1. à n. 443. pro qua Sen-
 ten-

„tencia vindex Gobati ad prop. 26. nomi-
 „natim , & adductis locis refert 65. gra-
 „ves Authores. Cùm enim sit dispositus,
 „positâ Confessione habet jus ad absolutio-
 „nem; ergò &c. Ubi Clar. Auctor optimè
 animadvertit; quòd, *si possit*, debeat Con-
 fessarius *sequi tutiores*; quia *sine causa justa vel-*
le se, aut *pœnitentem* exponere *periculo erro-*
ris quantumvis materialis, esset imprudentia,
 & in hoc Principio sanè conveniunt, vel
 convenire debent omnes sani Probabilistæ;
 sicut è contrario Probabilioristæ negare,
 aut reprobare non possunt usum Proba-
 bilismi pro casibus, & concursu circum-
 stantiarum, quæ eum pœnitentibus maxi-
 mè, vel unicè profuturum, ac tutum red-
 dunt.

At, si ita conveniunt utriusque discipli-
 næ Magistri, & Principia Doctorum; ad
 quid prodest iste animadversionum cona-
 tus, & finis? multum sane: nam, cùm
 ex Probabilistis complures usum Probabi-
 lismi generatim proclamant maximè uti-
 lem, & maximè tutum, idque evincere
 laborent ex rationibus generalibus:¶ qua-
 tenus lex non certa non sit satis promul-
 gata, & propterea non obliget: quòd se-
 quens Sententiam probabilem, & nixam
 gravi ratione prudenter agat: quòd de le-
 ge directâ non constet &c. quæ, sicut ge-
 neraliter asseruntur, ita nata aptæque sunt
 incautos, & in veris Theologorum princi-
 piis

piis non satis versatos in errores inducere ; hinc operæ pretium non defuturum existimavi, ut cuique Systemati suus locus, & usus expressius destinetur. Si enim Confessarius, quatenus potest, tenetur sequi probabiliora, aut tutiora: si imprudenter ageret, quatenus se, & pœnitentem periculo erroris etiam materialis *sine justa causa exponeret*; jam corruere intelligitur generalitas argumentorum: quòd de reflexa obligatione sufficienter non constet: quòd lex directa, & obligatio tantum probabilior non sit satis promulgata: vel quòd denique generatim prudenter agat, qui secutus opinionem probabilem operatur; quia ista generalia teste Lacroix, & aliis Probabilistis solum procedunt tunc, quando iusta causa id exigat, qua cessante Confessarius obligatus manebit sequi partes tutiores; adeoque Confessarii (quantum fieri potest, & per circumstantias pœnitentis licet) debent esse Probabilioristæ, ita ut imprudenter agant, si absque iusta causa extrinseca pœnitentes secundum doctrinas minus probabiles, & minus tutas dirigant, & disponant. Posset veritas hujus Thesis, si opus foret, pluribus Auctoritatibus, etiam Pontificia, & Episcopali confirmari, quibus Confessarii hortantur, ut quantum fieri possit, doctrinas in praxi sequantur probabiliiores, & magis tutas.

Colligitur prætereà ex dictis : Confessarios illos officio suo non benè fungi , qui consulentibus (an hoc , vel illud non sit prohibitum , aut illicitum) ex opinione minùs probabili illicò respondent negativè , sine mentione contrarii magis probabilis , & magis tuti ; neque curant , aut explorare student , utrùm pœnitens paratus non sit ad sectanda tutiora : an , & quæ causa subsit , ex qua à sequela tutiorum excusari possit ? Sæpè enim contingit , ut Pœnitentes ipsi Scrupulis , & dubiis angantur , & proptereà à Confessariis scire , & instrui cupiant : an hoc , vel illud possint facere ? vel utrùm teneantur sub peccato abstinere ? & non pauci sunt ex Confessariis , qui sic interrogantibus sine omni ulteriore cura , quoties probabilem aliquam opinionem favere animadvertunt , respondent : eos non teneri abstinere ab intentis actionibus : posse eos in continuandis negotiis , de quorum licentia dubitabant , persistere. Utinam nulli darentur Confessarii , qui omnium opinionum probabilium apparatus colligunt , ut semper parata habeant Sententiarum directoria , ex quibus absolutiones consuetudinariorum , occasionaliorum , & alieni detentorum justificentur ; gloriæ enim sibi nonnulli ducunt , quòd per totum vitæ tempus nullum pœnitentem sine absolutione dimiserint ; quamvis non desint pœnitentes , qui Confessariis
suis

suis in vita , & morte gratias acturi essent , si eos per observantiam disciplinæ severioris à viis iniquitatum , & à diuturna consuetudine peccandi retractassent.

Frequens aliquando fui in excipiendis Confessionibus , & parùm forte abest, quin mille Confessiones generales audierim; at cum sensu veritatis attestari valeo , quòd plus Consolationis retulerim , & senserim, quandò à principiis probabilioribus sine necessitate non recessi, quàm dum pœnitentium votis , & prætensæ fragilitati magis indulsi. Rara non sunt lamenta peccatorum resipiscentium , & contestantium, quòd tam profundè non fuissent lapsi, nec tot annis in perversa vitæ consuetudine perseverassent , si priores Confessarii partes officii sui strenuùs egissent; quæsitum siquidem , an tempore malæ consuetudinis aliquando , & sæpius fuerint peccata sua confessi ? respondent , sæpiùs se quotannis confessos fuisse; sed , cùm indulgentiores Confessarii de sincera , & efficaci emendationis voluntate non multùm solliciti fuissent, minùs se remediis severioribus instituisse; hinc accedente adhuc propria incuriâ factum esse, ut de miseria statûs sui, aut de efficaci emendationis proposito seriò non cogitârint. Fatentur ejusmodi peccatores perfrequenter , quandò post vitam diutiùs in sceleribus transactam tandem resipiscunt ; quòd ipsimet credant,

&

& ex certa persuasione supponant, se per 10. 20. 30. aut ampliùs annos nunquam fuisse validè absolutos; quia Confessarii æquè parùm, ac ipsi de vero, & sincero studio emendationis solliciti fuerint, sed verbis emendationem ore spondentibus toties quoties fidem adhibuerint. Et hæc est una ex justissimis querelis, quam non semel à Zelosissimis Missionariis audiivi; quòd Confessarii reperiantur, qui omnipotenti brachio suo omnia solvant, & omnes confitentes absolvant; ita ut nunquam utendum arbitrentur potestate ligandi. Non sine experientia loquor, si affirmo, multos venisse, & cum consolatione animi gratias egisse, quòd per denegatam, aut dilatam absolutionem, per vivacem ostensionem statûs miseri, in quo versabantur, & per adhibita alia media oportuna, & severiora ad seriùs recogitandum, & pendendum vitæ suæ statum permoti, inductique fuerint. Nullius autem recordor, qui venisset, & gratum se stiterit propter indulgentiam cum ipso habitam. Si ex illis (qui forte sine absolutione dimissi aliquando fuerunt) post aliquod tempus redeuntibus quærebat, utrùm ab aliis intereà non fuerint absoluti? & illis affirmativè respondentibus, ulterius interrogabatur, cur nihilominus huc veniant, & absolvi denuò ab illis ipsis peccatis petant? non rara solet esse hæc responsio: licet fuerimus

mus

mus ab aliis absque difficultate absoluti ; quia tamen in conscientia nunquam fuimus quieti & contenti, utpote satis agnoscentes , justam tunc fuisse denegandæ nobis absolutionis causam ; idcirco statuimus hûc redire , ut conscientia nostræ secure consuleretur.

Neque dicatur : peccatores, præsertim, qui in abyssu iniquitatum hærent , per rigorem , & severam tractationem in desperationem facili modo conjici, ita ut semel, vel iterum repulsi non amplius revertantur. Ita est, rigor, austeritas, inclementia, & modus procedendi indiscretus peccatores ad desperationem adigunt. Sed est modus in rebus, nec debent rotunda cum quadratis confundi. Utique prudens Confessarius non debet esse austerus, impetuosus, admirabundus, tristis, inhumanus, aut rigidus : neque debet poenitentes in profundo peccatorum suorum hærentes increpare, vel severe arguere ; sed ratio officii postulat, ut venientes ad se meritrices, publicanos, & peccatores suaviter, & benignè recipiat ; desperabundos de effectu emendationis, in spem misericordiæ divinæ certam erigat, ac bono animo eos esse jubeat ; in Examine conscientia, & recolendis præteritæ vitæ rationibus dextrè adjuvet, eosque ad spem divini Auxilii animet ; & ita in tanto conversionis negotio erga poenitentes se ex-

hibeat, ut illi de sincero adjuvandi Zelo convicti sint: Si tunc Confessarius mansuetus, & discretus peccatoribus seriò converti volentibus, media ad veniam & salutem æternam consequendam proponat certa & probabiliora, simulque eos de periculo minùs probabilium & minùs tutorum admoneat; fidem oppignoro meam, quòd peccatores de salute sua solliciti de longè sint adventuri, & negotium animæ suæ libentiùs tali Confessario commissuri, quàm ulli alteri, qui, nescio quo commiserationis affectu, vel timore non displicendi personæ, intima morbi in ipsa radice non audet fidenter attrectare, sed meris probabilitatis fomentis acerbitem vulnere lenire satagit: Experientia siquidem compertum habetur, quòd ipsi etiam pœnitentes spiritualis medici indulgentiam non rarò advertentes, cum ejusmodi palponibus non soleant esse contenti; sed illorum curâ posthabitatâ, præferre soleant medicum exactiorem, à quo per medicamenta tutiora & probabiliora (licet simul acerbiora) sanitatem certam, & tranquillitatem conscientiae plenam consequantur.

Quid autem Confessario Probabilioristæ faciendum, si pœnitens renuit adhibere media probabiliora & securiora sub obtentu, quòd ex aliorum judicio viæ supersint mitiores, & adhuc tutæ, nec adsit obli-
ga-

gatio sequendi vias magis tutas &c. ? difficilis non est ad similia objecta responsio. Ecce ! mi bone (reponet promptus Confessarius) non desunt quidem aliqui pauci vel etiam plures Doctores, qui vias hasce adhuc probabiles, & propter probabilitatem, quam habent, satis tutas, & securas existimant; sunt autem alii longè plures, qui securitatem nullam in illis agnoscunt. Si ergò alia non vis via incedere, nisi ista probabili (relicta probabiliore & securiore) tuò periculò poteris; nec ego audeo divinæ miserationi limites ponere, neque volo isti opinioni in quopiam derogare; poterit enim esse, ut Deus operantibus ex probabili ejusmodi doctrina nullum imputet peccatum: Sin verò in supremo judicio res aliter evenerit, mihi tunc interitum tuum non poteris imputare vel exprobrare, sed potius tibi ipsi, & illis, quorum consilia, & ancipites probabilitatis semitas consuetari placuit. Quòd si autem vias rectas, quas tibi securiores, & certò tutas ostendo, tenere visum fuerit; nomine ejus, cujus vices in Confessionali sustento, vitam æternam, & remissionem peccatorum tuorum tibi ex hac parte promittere certus audeo. Quid enim proderit aliquando & tibi pœnitenti, & mihi Confessario, si, postquam te per vias tantùm probabiles duxero, ambo detrimentum salutis incurramus? Ecce, mi

bone, tu potes negotium salutis curare secundum præscriptum, & regulas disciplinæ securioris: nulla obstat insuperabilis difficultas: Dei majestas meretur, & forte sub peccato exigit hoc obsequium: qua ergo de causa non malimus partes tutiores eligere, quàm ex mera libertate, & prætenfa exemptione à legibus & obligationibus, incertis vestigiis & semiis merè probabilibus inhærere?

Istam tractandi Pœnitentes methodum si Confessarius Probabiliorista tenere voluerit, experientia testatum faciet, quòd nequidem ex longinquo ullum timendum sit periculum desperationis; è contrario fortè Probabilismus faciliorem ad desperationem viam sternit; quia peccatores, qui à viis suis pessimis non desistunt (eoquòd per Probabilismi fomenta vis mali, & radices corruptionis rarò vel nunquam tollantur) à Deo tandem derelicti in Satanæ laqueos incidunt.

Potissima difficultas se tenere consuevit in faciendis restitutionibus, & in reparandis damnis, siqua diversis tempore, & modo non sine culpa proximis fuerunt illata; sed & hunc nodum expertus & exercitatus Confessarius haud difficulter solvere valebit. Si enim egestas damnificantis satisfactionem impossibilem reddit: vel si promptus Zachæus omnia potest, & paratus est abundanter compensare, omnis per

per se cessat difficultas. Quòd si non quidem absoluta impossibilitas, attamen gravissima difficultas compensationem damnorum difficilem faciat, & simul probabilis aliqua doctrina talem damnificatorem ab onere restitutionis excuset; inhærendo principiis suprâ firmatis in tali casu licitus est usus Probabilismi; non quia opinio est de se minùs probabilis; nec quia Probabilismus quâ talis generatim est licitus: sed quia ratio difficultatis extrinsecæ usum Probabilismi hîc, & nunc magis, vel unicè tutum reddit. Cæterum veritati non ero iniquus; si fidenter asseram, quòd medio hujus refugii in millenis, & millenis confessionibus rarò, vel nunquam fuerim usus. Sed cum licentia Ipœnitentium sive per litteras, sive mediantibus Parochis, damnificatorum animos ad condonationem, & remissionem debiti sollicitavi, ac pro debitoribus ignotis vix non semper, etiam ab Acatholicis, eandem impetravi: hoc modo curati Ipœnitenes in conscientiis suis eam quietem, & tranquillitatem se sentire professi sunt, qualem apud medicos benignos exhaustis etiam probabilitatis officinis invenire frustrâ fortè tentassent.

Illud etiam exercitati Confessarii mecum experti sæpiùs fuerint, quòd plurimi Ipœnitenes in animæ suæ morbis difficilioribus, & in casibus intricatis per longas,

& molestas curationes optatæ valetudini,
& tranquillitati ideò non potuerint restitui;
quia Spirituales Medici de circumstantiis
vitæ ruralis, de moribus populi pagani,
de commerciis, de usibus, & abusibus
inter Plebeios frequentibus, adeoque de
statu morbi informationem, & experien-
tiam non habent. Hinc unus ex hoc,
alius ex alio supposito de obligationibus
pœnitentis judicat, & statum morbi non
ex opinionibus objectivè, sed ex rationi-
bus merè subjectivè probabilibus, & sibi
benevisis tractat; cùm tamen Confessario
rerum intelligenti, & perito non deficient
media certò profutura, & rationes expe-
ditæ, quibus quadragenarius Paralyticus
cum exultatione animi sui valetudini diù
desideratæ illicò restituatur. Si hæc, quæ
hic de erroneis Fori interni judiciis me-
morata sunt, rara, vel in regno veritatis
omninò peregrina videbuntur credibilia
evadent, si considerentur fata judiciorum
Forensium. Versati in rebus judiciariis
perbenè norunt; quòd Jurisperiti magis
theoretici, quàm practici (licet cætero-
quin sint primi Subsellii Magistri) in suis
consiliis doctrinalibus, in responsis juris,
in votis extrajudicialibus, vel etiam in suf-
fragiis judicialibus à toto Scopo veritatis,
& Justitiæ non rarò aberrant; quia ex de-
fectu Experienciæ practicæ, & dexterita-
tis discretivæ, in formanda sibi facti Spe-
ciè

sic erroneum Systema concipiunt ; quia cum statum factorum genuinum exploratum non habeant , fieri necessè est , ut formata inde dubia ex legibus istuc non quadrantibus resolvantur. Ecce ! præsupponitur status quæstionis : præmittitur aliqua gestorum series : inde formantur plures , aut pauciores quæstiones juris : Capita decisionum conglobatis legibus , textibus , Doctoribus , & rationibus firman-
tur. Omnia bene ! & tamen totum nihil valet ; quia ex parte facti aliqua vera supponuntur sine probatione , cujus tamen contrarium in defectu probationis concludentis jura præsumere jubent ; quia Partium assertis , absque ullo indagine veri , fides simpliciter adhibetur ; quia veritatis simulacra , & verisimiles conjecturæ pro absoluta veritate recipiuntur ; Ideòque falsis suppositis falsa applicantur jura. Cum econtrà Judices utriusque fori ab experientia cauti , & in praxi exercitati facile animadvertant , quousque verbis confidentium fides sit tribuenda ; adeòque ne-
tquam dubiis factorum acquiescunt , sed justificationi factorum tamdiu insistent , donec de genuina , & adæquata rerum serie sint plenè , & certò informati : quibus omnibus ex parte facti in liquido positis , negotium grave non erit enatas inde difficultates , & quæstiones ad trutinam Juris certi expedire.

Confessarii etiam suo tempore Doctissimi, imò & Theologiæ Magistri (quos tamen nulla adhuc experientia fecit practicè perspicaces, nec sedula investigatio & deprehensio errorum, in dijudicandis factis resolvendisque dubiis commissorum, reddidit sagaces) non raro tam ex errore facti sibi non satis comperti, quàm *Furis* non benè perspecti, suos confitentes variis defatigabunt obligationibus; licèt certi non desint *Furis tituli*, ex quibus à præstandis imperatis & impositis oneribus deobligentur. Sicut è contrario alii existimabunt, pœnitentem ab hac vel illa obligatione ex probabili opinione esse solutum; ubi tamen exercitatus in Praxi & rerum intelligens indubitata ex Legibus certis obligationem agnoscit. Non nullis firmissima insidet persuasio, quòd nullus Antiprobabilista in excipiendis Confessionibus sine usu Probabilismi subsistere valeat; eoquòd Antiprobabilistæ ipsi vel inviti ad Probabilismi armamentarium recurrere, & inde subsidia Resolutionum emendicare cogantur. Si autem Exempla Casuum, qui sine subsidio Probabilismi expediri nequeant, ab eis petas; alia afferre nec solent nec possunt, nisi talia, in quibus difficultas (siqua subest) non tam ex parte *Causæ*, quàm ipsius *Confessarii* se tenere deprehenditur; sæpe enim causa ipsa in se spectata per Principia certa facili conatu posset expediri,

diri , nisi ipse Confessarius vel *Ignorantia Facti* (quam tamen per diligentiorē inquisitionem facile posset vincere) vel *Ignorantia Furis* sibi ex defectu Studii non satis cogniti & perspecti, laboraret. Sæpissimè autem in ipsum Probabilismum ejusque sinistram usum totius difficultatis culpa potest rejici. Sanè in multis ejusmodi casibus uniformis & menti Legislatoris conformis Resolutio dari posset; nisi Probabilismus (generalem illum , illimitatum, nec justis terminis circumscriptum intelligo) per varias in omni Legum materia adinventas exceptiones , limitationes , relaxationes &c. tricas moveret, sicque causam rei magis intricatam , ejusque Resolutionem difficilem redderet. Consideremus rem in Exemplo. Titius Subdicaconus & Theologiæ Moralis adhucdum Studiosus inter alia in Confessionali se accusat. I. Quòd Breviarium, ad cujus recitationem tam vi Ordinis quàm titulo Beneficii tenetur, inter meras distractiones etiam voluntarias sine ulla devotione interna, sola contentus superficiali attentione consistente in articulata verborum pronuntiatione , recitare consueverit. II. Quòd eodem modo se gerat in auditione Sacri diebus Festis & Dominicis , utpote in qua solam externam ad actiones Sacerdotis attentionem adhibeat, animò interim liberè ad alia distractò , & omnis ad pietatem

tem motûs experte. III. Quòd, licèt jam 21 annos compleverit, diebus tamen Jejunii duas integras Refectiones, præter plures per diem interpolatas comestiones, sumere soleat; eoquòd Studium Morale & Juris Canonici præter instructionem Liberorum cujusdam Mercatoris non *minùs laboriosum* judicet, quàm officium Scribæ, quem tamen notus quidam Centuriator cum duobus à se citatis Auctoribus à Lege Jejunii excuset. IV. Quòd non raro se largiori potu ita inebriet, ut pedes vacillent, lingua titubet, oculi duplicia cerant, caput gyretur, memoria sepeliatur, vomitus sequatur, & solùm adhuc aliqua inter bonum & malum advertentia remaneat. V. Quòd Beneficium suum obtinuerit per Artes juxtà probabiliorem quidem plurimorum Auctorum Sententiam Simoniacas, juxtà probabilem tamen aliquorum adhuc licitas, & ab hac labe immunes. VI. Quòd ex joco, levitate, petulantia, & *affectû solummodò sensuali ac naturali*, & benevolentia augendæ (*non tamen à Delectationis venereæ*) causa subinde soleat per oscula, amplexus, & compressiones manuum liberiùs cum altero sexu agere; & licèt subinde delectatio venerea præter suam intentionem suboriatur, se tamen eâ repulsâ mox desistere. Et in his omnibus se (formato dictamine reflexo sibi moraliter certo) non cognovisse culpam mortalem.

talem ; eoquòd juxtà probabilem quorumdam Doctorem apud Busenbaum l. 3. tr. 4. c. 2. dub. 1. resol. 3. & 4. culpam venialem non excedant. VII. Quòd quidem adhuc plurima haberet peccata tam positivè quàm negativè dubia v. g. utrum non confenserit in tentationes carnis : utrum nimium potandò non pervenerit ad crapulam Theologicam : utrum contrà contubernalem non foverit inimicitiam gravem : Item, utrum peccata quædam gravia, certò à se quondam commissa, jam confessus fuerit, nec ne. Sed quia juxtà Probabilem Sententiam quorundam hæc tria genera peccatorum dubiorum non sint necessaria materia confessionis ; Ideo se ea non judicare hìc pluribùs circa Numerum & speciem esse exprimenda. &c. Quid jam de hoc statu Titii Confessarius Antiprobabilista, quid Probabilista judicet ? Equidem Probabilista conformiter ad sua Principia judicare debebit, statum Titii non esse adeò malum ; quia omnia, quæ confessus est, juxtà Probabiles opiniones quorundam Doctorem (ut in eorum Libris invenire est) vel omni culpa vacant, vel venialem non excedunt. Sed Antiprobabilista quid de statu Titii judicet ? quid ultimò resolvat ? præcipuè si instet Titius utpote in Principiis Probabilismi versatissimus, quòd de horum omnium licentia sibi formaverit dictamen reflexum suò judi-

diciō moraliter certum. Id quidem me-
um non est hic loci determinare. Dico
tamen, si suis Principiis firmiter insistat,
facilem inveniet Resolutionem. Sed quid,
si cogitabundus hæreat? tunc dico, & in-
fero: ergo verum est, quod superius di-
xi, quod sæpissimè in similibus casibus to-
tius difficultatis culpa non in Antiprobabi-
lismum, non in Confessarium Antipropa-
bilistam, sed in ipsum Probabilismum ni-
mis generalem, nec justis limitibus cir-
cumscriptum, adeoque fœcundissimam ad
progignenda innumerorum abusuum Ziza-
nia parentem rejicienda sit. Quid enim
de Titio quondam sperandum, imò quid
non timendum est, si Pastor animarum,
si Parochus evaserit? Si enim tunc in cæp-
ta vitæ ratione pergat; si oviculas juxta
sua Principia Probabilistica in Cathedra in-
struat, aut in Confessionali judicet; si ad-
huc deteriora pœnitentium dissimulet ex
probabili opinione, eos versari in Igno-
rantia invincibili, in qua securiùs relin-
quantur, quàm si per indiscretam malitiæ
exprobrationem ex materialibus fierent for-
males. Deus bone! quanta morum cor-
ruptio ex unius hominis probabilisticè laxi
Exemplo & Doctrina in tali Fidelium com-
munitate orietur? Ecce jam fructus Pro-
babilismi, à suis tamen Doctōribus, Pa-
tronis, & sectatoribus sine omni limitatio-
ne, sine circumscriptione terminorum,
sed

sed generatim cum omni latitudine & extensione sua ad cœlum usque deprædicati; ita, ut meritò cum Ecclesiastico, paucis mutatis exclamare liceat: *væ tibi Parochia, cujus Rector Probabilista est*; talem nempe intelligo, qualem suprâ in Titio descripsi.

Subit hîc memoriæ Episcopus ille Laodicensis Apocal. 3., qui licet in exercitio bonorum operum languidus, nullius tamen sibi gravioris culpæ aut transgressionis Legum divinarum conscius, ex opinione sibi visa verè probabili existimabat, sibi utpotè virtutibus diviti nihil deesse. Hoc quidem ille de se ipso iudicium confidenter ferebat. Sed audiamus etiam Iudicium Dei. *Tu quidem dicis* (inquit scrutator cordium & renum Deus) *quod dives sum, & locupletatus, & nullius egeo: & nescis, quia tu es miser, & miserabilis, & pauper & cæcus, & nudus; ideo, quia tepidus es, & nec frigidus nec calidus, incipiam te evomere ex ore meo.* Contremiscant hoc Divini oris fulmine Probabilismi illimitati Sectatores, & videant, utrum olim cum suis illimitatis & incircumscriptis opinionibus Probabilibus ante Districtissimi Iudicis tribunal securi valeant consistere. Cogitent: si vir Episcopus, qui se sua opinione, sibi visa verè probabili, Sanctum existimabat, tam horrendam comminationem Dei Iudicio meritus est; quale nos, qui ex mera probabili ratione (licet visa verè tali) Præ-

cep-

ceptis Divinis probabilius graviter obligantibus, & cognitis ut talibus nos subducimus, Judicium expectat?

Porro sudant, & maximè subinde laborant ex Confessariis nonnulli, pœnitentes suos quæstionibus innumeris defatigantes: & quare hoc? nunquid quia frustrà conantur confitentes juxta Regulas Probabilismi disponere? minimè; sed quia ex indigestis rudium narrationibus, ex factis plurimorum jura violantibus, ex formulis loquendi peregrinis &c. non sciunt Systema de statu pœnitentis formare, nec judicium adæquatum ferre, minùs proportionata morbis incognitis media præscribere, ita ut post laboriosas defatigationes aliud ipsis non maneat reliquum; nisi pœnitentem ex dispositione præsumpta, & ex usu Probabilismi *merè subjectivi* absolvere, eundemque Divinæ Providentiæ committere. In magno enim concursu confitentium (ajunt Probabilistæ) in multitudine Peregrinantium, qui pro semel & semper statim expediri debent, in voragine multiplicium peccatorum, Confessori sufficere potest, isque sibi gratulari debet, si per recursum ad Probabilismum se resolvere, & pœnitentes ex probabili dispositionis persuasione absolvere possit. Exinde fieri videmus, quòd unus Probabilismus cum altero confundatur, & Reus cum Innocente absolvatur; regulariter enim loquendò ista non con-

cer.

cernunt Probabilismum *objectivum*, & opinionum *Juris*, sed Probabilismum merè *subjectivum*, & facti. Opinionum quippe *objectivarum* major vel minor Probabilitas tam inquàm extrà ejusmodi concursum de se semper est eadem, & Confessario utrimque æqualiter perspecta. At confluentia populi, compressio adstantium, multitudo & varietas numerica & specifica peccatorum, perplexitas circumstantiarum, modus loquendi non satis perspectus, & peregrinæ expressiones præter penuriam temporis, ad justum examen cum pœnitentibus instituendum requisiti, hæc hæc demum sunt, quæ aliquem Probabilismum (at non nisi merè *subjectivum* & facti) necessarium facere perhibentur; quatenus Confessarius in ejusmodi circumstantiis de gravitate, numero, & specie, ac effectibus delictorum, de vero dolore, & efficacia propositi, ac denique de sufficienti dispositione pœnitentis nullum nisi ad summum probabile Judicium, illudque nixum meris præsumptionibus factorum, formare possit; de quorum tamen singulorum qualitate, quantitate, mensura & numero certitudo satis accurata haberi potuisset, nisi iniquitas circumstantiarum accuratorem Processum informativum fecisset impossibilem. Sic illi. At nunquid fortè præstaret pauciores, sed benè dispositos, exactiùs examinatos, perfectè conversos,

ac contra futuros lapsus efficacibus mediis munitos integræ sanitati restituere, quàm integras languentium turbas cum exigua sanationis spe breviter expeditas dimittere? novi ego ejusmodi Thaumaturgum animarum Medicum, qui gloriatus est, se intra horæ spatium 50. languidos curare solere.

Atque utinam omnes Medici animarum imitarentur Medicos corporum! hi enim pro salute corporali suorum Patientium paternè solliciti non temerè & cæcò modò supponunt certum morbi statum; sed per diligentem investigationem priùs mali radicem & materiam (ut ajunt) peccantem rimantur; nec media quævis obvia & generalia, sed cujusvis morbo magis convenientia præscribunt. Utinam & Judices Spirituales imitarentur Judices sæculares! upote qui non nisi cognitâ priùs per diligens Examen partium litigantium causâ, & exploratis libratisque utrimque argumentis, Sententiam ferre consueverunt, neque temerè (nisi merita causæ profundè inspexerint) Reos condemnare aut absolvere solent. Numquid enim salus animarum immensum præstat sanitati corporum? Numquid Confessarius vices Christi Domini agit? Numquid officium Patris (quo suavissimo nomine à pœnitentibus appellatur) numquid & officium Medici, Judicis, ac Doctoris sustinere debet? ut ergò huic multiplici officio perfectè satisfaciat, num-

numquid plus temporis, quàm unum alterumve horæ minutum requiritur? væ igitur Prophetis insipientibus, qui sequuntur spiritum suum, & nihil vident! non ascendistis ex adverso, neque opposuistis murum pro Domo Israel Ezech. 13. v. 3. & 5. væ Pastoribus Israel, qui pascebant semetiplos, gregem autem meum non pascebatis! quod infirmum fuit non consolidastis, & quod ægrotum non sanastis, quod confractum est non alligastis, & quod abjectum est non reduxistis, & quod perierat, non quæstistis &c. Ezech. 34. v. 3 & seq. væ vobis Duces cæci &c. Math. 23. væ vobis Scribæ & Pharisei, qui clauditis Regnum Cælorum ante homines ibid. v. 13. Omnes hîc & solos illos intellectos volo, qui Probabilismo non (ut decet) *instar Medicinæ*, exigentibus ita *Necessitate* aut gravi *ratione*, nec debito *tempore* & *modo*, nec cum *iusta temperatura* & *Dosi* utuntur; sed illum *generatim*, *semper* & *respectu omnium instar panis quotidiani* ac tanquam *medium universale* ad curandos *omnes animæ morbos* stulti, & incauti, imò & crudeles adhibent: exinde enim fieri tristis experientia testatur, ut animarum languores (peccata, peccandi-que consuetudines) non curentur, sed nutriantur; ut Spiritus Christi instar ignis semper sursum ad perfectiora nos incitantis, in animabus probabilium opinionum mole ad terram terrenaque desideria de-

M

pres-

pressis, suffocetur; ut perfectio Christiana tam severè à sacris Paginis & SS. Patribus nobis commendata, apud multos transeat in fabulam quasi risu dignam; ut nova eaque commodior & laxior illâ Math. 7. via ad Cælum tentetur; sed utinam non hæc eadem esset via illa Prov. 14. 12. *quæ videtur homini justa, novissima autem ejus deducunt ad mortem.* Hæc de Probabilismo nimis generali, illimitato, ejusque spuriiis filiis (*abusibus*) dicta sunt.

Injuria nemini fit, si quis experientiæ testimoniis convictus testetur, quòd sæpe viri pro Imperio Probabilismi Universali, ejusque necessitate ad sanguinem usque pugnent; è contrario verò Antiprobabilismo tanquam Pesti Reipublicæ Christianæ maledicant. Multi eorum in quavis materia non habent, nisi unam Sententiam, juxtà quam in praxi procedere solent; adeoque cùm libertate electiva careant eligendi inter plures magis & minùs probabiles, de alio Probabilismo intelligi non valent, nisi de merè *subjectivo* & *facti*, cujus subsidio ideò maximè indigent; quia usu, dexteritate, & prudentia practica (imò quandoque etiam sufficienti studio) non satis instructi per diligentes inquisitiones, & Processum informativum non sciunt adæquatam factorum veritatem, nec corpus (ut ajunt) delicti investigandò acquirere; ideò aliud haud ipsis superest, quàm ut
de

de gravitate vel levitate peccatorum, de numero & specie eorum, de dispositione poenitentis, ejusque capacitate ad absolutionem, denique de variis obligationibus in posterum observandis aut præstandis in dubio hærentes, quid agant, tandem ita resolvant: in dubio stat præsumptio pro libertate: poenitens jus habet ad absolutionem, quamdiu de ejus incapacitate non certò constat; ergo ea ipsi non potest denegari; ergo Confessarius clypeo Probabilismi tectus securè & sine scrupulo potest juxta probabilia procedere.

Neque dicas, ista extrà Sphæram disputari; quia Assertores Probabilismi de isto genere & usu *Probabilismi merè subjectivi* non loquuntur; sed ipsis sermonem esse de *Probabilismo objectivo* in concursu opinionum probabilium, & probabiliorum, & de ejus germano usu. Non nego, ita esse, loquendo de viris sapientissimis, & in re morali versatissimis, qui vel insigni Doctrina & prudentia pollent, vel Cathedris Theologicis diu cum Scientiæ laude præfuerunt. Sed, cum Professores, & Scriptores Theologiæ Moralis, & Insignes scientiâ Theologicâ Viri Practici vix centesimam Confessariorum partem constituent; Scripta verò & impressa de Probabilismo sint ita comparata, ut instabiles atque in Principiis Scientiæ Moralis minùs versati, eadem facilè *in latitudine non intenta* (sicut su-

perius Titius) accipiant : hinc Doctrina non satis circumscripta & limitata, sed in terminis nimium generalibus deprædicata, in ipso usu, & applicatione à viris in practicæ prudentiæ regulis non adeò circumspectis facile in sinistram partem exponitur. Vineam Domini Sabaoth, & Regiones Catholicæ in nostris partibus de facto multos numerant operarios, sed Magistri eorum non sunt, nisi respectivè paucissimi; hi & hi suas instructiones ita adornare debent, ne imbecilles doctrinâ indigestis & Principiis ad suas hypotheses non limitatis decipiantur, & in abusus delabantur omnium calculis perniciosos. Hæc de Confessario Probabilista prolixius differere alia me non coegit ratio, quàm dignitas Argumenti; utque aliis simul ansa præbeatur, veritates, vel defectus ejusdem argumenti sive in toto, sive in nonnullis partibus exactius discutiendi. Quòd etsi hausta per diuturnam experientiam persuasio, & formatum inde Systema hinc inde me fefellisset; convictus tamen sum, quòd hac in parte graves subinde dominantur abusus, & errores committantur non leves; quin alia eorum detegi potuerit radix, nisi quòd integra Probabilismi Genealogia, & Familia cum sororibus & prolibus legitimis, & illegitimis ab invicem non satis distinguantur.

ANIMADVERSIO XV.

De Judice Probabilista.

§. XLII.

Judicem teneri in jure litigantibus dicendo sequi opiniones Probabiliores post damnatam ab Innocentio XI. propositionem contrariam, apud omnes modò certum est. Conveniebat etiam ante damnationem inter Doctores, uno vel altero excepto, quòd Judex in quæstione facti obligetur rem litigiosam adjudicare parti illi, pro qua fortiores stant vel probationes, vel præsumptiones vehementiores, aut favor juris præponderans, ut scribentes cum P. Viva in istam propositionem communi suffragio tenent. Controversia inter Doctores ante judicium Apostolicum, in eo duntaxat versabatur capite: an (quando dubietas in causis civilibus oriebatur ex diversitate opinionum circa jus) tunc judex possit ferre Sententiam juxta opinionem minùs probabilem? Auctorum, & rationum gravitatem siquis spectet, ex qua probabilitas hujus Sententiæ ante fulmen Vaticanum defensa fuit, de veræ Probabilitatis specie dubitare vix poterit, ut videre est apud alleg. P. Viva, & Cardenas in istam Prop. commentantes. Nunquam

novi de facie personas Doctorum, qui hanc Sententiam sua approbatione dignam judicarunt; Sed illud in transitu solum animadverto, quod reprobatio hujus opinionis solitis Probabilismi Extrajudicialis propugnaculis minimè faveat. Patroni Probabilismi Judicialis apud P. Cardenam n. 7. inter alia ita in consequentiam ratio- cinabantur: quilibet prudenter operatur, dum opinionem sequitur probabilem; ergò judex prudenter operatur, dum judicat secundum opinionem probabilem: Sed mi- nùs probabilis est verè probabilis, ergò ju- dex prudenter operatur, dum judicat se- cundum opinionem minùs probabilem. Jam sicut mala semper erat ista illatio; quia arguit à propositione directà ad refle- xam, inquit præfatus Theologus; ita non procedit suprà dicta argumentatio: licet sequi opiniones probabiliores; sed proba- bilius est licere sequi probabilem, ergò &c. dein judicent impartiales, cujus tunica sit prædicta pro Probabilismo judiciali argu- mentatio, an Probabilioristæ, vel Proba- bilistæ? En! prudenter non agit, qui ex gravi agit ratione?

Sed dices, judex probabilia sequi ex contractu tenetur. Dic, quæso, in quo Mundi Archivio, in qua Cancellaria iste sic prætensus asservatur contractus, vel authenticum ejus instrumentum? nun- quid in Archivio præsumptionum Natura-
lium,

lium, & in codice mentis humanæ? & in eodem codice legi fors poterit obligatio non recedendi à probabilioribus ex hac solatione; *quia ad illa non tenor.* Oeconomus, inquit Cardenas, stipendio à Petro conductus ad administrandam rem familiarem (ad quam alius probabile etiam habet jus) tenetur illam administrare in favorem solius Petri; quin liceat ex probabili tantum jure partibus alterius Prætentis favere. Nunquid homo ingenti ad solius Dei servitium conductus est stipendio, & administrationi plurium civitatum, ac talentorum præpositus, ut commissam sibi villicationem in solius Domini sui utilitatem, jure carnis & Libertatis probabili non attento, fideliter administret? Hæc in transitu per modum salutationis interpellasse propterea excusandum erit; quia factum ex eo justo fine est, ne quidam statim succenseant, si prætendatur, quod Probabilismus Judicialis, & Sacramentalis ex ipsissimis principiis Probabilismi generalis, à suis genitoribus procreatus fuerit; cum autem istæ proles declaratæ jam sint illegitimæ, radix Natalium quoad stirpem superstitem in suspicionem illegitimitatis venit; ut cæteris omissis ex adductis à P. Cardena liquet. Cæterum ut ad propositum revertamur, licet in regula expeditum sit, judicem sequi teneri Leges, Sententias, & jura probabiliora; hæc tamen

declaratio regulæ generalis impedire non potuit, quominus pluribus adhuc ambiguitatibus locus remanserit superstes.

Primariò quærent Scribentes in hanc thesim, an Judex obligetur sequi opinionem intrinsecè probabiliorem sibi visam, contra communio-rem aliorum, adeoque extrinsecè probabiliorem? Ubi Theologi communiter respondent affirmativè, quia, ut ait Cardenas n. 12. Judicis intellectus inclinari potius debet *fundamentis intrinsecis*, quàm dictis *Sapientum*, si vir doctus scit fundamenta perpendere.

P. Cherubin Mayr in suo Trismegisto ad tit. 32. l. 1. decret. n. 23. ita scribit: nota, resolutionem etiam procedere pro casu, quo Judex causam unius partis suo quidem judicio censet probabiliorem: at simul novit, *ab aliis etiam peritioribus* causam alterius partis probabiliorem reputari; quia judicis non est officium, Sententiam proferre secundum *judicium aliorum*, sed suum P. Franc. Schmalzgrueber tit. eodem n. 25. quæstionem: an Judex teneatur sequi communem sententiam, quandò contraria ipsi apparet probabilior? Negativè decedit, quia Judex ex juribus ibi allegatis non attendat, quid alii judicaverint; Sed juxta propriam conscientiam, & scientiam causam dirimat. Quibuscum alii multi consentiunt.

§. XLIII.

Hæc assertio utut in suo sensu, & loco vera; attamen una ex illis incircumcisis doctrinis est, quæ pro uno bono usu centum

tum

tum abusus pariunt , ut Justitiæ Cultores multoties desuper jam conquesti sunt : Sed exploremus corpus istius asserti in suis partibus , & effectibus. Si Judex tenetur , & regulariter potest ferre Sententiam secundum suam , & non aliorum probabilioritatem ; cur Patres in priscis Conciliis congregati ad effectum dirimendi causas , & controversias ad se delatas , tam diligenter attenderunt , quid prædecessores in similibus controversiis judicaverint ? cur Summi Pontifices in dirimendis litibus ad se delatis Decisiones , & præjudicata Antecessorum continuo ante oculos habere curarunt ? cur Judices Rotales posteriores tam sedulo respiciunt Decisiones Antecessorum ? cur unus idemque Judex non teneatur in hac causa judicare secundum Probabiliorem sibi hodie sic visam , non attendendo , quod heri in negotio prorsus simili secundum Probabiliorem sibi tunc visam , & hodiernæ contrariam , processerit ? & sic deinceps ; si enim Supremi Reipublicæ Judices , qui summa præditi sunt potestate , à semitis , & præjudiciis Prædecessorum sine manifesta ratione recedere verentur ; unde inferiores judices plus juris sibi attribuere valeant ? dictum enim supra est , erroneam esse conscientiam propriam , & singularem (contra communem aliorum) quæ potius superstitio quædam dici meretur. Unde **Antonius de Butrio** apud **Fagnanum** cum

M s Joan.

Joan. de Imola, & Alex. de Nævo dieit, hunc D. Hieron. textum: *ne inuitaris prudentiæ tuæ*, esse allegabilem contrà captiosos, qui plus de se præsumunt, quàm sit in rei veritate, & volunt omnes suas opiniones aliis prævalere. Verum est quòd tempore, quo codices judiciales, & Commentaria Legum adhuc in tenebris latuerunt, & amplissima globi terraquei Plaga incognita erat, multæ viguerint tunc Leges, & praxes Forenses, quas melior Justitiæ cultura corrigere iussit. At, postquam famosus Columbus incognitam orbis partem detexit: postquam milleni, & milleni Glossatores, Interpretes, Commentatores, Magistri & Doctores, omnes & singulos Juris & æqui apices ad fæces usque toties discusserunt: dum casus non nisi rarissimi moderno tempore evenire solent, qui in Collectionibus Decisionum Rotalium, & SS. Congregationum, vel in Actibus Curiarum Imperialium, aut in voluminosis tribunalium Protocollis, non multotiès, & quidem in specie specifica ad amussim utriusque Juris examinati & expediti reperiantur. Post hæc, inquam, omnia modicus superest timor, ne novus exurgat Columbus, qui novam orbis habitabilis Plagam detegat: ne novus Theologus, aut Juris Consultus superventurus sit, qui in Regno Justitiæ novas veritates contrà communes de facto Sententias inveniat, & cum approbatione

Pa.

Publici judicii prævalere faciat. Possibile quidem est, ut alter Columbus in Partibus quibusdam præsertim Polearibus Insulam aliquam ignobilem detegat; ita impossibile quoque non erit, ut aliquis Juris Novator audacter asseveret: sibi Sententiam hujus, vel illius, quem possidet, Auctoris ex rationibus à se inventis minimè probari; sed ex detectis singularibus rationum momentis oppositum longè probabilius, vel omnino certum sibi apparere; & propterea compulsus se esse, pro Jure alterius partis pronuntiare.

Si cui fors prospectus in Cancellarias Appellationum, & Revisionum apparuerit; sine injuria veritatis experietur, non deesse in quibusdam Europæ angulis Judices, quorum pleraque judicata reformationis censuræ non immeritò subjiciantur; & si ejusmodi oraculis objiciatur, quòd eorum decisa communibus Jurisconsultorum Placitis, & receptis apud P. Engel, P. Schmier, aut D. Carpzov. Principiis apertè adversentur: Apage, inquit, tales Justitiæ Reformatores cum Communioribus Juris opinamentis! nos non cessavimus novas, & novas identidem in laboratorio Juridico rationes excogitare, & tamdiu torneare, donec Sententia nostra singularis, communi aliorum adversa, visa nobis fuerit apertè & manifestè probabilior, quinimò ab heri, & nudius tertius

om-

omninò certa, ne dicam, plusquàm evidens. Quòd si verò omnes ejusmodi rationes noviter inventæ, per Alchymiam judiciariam distillatæ, & in luce veritatis probatæ fuerint, fumi instar disparere reperientur, patebitque manifestè, quòd Præsumptuosi ejusmodi Judices non ut oracula veritatis Partibus litigantibus Jus administraverint, sed ut Simulacra lapidea, Justitiæ solummodò nomen & speciem habentia, umbram pro veritate, ventos pro Sacris Legibus vendiderint. Ita nempe evenire oportet, si Judicibus contrà communes Jurisperitorum Sententias, ex opinione sibi vilâ probabiliore, in Judiciis controversias decidere erit licitum. Scio equidem, præfatam superiùs conclusionem de nullis intelligi Judicibus, nisi de Sapientissimis debere. Sed quot, & quinam sunt illi Sapientissimi? & si plures sint; unde litigantibus constat, hos præ aliis tales esse? nunquid minùs habentes sæpè majorem Sapientiæ & experientiæ fumum spirare solent, quàm viri Sapientes? Sed hi nunquam, aut vix unquam à Sententiis Communibus recedere consueverunt; illi autem, etiamsi velint, vel velle videantur communem sectari; Partium tamen studio, & rationum suarum Specie decepti, facili modo à tramite Justi, & recti deflectent. Siquis consideret tot utriusque Sacri, & Profani Fori Canones, & Leges, quas

quas Sacratissimi Sacerdotii, & Imperii Summi Rectores condiderunt; Si tot ingentia volumina, quibus viri Sapientia, & longi usus Experientia præstantissimi, Sensus, ampliationes, & applicationes Legum & Sanctionum illustrarunt; quis Novator sibi tantum præsumet, & promittere poterit, quod ipse solus, vel cum paucis asseclis, in expendendis Legum & Sententiarum rationibus plus viderit, & perspexerit; quam communis aliorum simul, & semel intellexerunt?

§. XLIV.

Judex itaque in suo officio nunquam non securè procedet, si in expediendis litibus, & administranda Justitia sequatur in dubio Legis, Sententias inter Theologos & Jurisconsultos Communiores; quia illæ in possessione sunt majoris probabilitatis & veritatis, donec de contrario authenticè constiterit. Rationibus enim singularibus privatim excogitatis, licet ad speciem melius expensis, nullus tutò confidet, nisi etiam approbatione Publici calculi justificationis retulerint. Nam si recentissimus Jurium & rerum Juridicarum cultor, nova ad excolendam aliquam Sententiam (hactenus æstimatam minùs communem) fundamenta invenisse se arbitretur, & eadem per typum, censuræ Judi-
cii

cii publici exposuerit, atque in statera publici iudicii talia nova fundamenta, inventa fuerint præponderantia, & solida: tunc primum, & non antea, in tribunali- bus Justitiæ attentionem merebuntur, & Sententiam, antea minus communem, per communem Publici approbationem, probabiliorē efficiant. Secus, quando sacræ Nemesis cultoribus in decidendis Partium causis licet à Sententiis communibus, & communioribus desciscere, & ex rationibus sibi visis minus communem opinionem alteri communiori præferre; tunc hominibus in Jurisprudentiæ armariis omnium minime versatis, negotium nullum erit, omnes Sententias minus probabiles ad gradum Probabilioritatis, sua in inveniendis novis rationibus fecunditate promovere.

Ex vano hausta non sunt, quæ hoc loco dixi, nec absque intentione fructus ista scribo. Vota non semel tam Decisiva, quàm Consultiva & Doctrinalia, contra Doctrinas aperte magis receptas, & in Jure ac in Jurisperitorum Auctoritate certò magis fundatas, ita ex rationibus domesticis, & propriis adinventionibus exculta vidi, ut Jura & Prætensiones partis, in cujus favorem ista vota cedebant, specioso ratiuncularum apparatu plus non viderentur fundata, ac si quis Sententiam vel thesin de numero stellarum impari, rationibus speciosè inventis & comptè adornatis,

tis, ad majorem Probabilitatem à se eventam esse gloriaretur; Et quod plus est, nunquam defunt Juris Administratores, qui rationibus ad speciem excultis plus, quàm veris & communi Doctorum suffragiò approbatis, ducuntur. Si Judex recti, & æqui amator, postquam de facti, & probationum œconomia plenè se informatum credit, habito ad leges, & legum Interpretes recursum secundum inventa ab Auctoribus principia probabiliora ad decisionem processerit (opinionibus minùs communibus sine omni examine relictis) de actione Syndicatùs nec coràm Deo, nec coràm Magistratu superiore periclitabitur; sed suæ obligationi tantò magis satisfecisse judicari debet, quantò minùs Judicis cumulò negotiorum distenti est, Sententiarum rationes taxare, quæ à tot viris tam Juris Prudentiâ quàm experienciâ practicâ longè Præstantioribus judicatæ sunt præponderantes & certò Justæ. Quæstioni modò cribratæ succedit

Altera: an Judex Probabilista sequi possit aut teneatur minùs probabilem Sententiam, si eadem sit usu populi & Stylò curiæ recepta? Pro hoc rerum themate cum clar. P. Cardena, & aliis libenter responsioni affirmativæ adstipulor; quia, licèt Sententia aliqua sit inter Scriptores nonnihil communior (rarò enim Sententia singularis & communissimæ aliorum opposita,

in Republica & curia benè ordinata, usu
 constanti solet esse recepta) communis ta-
 men observantia, & constans curiæ Stylus
 tribuit oppositæ Jurisconsultorum opinioni
 tantum Probabilitatis accessum, ut illa pro
 loco, & respectu curiæ, ubi sic recepta
 est, reputanda sit longè convenientior,
 consequenter etiam ex hac majore cum
 circumstantiis loci & moribus populi con-
 venientia, evecta sit ad gradum Probabi-
 litatis certò majoris. Ast per talem sen-
 tentiam usu receptam non intelligenda ve-
 nit quælibet contingentia, qua Judex ali-
 quis in casibus nonnihil affinibus ex motu
 proprii arbitrii propter rationem conve-
 nientiæ fortuitò non variatam, consimiles
 decisiones expediri fecit; sed, quandò In-
 clytum aliquod Regiminis Dicasterium, aut
 plures successivè Provinciæ Prætores, pen-
 satis utriusque Sententiæ Rationibùs, unam
 Doctorum opinionem, aut Legis interpre-
 tationem præ altera adoptandam censue-
 runt, & constanti usu illam secuti fuerunt:
 tunc enim censerì talis opinio potest, usu
 & observantiâ esse recepta. Sic in Audi-
 torio S. Rotæ, in Judicio Cameræ Impe-
 rialis, & Cæsareo-Aulico, in tribunalibus
 Statuum Imperialium &c. hinc inde Senten-
 tias adoptatas videmus, quæ inter Docto-
 res Theoreticos nonnihil minùs communes
 apparent.

In casibus autem, in quibus Judex de majore Autoritate alicujus Sententiæ, spectatō numerō autoritatum, dubitat, simul autem animadvertit unam ex concurrentibus Sententiis in pluribus Justitiæ Dicasteriis & Statuum Provinciis esse receptam, aut omnino in Statutis Provincialibus præscriptam; tunc isthæc Tribunalium, & Curiarum stabilita ordinatio, complurium Theoreticorum Autoritati præferri meretur. Exempla non pauca ad hunc in praxi Judiciali usum suppeditantur à germano Philoparcho (vulgò *Der fluge Beamte* nuncupato) ubi in recentiore Editione variantes Statuum Leges Municipales, & Praxes tribunalium reperiuntur annotatæ.

De P. Vito Pichler non ex vano supponitur, multas eum in suo Candidato Juris, Sententias tradidisse motum ex Jure Baviaræ Statutario.

§. XLV.

Scribentes in propositionem damnatam de Probabilismo Judiciali ulterius quærunt: an Judex in Collegio plurium Con-Judicum possit relicta sua probabiliorē se conformare votis, & opinionibus aliorum? juxta tradita per Cherubin Mayr suprā indicata, Judex teneretur votum, & suffragium in judicio ferre secundum probabiliorē sibi visam contra probabiliorē aliorum, etiam

peritiorum se; quia Judicis officium postulat, ut Sententiam proferat secundum judicium suum, & non aliorum. Principium istud sic generatim acceptum nemini rerum experto probari potest. Ecce! nullus planè, in praxi versatus, erit, qui nesciat, quòd Judicibus minùs peritis Sententiæ certò minùs probabiles omnium facillimè, & frequentissimè apparere soleant probabiliiores, eo ipso, quòd vim argumentorum minùs, quàm Peritiores penetrant, & distinguere inter argumenta solida, & inter apparentia tantùm, haud sciunt. Fortassè dicendum, quòd Præfatus Canonista dubia facti confundat cum dubiis juris. Insistendo autem firmato semel vel supposito Principio (quòd Sententia inter Juris Doctores Communior censenda sit tamdiu Probabilior; donec opposita minùs communis, rationibùs oraculò Publicæ approbationis Justificatìs, prævaluerit) ejusmodi Judicis discrepantia à judicio aliorum de facili locum habere non potest; ex ostensione enim facti doceri quivis potest & convinci: hanc, vel illam Sententiam esse communiozem, adeoque præsumptivè probabiliorem; consequenter ex hac parte rarò, vel nunquam contentioni, & necessitati eundi in partes, locus erit. Secùs res se habet ex parte facti, & spectatis rationibus subjectivis, quatenus Partes litigantes prætensionum suarum intentiones fir-

firmare nituntur variis testimoniis, conjecturis, & præsumptionum adminiculis, quorum probandi gradus ex Juris regulis non possunt exactè definiri; sed eorum determinatio arbitrio Judicum relicta est. In ejusmodi facti arbitrariis sæpiùs, & jure merito, dubitari & quæri potest: quantum alicui exceptioni contrà personam, aut Edicta testium; quantum certis adminiculis, & concursui conjecturarum in processu probationis tribui debeat, & justè possit? & de istis casibus Thesis Cherubina intelligi fors debet. At sic non ampliùs versamur in terminis Probabilismi strictè dicti, & de quo propriè controvertitur.

Quòd si autem in hac figura facti quæstio instituat: an Judex in amplissimo Senatu, & in confesso plurium conjudicum possit, vel teneatur se judiciis, & votis aliorum conformare? Imprimis si talis Judicii Assessor aliorum & plurium suffragiis se conformet, siue singulari opinioni insistat, in ipso effectù regulariter parùm importat; quia conclusum commune ex majore Votorum parte formatur. Si autem unus, vel alter ex Juribus, & rationibus singulariter expensis sibi que visis ponderosis, suam Sententiam ab aliorum opinione diversam existimat certò justiore, eoquòd advertat, quòd cæteri potissima fundamenta nec attigerint, nec consideraverint; tum potest, & tenetur suas sic sen-

tiendi rationes , & fundamenta peculiari-
ter exponere , & reliquorum iudicio , &
æstimationi committere: quibus si pondus,
hactenus non attentum, inesse à plerisque
judicatum fuerit; aliorum accessum , &
consensum haud dubiè obtinebit. Sin verò
contingeret, quòd Assessores reliqui ex
præjudiciis nolint proposita juris & facti
momenta attendere , minùs ea perpende-
re , vel iusta responsione dissolvere ; sed
suo: *Statutum est* &c. fixè inhærerent; tunc
talis conjudex suæ obligationi maximè con-
sulet , si ad salvandum salvanda & ad futu-
ram rei memoriam, suum cum rationibus
votum Actis Judicialibus inseri faciat; quia
hæc cautela sic sentienti in honorem, &
Parti læsæ in utilitatis usum suo tempore
cedere potest. Cæterùm cùm hæc ita dis-
fererem , oculis meis , ex occasione alicu-
jus facti Judicialis, se singularis aliqua ani-
madversio subiecit, cui peculiare tribuen-
dum examen censui.

ANIMADVERSI O XVI

*De Iudice sequente opiniones unicè
probabiles.*

§. XLVI.

Altùm aliquando menti insedit persua-
sio, plurimas in uno Juris titulo Leges sibi
re-

repugnare: Decisiones curiarum, etiam S. Rotæ Romanæ, frequentes contradictiones continere: necnon Auctorum Pragmaticorum extensiones, limitationes, restrictiones, ampliaciones, relaxationes, exceptiones, & innumeras modificationes in determinandis juris disciplinis, superfluas, & inanes existere; in eaque opinione tantò magis confirmabar; quia ex alia parte observavi, non nullos Juris Doctores universæ Jurisprudentiæ thesaurum in levibus compendiis comprehendere, ita ut exinde omnes controversiæ decidi posse viderentur, ferè, sicut Mathematicus uno eodemque Quadrante omnes distantias & corpora cœlestia observare, vel sicut Agyrtes tribus medicamentis omnia morborum genera curare consuevit. Verùm, ubi ipsemet aliqualem rebus forensibus operam navare cæpi, & ratio officii postulavit, ut ad effectum expediendi controversias & lites difficiliores, plures & plures Commentarios, & Jurisconsultorum ampliora volumina consularem; donec principia ad casum magis restricta, & punctum difficultatis in terminis, ut ajunt, terminantibus ex legibus & interpretibus solventia invenirem: Tum primùm animadverti, Leges à Legibus, Interpretationes ab Interpretationibus, Decisiones à Decisionibus non ita (ut nonnulli arbitrantur) discrepare; sed quaslibet de suis circumstantiis, & ca-

sibus specialibus intelligendas esse. Quo-
 ties enim ab initio Jura Partium pro quali-
 tate factorum, & formato exinde Statu
 Quæstionis, ex Principiis & Regulis Juris
generalibus deducere & definire satégi (Au-
 ctoribus Pragmaticis prius non consultis)
 toties expertus fui, me metam justī & æqui
 ex integro nunquam attigisse, sæpissimè
 vero à præscripto Juris tramite ita defle-
 xisse, ut mirari debuerim; quomodò quis
 cum omni sua adhibita diligentia, etiam
 præter suam intentionem, Doctrinis Do-
 ctorum & Principiis Juris generalibus us-
 que adeò decipi potuerit. His ita præli-
 batis jam intrat Quæstio: utrū Judex te-
 neatur sequi opinionem sic unicè probabi-
 lem, quatenus unus, vel alter Pragmati-
 cus Scriptor in ordine ad casum tunc pro-
 positum, & in Judicio expediendum, opi-
 nionem suam particularem ex Legibus de-
 ductam ac rationibus firmatam ita assu-
 mendam proponit, ut Judex (cū aliam
 electionem non habuerit; quia casus ille
 peculiaris cum suis individualibus circum-
 stantiis consideratus, ab aliis Doctoribus
 nunquam fuit tractatus, nec in eorum
 Scriptis reperitur examinatus) secundū
 eam opinionem singularem utpote sibi be-
 nevīsā, processerit, causamque decide-
 rit? Jam pro tali casu nullus hæsito asserere,
 quòd Judex possit sequi talem opinio-
 nem unius viri; quia, cū ab aliis in ter-
 minis

minis & pro circumstantiis specificis non fuit ullibi discussa, talis Auctor attentæ prætereà approbatione Judicii, in quo fuit deducta, ejusmodi sententiam suam facit unicè probabilem; quæ proptereà æquivaleret probabiliori, & moraliter certæ.

Plerique Canonistæ Germani, excepto Leurenio cum paucis, methodo suæ Scholasticæ nimis scrupulosè inhærent; inde fit, ut doctrinas suas ad causas & eventus particulares non satis digerant, sed plurimas easque gravissimas difficultates, & tamen quotidie occurrentes, penitus non tangant; periculosum ergò manet, ex illorum Commentariis & Regulis generalibus, sine prævio duce, in casu magis specifico stabilem Resolutionem capere; sed quævis à Judice inde deducta Resolutio, semper in incerto fluctuat; & quia nulli firmo Auctoritatis fulcro innititur, semper periculo expositus Judex trepidè expectare debet, ne superveniat, qui errorem, aut lapsum detegat; cujus tamen periculi formido procul abest ab eo, qui in ferendo judicio auctoritatem oraculi in summis tribunalibus recepti, in terminis ipsissimi casus secutus fuit. Jurisconsultus Theoreticus erubescit sine Lege de Cathedra loqui; & Jurisconsultus Forensis in casibus ambiguis, ubi restricta ad casum deficit juris dispositio, non minùs erubescat sine duce uni parti rem controversam abjudicare & alteri adjudicare.

care. Sicut officium Judicis sustinenti usus Bibliothecæ copiam fecerit adeundi Principes Juris Practici, non occurret ei casus adeò singularis & peregrinus, ejus in specie decidendi Principia apud Pragmaticos Scriptores jam digesta non inventurus sit. Inter quos præcipuè laudari merentur Cardinalis de Luca; Vincentius Petra, Augustinus Barbosa, Leurenus, Farinacius de Testibus, de Probationibus Mascardus, & Menochius de Præsumptionibus & Arbitariis Judicium; quinimò & Justus Henningus Boehmerus multa habet practica, quæ in aliis desiderantur.

Siquis Acta gravissimarum controversiarum (quæ per typum publici juris facta, in diversis collectionibus legi valent) vel voluminosos fasciculos Actorum manuscipitorum de momentosis Processibus attentius evolverit; inveniet sæpissimè, quòd unus, aut alterius partis Commissarii antiquitus, aut subin primùm heri, super juribus non rarò liquidissimis transegerint; quòd multiplicatos ad Protocolum dictaverint recessus, quin ex dispositionibus juris non ambigui, fixum litis Systema firmaverint; quòd captum remedium aliquoties fuerit pro hoc individuali casu, salvis cæteroquin juribus Partium in futurum; quòd hinc inde in actis, & recessibus aliqua fuerint Principia juris asserta, vel facta sustentata, quæ præter omnem juris

nc.

necessitatem asserentis causæ præjudicabant. Sic causa ab initio facili negotio finienda, cum injuria non tam temporis quàm hominum magis & magis vulnerata tandem insanabilis evasit; & hoc totum ideò evenit, quia negotium viris tractandum fuit commissum, qui judicio & dexteritati propriæ nimium fidentes, selectum Jurisconsultorum in negotio, de quo agebatur, maximè fervientium, vel nescierunt, vel eorundem jam præparatis laboribus uti, & principiis intendere neglexerunt. Sic jura homines vigilantes non destituunt; sed, dum jura ab hominibus destituuntur, Sagunthus perit. Et hæc de judice animadvertisse sufficiant.

Cùm salus Reipublicæ ab administranda civibus justitia maximè dependere noscatur; primam & præcipuam imperantium curam esse oporteret, ut nulla pars bonæ Provisionis, ad obtinendum hunc effectum conducibilis, unquam prætermittatur. Ex hoc fundamento nonnullorum tribunalium illa præprimis commendabilis Ordinatio & praxis descendit, vi cujus ad decisionem causarum, quæ majoris sunt momenti, progredi non permittitur, nisi facti & Juris merita in Scripto accuratè deducta, & ita instructa fuerint, ut tota Relatio cum rationibus dubitandi & decidendi non solum Judici superiori, verum etiam ad Instantiam Partium, earumque Expensis per typum Judicio Publici exhiberi valeat. Fructus hujus dispositionis maximus est; quoniam metu censuræ publicæ compulsi Referentes in causa, non solum merita factorum, & probationum gradus (qui cuivis documento,

N 5

præ-

præsumptioni, adminiculis, famæ, & demum toti complexui ex juris regulis debetur) sedulè perpendent & determinabunt; verùm etiam statum Quæstionis sic ex factis qualificatis firmatum, ad trutinam legum & ad probatissimorum Jurisconsultorum placita examinare, atque ad justam decisionem exactissimè instruere satagent, nihil veriti, si opus ipforum etiam aliorum judicio exponatur.

Aliam experientia exhibet rerum faciem in illis Justitiæ Fanis, in quibus non rarò ii, qui Sacris Themidis præsumunt, supplicibus non ex alio, nisi proprii arbitrii oraculo jus dicunt; quorum ratio decidendi hæc unica est: *hæc dicit Dominus*. Et siquid difficilius ad Judicium altius delatum fuerit; tunc pro majore judicii infallibilitate ingrediuntur Sanctuarium apparatus litterarii, & consulunt codicillos, quos vel tempore studiorum conscripserant, vel aliquis celebrior Athenæi Magister olim explicaverat; & ex principiis inde collectis (quæ tamen cum casu quæstionis aliam connexionem non habent, nisi quòd ad generalem tituli Rubricam pertineant) pendentem controversiam ita decidunt, ut forte idem prodiisset judicium, si res per sortem, & jactum aleæ confecta fuisset; ex quo sic in grosso procedentibus, & Margaritas litigantium in Libra scæni & plaustrorum ponderantibus aliud non superest, quàm ut defectum certæ Regulæ, ex Codice de Arbitrariis Judicium suppleant. Et si deinde pars victa in minimo se minùs contentam exhibuerit, vel de recurſu ad altius forum paulò intelligibiliùs muſſitaverit; statim lictores, & carceres paratos experietur. In judicio benè ordinato non sic: quia judex de rectitudine judicati certus & adeò convictus existit, ut nequaquam vereatur Acta Processus sui examini & revisioni Superiorum, imò totius Publici subicere.

AN-

ANIMADVERSO XVII.

De innocentia Probabilismi universim.

§. XLVII.

Dum Probabilismi Innocentiam in controversiam voco, de nullo alio intelligi volo Probabilismo, nisi de eo, quem modò jam suprà dictò nulla necessitas vel justa causa extrinseca legitimum facit, ejusque usum unicè tutum reddit. Ab hac quæstione nonnihil odiosa libentiùs abstinuissem, nisi justa defensionis ratio eam attingere me coegisset. Sectæ, quam profiteor, Probabilioristæ moderatæ gravè accidere debuit, quòd nonnulli Zelatores Probabilismi Antiprobabilismum cum Probabiliorismo ut maxime periculosum traducant, & ut talem coràm hominibus pusillis infamare non vereantur. Quando hìc de innocentia Antiprobabilismi & Probabiliorismi sermo coincidit, de alio pariter id intellectum non volo, nisi de eo, quem P. Thyrsus Gonzalez, & P. Ralsler tenuerunt: neque istud absque speciali ratione contestor; nam, dum castra Probabilismi deserere cogitaveram, & factus eram Catechumenus apud Probabilioristas, P. Thyrsus Gonzalez primus & ferè unicus fuit, ex quo in Principiis novæ sectæ profeci. Reverentia tanto Magistro debita exigit, ne doctrina ab eodem

dem optima fide , & invictis rationibus propugnata , & à Fratribus tam indigne traducta maneat inulta. Si assertores Probabilismi aciem suam modo defensivo instruxissent asserendò , non constare de innocentia Antiprobabilismi , vel non probari posse , perniciosum esse usum Probabilismi germanissimi : nemo tunc modum præliandi eis improbare potuisset ; sed audacter coràm mundo universo typis evulgare : usum Probabiliorismi esse NB. *maximè periculosum* ; id plus quam defensivum importat belli genus. Ante progressum ad ulteriora in memoriam ex antea dictis revocandum est , in isto systemate eas opiniones speculativas probabiliiores reputari , quæ in tanta copia Theologorum , & post tot cribrationes omnium rationum remanserunt certò communiores , & à plerisque pronuntiantur probabiliiores ; licet alii fortè , sed non nisi pauci , sint , qui oppositas velint esse probabiliiores , vel quondam tales asseruerint. Paucis , sententia inter Doctores communior , est & manet in possessione majoris probabilitatis , donec per rationes publico Judici approbatas ex jure possessionis suæ deturbetur , atque exinde cesset manere amplius communior. Istis jam prænotatis judicemus , ex qua parte major , aut certior stet Innocentia ? Prima ratio hoc discernendi desumi potest ex Thesibus à diversis Pontificibus in Scientia morum dam-

na-

natis. Si propositiones ab Innocentio XI. ab Alex. VII. & VIII. aliisque ex parte sive Rigoris, seu Laxitatis damnatas spectemus; nulla sane, ut ego existimo, ex eis ante damnationem inter Theologos, qui tunc temporis jam scripserant, communior, atque exinde certò probabilior extitit, sed erant illæ pleræque omnes ad summum tantum minus probabiles; ergò in principiis Probabiliorismi illis erroneis, & censurâ Apostolicâ dignis doctrinis jam ante omnem damnationem uti non licebat: licebat autem eisdem doctrinis uti in principiis Probabilismi, quatenus in censum opinionum minus probabilium receptæ erant, vel recipiebantur.

Neque reponere juvat, quòd confixæ illæ Propositiones suis Auctoribus visæ sint probabiliore, consequenter in principiis Probabilioristicis licitum fuerit eis uti; nam si hæ Doctrinæ confixæ in ipso Auctorum suorum sinu expendantur, imò si earum Commentaria apud R. P. Viva & Cardenam attentius legantur; patebit, plerasque earum ab ipsis suis Auctoribus & fautoribus solummodò venditas esse *ut probabiles*. Sed transmissio etiam, illas suis Patronis visas esse *probabiliores* (quod tamen de plerisque non subsistit) quid inde sequitur? nil aliud sanè; nisi, quòd juxta Systema Probabilioristarum soli illi respectivè paucissimi (& nemo alius) etiam ante damna-

na.

nationem potuerint ejusmodi nimis laxas aut nimis rigidas Sententias (quia probabili-
liores vitas) sequi. Secus res se habebat in Systemate Probabilistarum, juxta quos non tantum his paucissimis licebat sequi illas Sententias probabiliore vitas, sed etiam iis, quibus eæ minus probabiles & minus tutæ apparebant; consequenter juxta Probabilistarum principia tunc poterant omnes Christi Fideles omnes illas *Sententias damnabiles* (quia postea damnatas) in praxim deducere, adeoque in materia morum tota Ecclesia, seu omnes Fideles (saltem materialiter) errare & decipi. Sanè si quis totam Probabilismi armaturam dextrè in subsidium colligere noverit, attentò præsertim, quòd sequi licuerit probabiliter tantum probabiles (id quod adhuc nonnulli cum Cardena admittere videntur) insistendo principiis probabilisticis, adhuc hodiedum licitum esset in praxi sequi doctrinas damnatas, si earum damnatio adhuc abesset; & tamen jam ante damnationem erant *Scandalosæ, temerariæ &c.* In medio relinquo, utrum benè vel sinistrè senserim (quando damnatarum Thesium rationes in utramque partem apud P. Cardenam vel P. Vivam deductas exactiùs perpendi) si dixero, earum mihi complures verè probabiles apparuisse, nullas autem verè probabiliore; & si quis alius, abstra-
hendo à Judicio Sedis Apostolicæ, tempus
&

& laborem sumet dictarum Thesium fundamenta examinandi ; fors & ipse judicabit, quòd rationum momenta , quæ laudati Commentatores pro reprobatione illarum propositionum adduxerunt, se solis spectata, apparentiam fundamentorum pro earum justificatione pugnantium non usque adeò deprimant , ut illis non adhuc vera Probabilitas persistere videatur ; ita ut , nisi fulmen Vaticanum supervenisset , earum usus ex sensu Pitanophili adhuc hodie esset maximè tutus ; econtrà Probabiliorismus , qui eis (tanquam non probabilioribus) usum licitum abjudicaret, maximè periculosus , imò apud quosdam Jansenisticus audiret. Ex qua parte jam stat majus periculum ? pro qua major præsumptio Innocentiæ ? plus dico : ipsi Probabilistæ (saltem sapientes & timorati) Innocentiam probabiliorismi (quem profiteor) moderati commendare videntur. Dictum est superius , Probabilistas Antiprobabilistis objicere , quòd in praxi sine subsidio Probabilismi non *valeant* subsistere : & ego invertendò argumentum jam dico, quòd timorati Probabilistæ in praxi non *audeant* juxtà Probabilismi principia procedere ; vel adeat quis , cui hoc paradoxum videtur, eorum confessionalia ; examinet eorum pœniten-tes. Ausim spondere, is experietur, quòd id genus Probabilistarum in praxi nil nisi tutiora, sanctiora, & probabiliora suadeat ;
econ-

econtrà verò minùs tuta , minùs vel etiam merè probabilia additis etiam comminationibus suprà modum dissuadeat ; & si quandoque contigerit, eos juxtà probabilia resolvere , id fieri in iis circumstantiis perspiciet, in quibus *gravis ratio*, vel *necessitas* , aut *major utilitas* ipsius pœnitentis Probabilismi usum faciunt maximè tutum, vel prudenter eligibilem. Ecce jam paradoxum ! Omnis Probabilista sapiens & timoratus, est , & esse debet eo ipso etiam Probabiliorista, saltem moderatus secundùm Systema à me hactenùs deductum. Ecce salutem ex inimicis nostris ! sed quid dico *inimicis*. Utinam omnes Probabilistæ taliter saperent ! utinam & omnes Probabilioristæ ita suum systema temperarent ! tunc enim sublata omni dissidii causa, extinctaque scandalorum pusillorum face, utriusque partis propugnatores juxtà monitum Apost. 1. Cor. 1. 10. *idem dicentes omnes*, abhorrentes *Schismata*, *perfecti in eodem sensu*, & *in eadem Sententia*, pulchro Amicitiae fœdere conjungerentur. O quàm *fortis* hæc *vis conjuncta* animorum ad fovendam Charitatem mutuam, quàm *efficax* ad confringendas Cedros Libani (convertendos peccatores obstinatos & consuetudinarios) quàm *salubris* ad curandos animarum morbos, quàm *terribilis* principibus tenebrarum, quàm *potens* & *invincibilis* adversus Hæreticæ pravitatis Agmina, denique quàm

glo

gloriosa Christo Domino, quamque ejus Ecclesiae *utilis* futura existeret! Da pacem hanc Domine in diebus nostris! Sed ut ad propositum meum redeam. Alteram rationem judicandi inter Innocentiam utriusque Systematis subministrare possunt innumeræ Propositiones, Sententiæ & Doctrinæ morum probabiles, quæ hodie adhuc à suis Patronis propugnantur. Nam si quis ex Auctoribus, aliàs non improbatis, omnes Sententias & opiniones, quæ à suis ut probabiles defenduntur, colligere volet, easque in unum corpus Probabilisticum con-gesserit; ingens certè prodibit Catalogus opinionum probabilium; circa quamvis enim Scientiæ Moralis materiam, imò circa quodlibet ferè ejus punctum, complures circumferuntur opiniones, quas cum Auctores cum suis rationibus recensuerint, communiter subjungunt: *hæc Sententia defenditur à multis, & est adhuc probabilis, & practicè tuta*; altera tamen est *verior, & in praxi tenenda*. Hæc est *Communior*; est *Probabilior*; est *tutior*; ab ea in praxi non facile recedendum. Hæ & similes loquendi formulæ jam absolutè supponunt, & innuunt, alteram sententiam esse adhuc *practicè tutam*, & *verè probabilem*; quia aliàs dicerent: hæc, quam amplectuntur alii Auctores, sententia est *unicè tuta*; *unicè probabilis*; vel *omnino certa*. Ex cursu Theologico Salmanticensium, ex Lacroix, Laymann, Castro-

O

pa-

palao, Sporer, Elbel, Corella & aliis Moralistis nullò negotiò parari potest catalogus propositionum & opinionum ex communiori Judicio minùs probabilium, quibus ex P. Diana aliisque non exigua pars accessura esset; quòd si opera libriq̃ue Auctorum, quos in hunc finem desideraveram, ad manus fuissent, adjecissem fors hoc loco catalogum ex meris opinionibus minùs probabilibus contextum. Sed ex allegatis suprà obviis Auctoribus jam sat amplius confici poterit de talibus Sententiis certò minùs probabilibus; si enim in dubio meri facti 6. vel 8. gravissimi testes fidem faciunt de una parte v. g. Si suprà recensiti Theologi uno ore aliquam Sententiam ex pluribus ibidem relatis dicunt, *probabilior*, *communior*, *verior*, aut *tutior*: ex ipso sensu verborum, & principiis reflexis de licito usu Probabilismi concludenter infertur; ergò sententia istis opposita debet & judicatur esse *probabilis*, *communis* (saltem multorum) *vera*, & *tuta*; sicque ex testimoniis irrefragabilibus habemus sententias certò *probabiliores*, & certò minùs *probabiles*.

Jam omnes istæ Sententiæ, omnes opinioniones, assertiones, & doctrinæ morales, quæ, & quatenus à communi, & communiori Theologorum in censum minùs probabilium collocantur, in systemate Anti-probabilismi, & Probabiliorismi à com-
mer-

mercio usûs practici excluduntur , atque extrâ cursum reprobatae instar monetæ ponuntur ; & sic sola Probabilismi relegatione , eoque extrâ statum usûs liciti rejecto , universis doctrinis magis laxis , & minùs probabilibus jus civitatis adimitur. Cùm econtrâ in Principiis Probabilistarum omnibus doctrinis , sententiis , assertionibus , & opinionibus utût laxis , minùs tutis & minùs probabilibus , in Republica Morali liberum competat exercitium , dummodò sigillum veræ probabilitatis à quibusdam gravibus Auctoribus impressum gerant , & adhuc practicè probabiles declarentur ; Et quod plus est , cùm juxtâ Theses heri in Suevia renovatas , usus Probabilismi sit maximè tutus , & usus Probabiliorismi maximè periculosus ; meritò inde inferre licebit , sequelam opinionum minùs probabilium esse probabilioribus in praxi præferendam , tanquam magis tutam. Quòd si insuper cum P. Cardena dissert. 4. Cap. 3. sustinere quis voluerit , quòd liceat sequi opiniones non solùm *certò* , sed etiam *probabiliter tantùm probabiles* , quanta prodibit collectio opinionum sic probabilium , & tamen , ut prætenditur , tamen in praxi maximè tutarum ? ita ut nonnulli ex Probabilismi Patronis hanc licentiam sequendi probabiliter tantùm probabiles negandam censuerint.

In Studio Morali si quis non mera compendia , sed volumina Theologorum ma-

gis ampla evolvere, & consulere voluerit, nulla profectò materia, nullus titulus erit, in quo non plures & plures v. g. apud Dianam, Salmanticenses, Castropalao, Gobat, Tamburinum, Sporer, Lacroix, aliòsque occurrant Sententiæ ab Auctoribus nonnullis defensæ & propugnatae, quarum magna pars tantas præsefert laxitates, ut mirum videatur, quomodo Viri Docti potuerint similibus opinamentis approbationis suæ calculum impertiri.

Reponi quidem potest ejusmodi opiniones non esse *verè probabiles*, adeoque per ipsum Probabilismum à Commercio actionum licitarum jam exclusas esse. Reponi quidem similia possunt; sed per istam replicam aliquid ad speciem dicitur; in substantia verò nihil salvatur, neque periculis abusuum via præcluditur. Etsi enim ejusmodi opiniones & Sententiæ de se, & libratis ad pondus Sanctuarii rationum momenti, non sint verè probabiles; fuerunt tamen à suis Patronis ita excultæ, ingenti argumentorum, Paritatum, Consimilium, & illationum apparatu incrustatæ, & ad eum verisimilitudinis gradum promotæ, ut attenta Auctoritate Virorum, à quibus testimonium & sigillum veræ Probabilitatis impressum præferebant, & perspecta rationum cultura, qua expolitæ fuerunt, hominibus etiam Litteratis certò probabiles apparere debuerint. Testimonium

usus Probabilismi sit maximè tutus. Quòd si prætendas illas opiniones, quæ apud prolixiores Sententiarum Relatores passim occurrunt, suis defensoribus vilas fuisse probabiliiores; tunc respondeo, transmissio etiam hoc, aliud exinde non sequitur, nisi earum usum fuisse licitum illis solis, & paucis fautoribus, quibus ita videbantur probabiliiores, non autem aliis, quibus videbantur minùs probabiles. At verò in Systemate Probabilismi tales opiniones laxæ & laxiores omnibus omninò operantibus sine exceptione sunt practicè tutæ: Quatenùs igitur eas scandalosas esse supponitur, in Systemate Probabilistico omnibus, & in Probabilioristico non nisi paucis earum receptoribus in Ruinam Spiritualem cedunt; & quidem cum hoc discriminis interventu, quòd earundem defensores usum earum licitum censeant, quia eas judicant probabiliiores; & Probabilistæ usum earundem ab omni periculo peccati formalis absolvant, licèt cognitæ ut minùs probabiles ad praxim deducantur.

De veritate argumenti, de quo hætenus fusiùs, quàm gratum est, disputatum fuit, nulla alia via convinci quis fortiùs poterit, quàm si Centuriæ, phalanges, & copiosæ Catervæ opinionum minùs tutarum, probabilium, laxiorum, & certò laxarum, quas varii Auctores dispersim defendunt, sub uno conspectu congregatæ simul exhibeantur.

Mag.

Magnam Italium Propositionum partem (at non omnes) in justos manipulos, & turmas collectam invenies apud P. Danielelem Concina in Theologia Christiana; & quamvis multæ earum opinionum, quas præfatus Scriptor collegit, ex fontibus non sat fideliter extractæ asserantur, si tamen illæ tantummodò considerentur, de quarum fideli relatione nullum fuit dubium motum, tanta nihilominus post exactam cum fontibus collationem superstes remanebit multitudo Sententiarum certò laxarum, vel nimis rigidarum, ut earum solus conspectus admirationem primùm, dein horrorem, & demùm detestationem cuivis christianè sentienti creare debeat: Et tamen plerisque ex illis opinionibus Systema Probabilismi januam aperit, jus Civitatis, & liberam praxim eis indulget, easque in protectionem tacitè recipit. En! demonstrationem si non Mathematicam, saltem domesticam. Pleræque ex illis, & consimilibus Sententiis tenentur, & propugnantur adductis rationum fundamentis à suis fautoribus, & ab aliis morum Magistris non reprobantur; neque sunt à Sede Apostolica hætenus confixæ, sed scienter toleratæ; nituntur gravi ratione, nec adversantur Legi, vel Statuto, aut consuetudini receptæ & certæ, ergò ex meritis Possessorii & Petitorii, jure Probabilitatis practicæ ex principiis reflexis gaudent. Jam quòd tales Sententiæ à nonnullis sustineantur, & defensæ fuerint, & ab aliis saltem communi suffragio non soleant falsitatis convictæ reprobari, nec igne, & aqua interdici, est res facti, & tutò supponitur: & quòd earundem Patroni, & fundatores sint viri graves, & eorum rationes pariter graves, præsumitur ex eo; quia Sententiæ istæ cum suis Auctoribus à cæteris Theologis saltem apertè non reprobantur. Quandò enim homo mundanus pro tranquillanda conscientia, pro Justificatione propositi

negotii, pro cognoscenda justitia causæ vel contractus, reperit Sententiam aliquam à quibusdam defensam, & ab aliis, quos consulit, inter prorsus improbables & aperte falsas non rejectam, tunc in principiis probabilisticis ad plus non potest obligari; cum ipsius non sit probabilitatem intrinsecam diuturno processu trutinare, utpote quod muneris incumbit solis Theologis. Deinde unde Negotiator sæculi, unde Capellanus, vel Parochus Ruralis, unde Religiosus Confessarius, unde plerique omnes rescire queunt, hunc vel illum Auctorem, qui pro Sententia cum aliis allegatur, non esse classicum, aut ita exiguæ Autoritatis, ut ejus Sententia inter verè probabiles reponi non mereatur? Index enim Librorum prohibitorum in paucorum manibus & usu est.

§. XLVIII.

Ex his jam fuit Tertia Ratio judicandi inter Innocentiam utriusque Systematis tam Probabilistici, quàm Antiprobabilistici, ex Studio Morali derivari solita. P. Thyrsus Gonzalez cum aliis dudum observavit, quòd Probabilismus reddat Studium Theologiæ moralis potissima ex parte inutile, & planè nugatorium. Quicunque huic Studio dies aliquandò aut annos consecraverunt, vel in lectione Moralistarum versati nonnihil fuerunt, ab experientia comperit habebunt; quanto labore, quanta contentione, & quàm acribus disputationibus disquiratur: Quænam super quavis materia vel quæstione Sententia ex pluribus

bus sit verior, verisimilior, Probabilior, vel fortioribus firmata rationibus. Ad quid, quæso, perditio hæc, si opiniones minùs probabiles pariter cum probabilioribus sunt practicè certò tutæ? vel si usus Probabilismi est maximè tutus? ad effectum enim, ut quis præcisè ex Consilio ad majus perfectionis Studium sequatur doctrinas probabiliiores, tanto strepitu, & temporis jacturâ non est opus; quia non nisi paucissimi pœnitentum consilia curare solent, præsertim si sciant contrarium & minùs difficile, & tamen tutum ac ab omni peccati periculo remotum esse. Solennis tractandi quæstiones controversas apud Doctores Scholasticos modus notorius hic est: Præmissis materiæ titulo, Prænotandis, definitionibus & divisionibus &c. assignari solent Sententiæ, quæ circa propositam quæstionem magis sunt celebres, & attentione dignæ, de quarum una, vel pluribus, cum suis fundamentis præmissis, asseritur: hæc, vel illa Sententia defenditur quidem à multis, & est admodum probabilis, vel sua non caret probabilitate; sed hæc, quæ sequitur, & cui assentior, est verior, probabilior, & magis verisimilis; quæ dein benevisis rationibus diu multùmque stabilitur, ac denique Probationibus subjiciuntur Responsa ad Rationes in contrarium. Sed ad quid, aut cui bono ista serviant? nisi ut quivis lector sciat, unam ex istis

Q 5

Sen-

Sententiis esse verè probabiliorem, & consequenter alteram, vel plures alias esse adhuc verè probabiles, & practicè tutas: Secùs enim Auctor de sua, quam adoptat, opinione concluderet: hæc est certa; est unicè probabilis, & sola in praxi tuta; nam merè *Probabilius*, & merè *tutius* supponunt in Grammatica Probabilistarum ex adverso veram probabilitatem, & tutam talium opinionum sequelam. Cùm igitur Lex tantùm probabiliùs existens non sit sufficienter promulgata, & quivis ex verè probabili agens, prudenter agat; ideò sequitur, quòd operans secundùm minùs probabiles formaliter æquè benè ac prudenter agat, ac ille, qui secundùm probabilia operaatur; qui si hoc non ex mero consilio, sed ex obligatione faciendum judicaret, incideret in Probabiliorismum maximè perniciosum. Et hic demum fructus est, qui ex vigiliis, & diuturno Studio Theologiæ moralis hauri in fine consuevit. Rebus de licentia Probabilismi ita constitutis, id Theologi morales maximè, imò unicè curarent, ut ostenderent, quænam Sententiæ & doctrinæ sint adhuc verè probabiles, & quænam non ampliùs sint verè probabiles, adeoque practicè non ampliùs tutæ; si enim usus doctrinarum minùs probabilium est omninò tutus, maximè utilis, adeoque in praxi maximè commendabilis, tunc laboriosæ, indagationes super probabili-

bilio-

bilioritate Sententiarum sanè aliud non sunt, quàm meræ ventorum venditiones, aut omninò plurimorum abusuum, laxitatum &c. occasiones, dum exinde Theologiæ moralis Studiosi, imò & leviculi ac repidi (ne plus dicam) quidam animarum Curatores pro quavis materia moralitatis scrutari & seligere possunt opiniones minùs probabiles, quas dein in Praxi Probabilioribus & tutioribus simul præferant. Aliud enim quid illi Doctores, circa investigationem & selectum opinionum probabiliorum à minus probabilibus adeò solliciti, intendunt, non video; nisi dicatur eos spectare fructum ex sequela Probabiliorum, quas adeò commendant, opinionum oriturum; sed si hunc seriò intendunt, tunc tacitè saltem profiteri Systema Probabilioristicum convincuntur. Caveant proin magis accurati Discussores & Commendatores Sententiarum probabiliorum, ne præter intentionem in sectam incidant, quæ toties cum Inquisitis si non ad rogum, certè ad perpetuos carceres ablegatur.

Nequis autem apud se indignabundus cogitet: ista sic confusim dicta ad Scopum pressè non concludunt de majore Innocentia Probabiliorismi præ illa Probabilismi. Ecce! in pugnum contrahamus argumenta. Probabilismus inutiles facit conatus, labores, & industrias millenorum Theologorum & totidem Jurisconsultorum, quos à

à duobus & ampliùs sæculis pro utilitate Publici & Disciplinæ Christianæ suscep-
runt; quibus tamen omnibus in Systemate Probabilioristico maxima fructuum uber-
tas in Republica Christiana respondet;
ergò &c.

Porro Probabilismus Sententiis, opinio-
nibus, & Doctrinis omnibus, Sigillo pro-
babilitatis ab aliquibus munitis, & ab aliis
communiùs non reprobatis, Portam Ci-
vitatìs aperit, liberam praxim concedit,
& earum sequelam innoxiam universim de-
clarat. Cum igitur Doctrinæ minùs pro-
babiles jam per se sint minùs tutæ, & in-
super sub habitu & comitatu veræ Proba-
bilitatis plurimæ laxæ, & laxiores facilè se
intrudant, hinc liber usus merè probabi-
lium certè moribus Fidelium magis est pe-
riculosus, quàm probabiliorum; quia Pro-
babiliorismus nullis doctrinis, nisi chara-
ctere & Sigillo majoris probabilitatis insi-
gnitis liberum in Republica Christiana ex-
ercitium indulgere consuevit.

Probabilismus fermè solus asylum ali-
quandò præbuit, & jus exercitii liberi the-
sibus damnatis indulxit; quia earum nullæ,
aut nonnisi paucissimæ fuerunt ante dam-
nationem inter Theologos communiore,
& ut probabiliores receptæ, sed ad sum-
mum fuerunt toleratæ ut minùs probabiles;
ergò de Innocentia Probabiliorismi magis
constat, quàm de adversa Probabilismi.

Pro-

Propositio ab Alex. VII. num. 27. damnata sic sonat.
 „Si liber sit alicujus junioris, & moderni, debet
 „opinio censi probabilis, dummodò non constet,
 „à sede Apostolica rejectam esse tanquam impro-
 „babilem. P. Cardenas apud Lacroix n. 153. fi-
 tetur, istam Doctrinam *radicem fuisse plurimarum*
conclusionum improbabilium, & scandalosarum; Et
 quare hoc? quia Auctores etiam docti & pii subin-
 amant esse Sectatores Novitatum, & sic relictis
 doctrinis communioribus & probabilioribus, sin-
 gulares opiniones ita excolere student, ut eis su-
 prà modum suffragantes, alios quoque apparentia
 rationum suarum decipiant.

Eadem pravitatis sequela locum habebit, si pauco-
 rum Doctorum opiniones amplecti licebit, quas
 contra doctrinas communiores & communiter re-
 ceptas, tenendas proponunt, sicque practico usui
 venum exponunt. Sunt enim, & fuerunt Scrip-
 tores, de Republica Litteraria se benè meritos non
 existimantes, nisi vel Sententias jam inveteratas &
 exoletas ad culturam practicam, Novalium instar,
 specioso argumentorum apparatu exornaverint,
 vel nova opinamenta in eorum Probabilitatum
 introduxerint. Sed torrenti ejusmodi opinionum
 singularium, ne totum Ecclesiæ Regnum inundet,
 vallum opponit Probabiliorismus, utpotè juxta
 cujus Principia earum exercitium practicum tam-
 diu interdictum manet; donec Auctoritate Judicii
 Publici in matriculam Sententiarum probabiliorum
 referantur, quod tamen de plerisque minimè spe-
 randum erit. Longè aliter se res habet in Sys-
 temate Probabilistico; siquis enim opinionum sua-
 rum merces vel ad infimum veræ Probabilitatis
 valorem provexisse animadversus fuerit, juxta
 Principia Probabilismi ejusmodi opiniones sine
 mora Jure civitatis & liberi Exercitii gaudent,
 non curandò, quidquid alii & numero & Doctrina
 longè Præstantiores Doctores in contrarium mo-
 veant.

ANIMADVERSIO XVIII.

*Utrum Probabiliorismus, vel Probabilis-
mus majori reprobationis periculo
sit justè expositus.*

§. XLIX.

Si usus Probabiliorismi 1. est maximè peri-
culosus, & 2. degenerare in Rigorismum & ul-
timatò inducere Laxismum solet; tunc is pro-
cul dubio reprobationi & damnationi ex-
positus esse jure censendus est.

Primum (quòd nempe usus Probabilioris-
mi sit maximè periculosus) ut probent Adver-
sarii, duas rationes afferre solent. Prima
est; quia Probabiliorismus rejicit Princi-
pia reflexa, ideò (inferunt) per illum tol-
litur omnis certitudo ultimi Dictaminis ex-
clusiva formidinis peccati. Secunda est;
quia ex Principiis Probabiliorismi inducitur
impossibilitas moralis in dubiis assequendi ho-
nestum, & Judicium Rectum. Id quod
ulteriùs Exemplò Judicum Fori externi
confirmare nituntur. Judicibus Sæculari-
bus, ajunt, magno labore, Studio mul-
to, & longo tempore opus est, ut audi-
tis utrimque Testibus, expensis probatio-
num Instrumentis, Præsumptionibus, Ex-
ceptionibus, Replicis, Duplicis & Tripli-
cis, cognoscere valeant, utrius partium li-
ti-

tigantium causa sit probabilior. Jam si idem fieri oporteret in Judicio Fori interni, si v. gr. Confessariis in Germania (quorum sacra Tribunalia non rarò 50. & amplius poenitentes circumstant, iiq̃ue omnes intrà aliquot horas expediendi) non liceret procedere juxtà Sententias probabiles, sed tenerentur in quavis Præceptorum materia circà tot diversas circumstantias, peccata, & peccatorum species semper probabiliora sectari, & priùs immenso labore examinare, perpendere, & determinare, quid magis, quidve minùs probabile judicandum sit &c. utique tunc munus Confessarii fieret onus intollerabile? utique talis obligatio importaret impossibilitatem moralem, efficeretq̃ue conditionem tam poenitentùm, quàm Confessariorum longè miserrimam! ita Probabilistæ. Sed

Resp. 1. ad 1. rationem negandò, quòd in Principiis Probabiliorismi *omnis tollatur certitudo Dictaminis reflexi*. Ecce! Auctoritas & consensus omnium, aut ferè omnium Doctorum, usum opinionum Probabiliorum tutum asserentium, obvium est Principium Dictaminis certi, ut suprà jam ostensum est. Quòd autem Probabiliorismus tollat certitudinem Dictaminis reflexi ex parte Systematis Probabilistici, hoc ultro admitto; sed quid inde?

Resp. 2. ad 2. rationem, iterum negandò, quòd ex Principiis Probabiliorismi in-

duca-

ducatur moralis impossibilitas in dubiis assequen-
di honestum, & Judicium Rectum. Quæ
enim impossibilitas vel difficultas insupera-
bilis sit sequendi Sententias, quas Theo-
logi maximè obvii v. gr. Salmanticenses,
Castropalao, Azor, Sporer, Holzmann,
Elbel, Laymann, Lacroix, Babeultueber,
Ilfung, Taberna &c. asserunt esse Com-
muniores & Probabiliores, & etiam Judi-
ciò omnium, vel ferè omnium ut tales
habentur. Quemadmodum ergò nulla est
impossibilitas moralis, vel labor Hercu-
leus legere & intelligere ex libro Morali-
stæ obvii, quænam Sententia ex pluribus
circà eandem quæstionem moralem assera-
tur communior, Probabilior, ac verior;
ita nulla erit impossibilitas cognoscendi &
in memoria retinendi Sententias Commu-
niores & Probabiliores. Certè difficultas
discernendi Sententias Probabiliores à pro-
babilibus non erit major, quàm illa di-
scernendi verè probabiles à tenuiter pro-
babilibus, vel omnino improbabilibus,
præsertim post damnatam ab Alexandro
VII. n. 27. sequentem propositionem: Si
liber sit alicujus Junioris & moderni, debet opi-
nio censeri probabilis, dummodo &c. Et si tu mi
bone Probabilista nihilominus miseros dixe-
ris pœnitentes & confessarios, si eis lici-
tum non esset procedere secundùm Doctri-
nas minùs probabiles; æquè miseros fate-
ri debebis Medicos cum infirmis, & Judi-
ces

tes cum Partibus litigantibus, si v. gr. Medicus 20. 30. & pluribus in Infirmaria decumbentibus intrà aliquot horarum spatium media Probabiliora præscribere; aut Judex in una Sessione 20. & pluribus officium Judicis implorantibus Jus secundum Probabiliora dicere, & Justitiam administrare debet; ut nihil dicam de Sacramentorum Ministris. An ergò, quod facere tenentur Judices Fori externi, & Medici corporum, id impossibile factu sit Judicibus Fori interni & Medicis animarum? præsertim cùm hi causam tractandam sumant tantò majoris momenti, quantò salus animarum æterna illi corporum temporali præstat. At fortè difficilius est Judici & Medico Spirituali veritatem causæ & Statum morbi indagare, quàm Judici sæculari & Medico corporali? imò longè facilius. Ecce! Reus accusatus in Judicio externo (quia id genus hominum omnimodo possibili, negando & pernegando, protestando & excipiendo Sententiam damnationis evadere nititur) plurimum negotii Judici faceffit; donec veritate per legitima testimonia, per diversarum quæstionum ambages, imò & per tormenta, expressâ, Reus convincatur: dum è contrario in Judicio Fori interni reus sive poenitens ordinariè spontè jam ad Confessionem veritatis paratissimus est. Sic etiam Medicus corporalis multò negotiò & diligenti

inquisitione opus habet, ut statum morbi ad summum probabilius possit cognoscere, ubi nec ipse infirmus, utpotè sui corporis intestina non intropicere valens, se sufficienter explicare potest. At Medicus spiritualis longè facilius & certiùs per diligentem & discretam inquisitionem statum morbi animarum explorare valet, præsertim si pœnitentes (prout sciunt, possunt, ac debent) ulcera animæ suæ fideliter detegant. Et tamen Judices sæculares ac Medici corporum teneantur sequi Probabiliora? Judices verò ac Medici spirituales non teneantur?

Porro conditio & status pœnitentis, si casus difficiliore & intricatos attulerit, ordinariè facilius indulget spatium deliberandi, libròsque consulendi, quàm conditio infirmorum periculose decumbentium. Si ergò Medicus corporum in promptu habere tenetur medicamenta probabilius profutura; cur ad probabiliora non teneatur Medicus animarum, cui insuper in casibus magis intricatis conceditur spatium inquirendi? Cur impossibile factu sit Confessorio illud, ad quod Judex & Medicus ex præcepto tenentur? Consequenter sicut Judex & Medicus ex continuo studio & quotidiana praxi pro quovis morbi genere, & statu causæ controversæ, saltem non extraordinariæ, Doctrinas probabiliores in scrinio Scientiæ suæ paratas habere tenentur;

tur ; ita idem oneris Judici & Medico animarum intollerabile videri non debet.

Ad Exemplum de Judice Fori externi pro confirmatione 2. rationis adductum, Resp. 1. invertendô argumentum ; sicut enim Judici sæculari Scientiâ Juridicâ satis instructo impossibile non est, post diligentem inquisitionem, post expensas utriusque partis probationes, cognoscere, utrius causa sit probabilior ; ita Judici spirituali in Studio Morali & lectione Moralistarum benè versato impossibile non erit, post diligens Examen & perpensionem statûs poenitentis cognoscere ; quid spectatis omnibus probabilius sit censendum. Resp. 2. negandô paritatem. Inter Judicem Fori externi & interni hoc discriminis intercedit, quòd Judex sæcularis in una causa cum diversis Personis diversa agere debeat ; alia enim Persona, est Actor, alia Reus alia, Personæ sunt testes ; & horum omnium quivis alio & diverso modo audiendus & exanimandus est ; quid ergò mirum si talis Judex longiori tempore, majori diligentia & conatu opus habeat ad eruendum & cognoscendum, cujusnam partium litigantium causa sit probabilior ? Econtrâ Judici fori interni non nisi cum una unica Persona agendum, quæ simul Actor, Reus, & testis est, & ordinariè per se jam parata ad dicendum verum ; quanti ergo moliminis adeò insuperabilis respectu Confessa-

rii sit, post diligentem inquisitionem & perpen-
sionem statûs pœnitentis cognoscere & de-
terminare, quid probabilius appareat,
quidque probabilius resolvendum? præci-
puè si aliunde jam ex diligenti lectione Mo-
ralistarum sciat, & in memoria retineat,
quænam Sententiæ in quavis materia plu-
rimorum Auctorum Judiciô probabiliores,
& quænam minùs probabiles censeantur.
Resp. 3. loquendo de Judice utriusque fo-
ri, illa prætenfa impossibilitas & insupera-
bilis difficultas non est tanta, quanta ocu-
lis non benè distinguendum inter rotun-
dum & quadratum, apparet. Secernan-
tur benè *Dubia Facti à Dubiis Juris*, &
evanescet maxima pars difficultatis. In
quæstione de licito usu Probabilismi strictè
loquendô sermo tantum est de ipsis legi-
bus, Juribus, & Sententiis Auctorum du-
biis, probabilioribus scilicet & minùs pro-
babilibus, consequenter de Doctrinis *obje-*
ctivè & inter Scriptores *speculativè dubiis*. Sic
inter plurium Jurium Legumque Disposi-
tiones, inter diversas Interpretum Sen-
tentias, inter Statuta & consuetudines par-
ticulares tenentur Judices lectari probabi-
liores, quatenùs pro Statu causæ litigioso
nulla *certa* adesse cognoscitur Legis dispo-
sitio; quotiescunque enim ad decisionem
Litis haberi potest Lex aut dispositio Juris
certa, toties ex adverso evanescit & suppri-
mitur omnis probabilitas: in concursu au-
tem

tem Legum & Interpretationum sibi invicem oppositarum Judex ad electionem probabiliorem obligatur; quia in tali conflictu Legum & opinionum, certa veritas haberi nequit; adeoque tunc Ignorantia Juris certi est invincibilis. Jam procul abest à Judiciis benè ordinatis, ut Partibus Litigantibus ex necessitate & ordine Processus incumbat, Leges & Jurium dispositiones adducere; quinimò in Celebrioribus Tribunalibus ejusmodi Legum & Auctorum molestæ allegationes non tollerantur, sed ad Rabulistarum classem relegantur; quia ipse Judex debet, & supponitur Jura in Scrinio pectoris sui jam parata habere. Qua de causa ad suggerenda Jura, ad subministrandas Leges & Interpretum probabiliores aut minùs probabiles sententias, ad discernenda & ponderanda rationum momenta talis Judex non indiget alienâ Litigantium industriâ, & superfluâ curâ; sed ipsius Judicis munus & officium exigit, dispositiones Juris & Leges jam aliunde cognitâs & perspectas habere. Et sic ex parte *Juris* respectu Judicis satis periti nulla est tam grandis difficultas, quæ usum Probabiliorismi moraliter impossibilem, aut omninò perniciosum efficiat. Quòd si autem Judex non sit satis expertus aut sufficienti scientia instructus, tunc cessat Status quæstionis; quia versamur ex-

trà Sphæram Ignorantiæ invincibilis. Hæc de concernentibus *Quæstionem & dubia Juris*.

Quæ autem superius de audiendis Testibus, de præsumptionibus, exceptionibus, Replicis & Duplicis, imò de toto Telæ Judiciariæ complexu in contrarium allata sunt, hæc omnia utpotè extrinseca *quæstionem Facti* spectant; ubi, cum veritas de se haberi possit, cessat Ignorantia esse invincibilis, adeoque iterum verſamur extrà Statum quæstionis; vel si in his *dubiis facti* aliquis Probabilismi usus locum haberet, is alius non foret, nisi merè *subjectivus*, quatenus per omnia Processus Informativi media, certitudo *Factorum* (non *Jurium & Sententiarum*) obtineri haud possit.

Idem cum proportionem est judicium de Confessario, tanquam judice Fori interni. Distinguendo enim *dubia juris* à *dubiis facti*, totum destrues murum assertæ difficultatis. Confessarius siquidem peritus in materiis frequentius occurrentibus, ignorare non debet doctrinas probabiles & probabiliores; si autem earum memoriam perdiderit, hæc jactura non est invincibilis; ergò ex parte *juris* non habebit difficultatem in una hora 20. confitentibus Sententiam ferre justam, & Regulis juris conformem. Et sic P. Thyrsus Gonzalez tutò dicere potuit, quòd uno manè 68. Confessiones generales audierit, quin meo judicio ex parte *Juris* & usu Probabiliorismi ullam expertus fuerit.

rit difficultatem ; quia tota difficultas (si qua suboritur) se tenere solet ex parte facti, ut nempe Confessarius in multitudine confiteri volentium, & expeditionem celerem urgentium, qualitates & Species facinorum ritè intelligat ; & cum ex hac parte certitudo per se haberi regulariter possit, hæc difficultas non attingit Probabilismi quæstionem, de qua propriè agitur, sed aliam longè diversam, v. gr. an multitudo confitentium, confusio circumstantiarum, & compressio populi, excusent Confessarium à capienda plena & certa informatione factorum, ita, ut ex iudicio probabili ad iudicium absolutionis in tali casu progredi valeat? At hoc peculiare genus Probabilismi non benè confunditur cum altero, de quo solennis Controversia.

Alterum superioris inculpationis caput (quòd nempe Probabiliorismus in Rigorismum excurrat, & simul Laxismum inducat) probant Adversarii tum ex difficultate inquirendi *semper* in Probabiliora, tum ab exemplis quorundam Hæreticorum, qui per excessum Rigoris in apertos prolapsi sunt errores. Rigorismus, & Laxismus sunt duo extrema maximè opposita, & duo mala in Republica Christiana non ferenda. Sed salvo meliori existimo, de istis imputatis legitimè nondum constare. Systema Probabilioristarum præcipit morali-

raliter impossibilia, adeoque in Rigorismum degenerat, si obligationem imponat, *semper* inquirendi in probabiliora. Impri-
mis enim impositio criminis est tantum
conditionata: Si memoratam obligationem im-
ponat. Hinc in probationem hujus asserti
exspectantur testimonia fide digna. Dein-
de si obligatio inquirendi semper in pro-
babilia inducit Rigorismum, & præcipit
impossibilia, tunc Ecclesia eandem obliga-
tionem Medicis, Judicibus, & ministris
Sacramentorum imponens, pariter impos-
sibilia præcepisset, & ad partes Rigorismi
deflexisset. Sacrosanctæ Theologiæ Pro-
fessorum obligatio est, & quidem dum ad
Pulpitum, & non dum in Confessionali se-
dent, inquirere in probabilia, & eadem
à minùs probabilibus segregata aliis propo-
nere; ut adeò procedentibus in praxi alius
non supersit labor & obligatio, nisi ex The-
sauro probabilium probabilia seligere;
sicut Judex & Medicus probabilia jam
aliunde cognita eligere, & non primùm
tunc in illa inquirere debet, quando de
vita periclitantibus remedia salubriora præ-
scribere, & Judex certantibus de fortuna
temporali, officio ministerii sui succurrere
debet. Dein quis Probabilioristarum dixit
unquam, quòd semper teneamur inqui-
rere, & sequi sententias nonnisi probabi-
liores, etiam tum, quando necessitas,
ipsa cura salutis, vel gravis causa extrin-
seca

seca usum opinionum objectivè minùs probabilem reddunt in praxi unicè tutum, utilem, aut prudentiùs eligibilem; utpotè in quibus casibus Minister quoque Sacramentorum, & Medicus præsertim, ad media confugere debent de se minùs efficacia & minùs certa; quia copia adhibendi media de se meliora non datur. Sic Probabiliorista benè sequitur, imò sequi tenetur Sententias minùs quoque probabiles, quandò necessitas peculiaris uñum, & sequelam probabiliorum reddit inobservabilem; vel si major & certior spes salutis in particulari dependere animadvertitur ex observantia sententiæ minùs probabilis. Verùm in ejusmodi eventibus tales opiniones non ideò sunt utiles & practicè tutæ, quia & quatenus sunt minùs probabiles, sed quatenus concursus circumstantiarum extrinsecarum, & symptomata subjectiva faciunt eas pro tali casu probabiliores, vel unicè aut magis tutas. Hoc denique Probabilistæ aliquando palam edicant: an Probabilismi usum *generatim, in omnibus casibus, & pro mero libitu operantium, semper & ubique*, licitum, tutum, innocentem & commendabilem existiment? Ita ut cuivis concessum sit (etiam quando nulla necessitas, utilitas vel gravis ratio id suadet) pro mero exercitio Libertatis in omni Legum materia Sententias merè vel minùs probabiles seligere & sectari, idque absque periculo

peccati formalis? Sumamus dilucidationem argumenti ab obligatione Medici. Ecce! Si is novit quidem medicamenta efficaciora, & ad curandum morbum certò tutiora; intelligit autem simul illorum pretium superare tenuitatem peculii, vel Statum infirmi; tunc Medicus ineptissimè homini egeno præscriberet medicamina multum pretiosa, etsi certò essent magis profectura. Sic viventibus ex opera manuum suarum, & hominibus inferioris sortis frustra ordinaret usum balneorum in longinquis regionibus, etsi recuperandæ valetudini judicentur aliis mediis certò conducibiliora: Et sic in quotidianis eventibus Status & conditio Patientis reddit media de se minùs proficua & minùs efficacia, hìc & nunc unicè profutura & unicè tuta. Verùm quandò status & constitutio infirmi usum medicamentorum probabiliorum admittunt; tunc Medicus tenetur ea ex obligatione adhibere. Pari modo, si status & ratio operantis & pœnitentis impos est admit-tendi usum Sententiarum probabiliorum, aliud non remanet, nisi ut procedatur secundum minùs, & tamen pro circumstantiis casus, unicè probabilia. At si ex parte operantis, & spectata constitutione pœnitentis nulla singularis intervenit ratio difficultatis, quæ usum probabiliorum nimis difficilem, & eventum fructuosum Jure ancipitem efficeret; tunc in ejusmodi casibus
jam

jam quæritur: utrùm & pœnitens infirmus & Medicus Spiritualis coràm Deo impunè agant, si, mediis salutis tutioribus & probabilioribus relictis, securitatem assequendi finem ultimum reponant in mediis & viis ex se minùs tutis & minùs probabilibus? Idque ex decantato Probabilistarum principio; *quia non constat de obligatione sequendi probabiliora?*

Secunda ratio, ex qua Probabiliorismus Rigorismi & simul Laxismi reus agitur, ducta ab exemplis Hæreticorum ex nimio Rigore in errores prolapsorum, unum iterum Statum quæstionis cum alio prorsus diverso, & unum genus Probabilistarum cum altero diversissimo confundit. Totus Exercitus & universa militia Probabilistarum, de quibus in hac disputatione solet esse sermo, alios non includit Viros, Doctores, & milites Literatos, nisi eos præcisè, qui hanc unicam & solam Sententiam *de licito usu opinionum minùs probabilium* oppugnant, quique huic soli ac generali Principio *de licita sequela Probabilismi* adversantur, non attendendò, quid quivis ex illis Auctoribus circa alias doctrinas teneat, vel unquam tenuerit. In agmine verò Probabilistarum omnes & soli illi censentur, qui *usum Probabilismi licitum* propugnant, & in hoc solo contentionis puncto prioribus adversantur, sine omni respectu & reflexione ad cæteras Sententias, quas
qui-

quavis eorum sive singulatim, sive turmatim cum aliis, vel communiter sustinendas censeat. Priores pro Tesserâ habent: *Vivat Probabiliorismus cum jure primogenituræ.* Posterioribus autem in Tesseram cessit: *Vivat Probabilismus sub duce Medina.* Qui jam munitionem Probabiliorismi antonomastice talis propugnant, & castellum Probabilismi ex adverso situm oppugnant; hi sunt illi viri, qui ab objecto defensionis suæ Probabilioristarum nomen sortiuntur. Econtra illi, qui castellum Probabilismi tuentur, Probabilistæ propriè nuncupantur.

Jam illi Hæretici, qui cum Montanistis, & Tertuliano in errores nimii Rigoris prolapsi sunt, nomina sua militiæ moderni Probabiliorismi tam parum unquam dederunt, quàm parùm alii Hæretici sub vexilla Probabilistarum recepti sunt, qui volunt, nihil esse credendum, nisi quod ex textu & sensu S. Scripturæ per se certo & ita claro manifestum sit, ut non valeat alium sensum, aut aliam explicationem recipere; quin attendendum putent ad sensum communem Ecclesiæ, sed satis esse Probabilismum merè subjectivum, & dictamen Spiritûs privati existimant.

Porro si tenentes cum Probabilioristis subinde docuerunt Sententias in particulari benigniores aut laxiores, id tam parum est effectus Probabiliorismi, quàm parùm esse

fectus est Christianismi, si Christiani Laxissimum sectentur vitæ genus. Nulla est consecutio hæc : Christiani in praxi laxissime subin vivunt ; ergò Christianismus germanissimus debet vel solet in Laxismum excurrere. Quandò Probabiliorista laxam docet Sententiam , nemini nocet ; quia ex ejus principiis reflexis & generalibus , Sententias directas non licet sequi , nisi quatenus habentur probabiliiores , & in matriculam Probabiliorismi sunt receptæ. Si ergò subin Probabilioristæ sententias docent laxas vel etiam verè probabiles , illæ tamdiu manent à cursu usûs liciti exclusæ, quousque approbationem & sigillum probabilioritatis reportaverint. Secus res se habet in Republica Probabilistica , utpotè in qua omnibus doctrinis verè probabilibus usus & jus liberi exercitii conceditur.

Sed invertamus argumentum , & retorqueamus eadem , quibus nos impetunt , arma in ipsam aciem Probabilismi. Ecce ! plures ex Probabilistis præsertim ex illis , qui correctioni morum & Missionibus ex instituto operam navant , in praxi sæpè tenent , & sequuntur Sententias rigidissimas & tales , quæ in se & directè amplius vix sunt probabiles ; ergò Probabilismus germanissimus debet in Rigorismum excurrere. Præsens ipse fui , quandò ejusmodi vir Apostolicus Zelô accensus contra quemdam usum vel abusum maxime effer-

efferbuit ; & cùm à Viris doctis objectum
 ei fuisset , quòd ista praxis vel corruptela
 populi nitatur expressa doctrina Theologo-
 rum tunc Nominatorum , reposuit is : pes-
 simè isti docent , quia ex istis principiis
 99. prodeunt abusus , donec unus bonus
 usus. In aliis occasionibus ego & mecum
 alii animadverterunt , quòd Viri Apostolici
 ex castris probabilisticis doctrinas juris ,
 & facti suprà omnem modum rigidas uni-
 versæ eloquentiæ armis urgere ad rauce-
 dinem usque laboraverint. Et cur hoc ?
 quia experientiâ edocti cognoverunt , quòd ,
 cùm Theologi in libris suis tradant princi-
 pia benigna , & Pastores ex istis principiis
 sic benignis , adjecto uno gradu majoris
 benignitatis , gregi subministrent doctrinas
 laxas , quas dein populus ex prava naturæ
 inclinatione iterum per unum gradum ad
 maiorem laxitatem extendit , ex illa laxa-
 tione & relaxatione disciplinæ , in fonte
 jam reinissæ , maxima tandem morum cor-
 ruptela descenderit. Et hoc ipsum est ,
 quod satis mirari non possum , quòd scili-
 cet hujus ordinis viri (quibus tamen aliàs
 omnem venerationem & æstimationem ex
 merito defero) aliud docere & scribere ,
 & aliud agere & in praxi suadere videan-
 tur. In praxi , in confessionali , & ex sug-
 gestu docentes sunt Probabilioristæ , sem-
 per probabiliora , sanctiora , & tutiora sua-
 dentes (id quod benè faciunt) & in Theo-
 ria ,

ria, in Cathedris, in Scriptis & Disputationibus sunt omnium acerrimi Propugnatores & defensores Probabilismi, ita quidem, ut aliqui eorum oppositam Doctrinam Probabilioristarum tanquam progeniem Jansenismi intueri, & ut pestem Reipublicæ Christianæ ad internecionem usque persequi non vereantur; & in hoc meo judicio non benè agunt. Scio equidem quid dicere, quid reponere soleant: Primò, sine necessitate non esse multiplicanda præcepta, consequenter neque peccata. Secundò in Systemate Probabilistico tamen sufficienter consuli tam Honori & Amori Dei, quàm saluti animarum. Honori & Amori Dei quidem; si magis urgeatur observatio Mandatorum ejus certò existentium; saluti animarum verò, si probabiliora, & tutiora suadeantur in praxi, quin opus aut consultum sit, eis strictam obligationem Præceptorum, non certò existentium, cum periculo peccandi formaliter imponere. Omnia benè; si etiam effectus intentus, & non omninò contrarius in ipsa Praxi responderet. Sed tristes experientia testatur, quòd plerumque ex Doctrina Probabilismi, præsertim generalis & illimitati, tot tantique abusus, corruptellæ, & Scandala sequantur, ut non tantum *probabiliora & tutiora ex Consilio facienda* non observentur, sed tandem etiam certa

ex obligatione implenda negligantur. Texa-
mus telam totius Processus corruptionis.

Inprimis equidem optima fide & intentione agere sibi videntur hi Probabilismi Assertores, utpotè existimantes per hanc suam Doctrinam, tanquam viam mediam inter Rigorismum & Laxismum, optimè salvari tam ea, quæ debitum Deo servitium, quàm ea, quæ salutem animarum concernunt; si nimirum ex una parte observatio mandatorum Dei & disciplina morum quoad præcepta certa efficaciter urgeatur, & ex altera parte etiam probabiliora & tutiora per modum Consilii in Praxi sedulò commendentur; quin opus sit, conscientias hominum innumeris Legibus incertis obruere, & iis sine necessitate multiplicatis, etiam transgressionibus & peccata multiplicare. Sic illi; sat benè quidem, si Theoriam solummodò spectemus. At in Praxi longè aliter res evenire consuevit. Imprimis enim isti Doctores ex tot centenis imò millenis, suæ Doctrinæ vel in Scholis Auditoribus, vel ex Scriptis & Libris Lectoribus, multos quidem progignent Doctrinæ Probabilisticæ Sectatores, sed paucos fortè, & admodum raros suæ Praxis circà commendationem probabiliorum & tutiorum laudabilissimæ æmulatores. Ecce jam primum & secundum gradum ad corruptionem; laxationem scilicèt humanæ libertatis, & neglectum consiliorum. Pergamus ulteriùs, Si dein isti

isti Theologiæ moralis Studiosi evadant Clerici & tandem animarum Curatores ac Pastores; ex quibus cùm non pauci, utpotè sectandis probabilibus opinionibus assueti, ad summum solliciti tantùm esse soleant pro evitandis noxis gravibus, insuper habitâ virtutis, aut Perfectionis Christianæ (ne dicam sacerdotalis) curâ; inde jam consequitur *tertius gradus*, qui est *tepiditas*. At non sistunt hic, qui ex classe sunt tepidorum, sed tandem omninò transgrediuntur terminos Patrum suorum; ut enim mollem, ac luridam suæ vitæ rationem aliquo modo justificare, & conscientiam non nihil latrantem sopire valeant, magis ac magis extendere & dilatare nituntur opiniones probabiles etiam ad casus in iis non comprehensos; aut omninò sibi fingunt novas Sententias probabiles, saltem *subjectivè tales*, dicendò: hoc *mibi* videtur *verè probabile*. Quod dein ipsi agunt, illud in suis Parochianis reprehendere non audent; cumque ejusmodi Mercenarii spiritum & Zelum non habeant, utpotè solùm Curis Sæcularibus aut vitæ otiosæ ac molli intenti; hinc Catecheses sine præparatione & cum nausea, conciones tumultuariæ & sine fructu, Sacramentorum administrationes luridè, sine gravitate & ædificatione (utinam non etiam quandoque cum periculo nullitatis,) ægrorum & morientium visitationes ex tristi necessitate

nec nisi post binam aut ternam vocationem, fieri solent. Exinde provenit crassa illa, in quibusdam Locis, Plebis Ignorantia circa scitu necessaria Principia fidei, & morum præcepta; inde disciplinæ Christianæ enervatio, & morum dissolutio; & si insuper, ut quandoque Justo Dei Judicio fit, ejusmodi Mercenarii in pœnam suæ tepiditatis in apertas noxas prolabi sinantur; tunc oriuntur scandala, contemptus Ecclesiasticorum, neglectus Sacramentorum, & tandem ingens morum corruptio. Sed dices: pauci sunt, qui eò deveniunt, & hæc morum corruptio ex aliis fontibus, quàm ex Probabilismo oriri potest. Resp. demus utrumque; saltem hoc fateri nos cogit tristis Experientia, quòd in multorum animis adeò refriguerit Charitas, ut Studium virtutis & Christianæ perfectionis passim negligatur, ut (cùm attestante æterna veritate Regnum Cælorum vim patiatur, & arcta sit via ac angusta porta, quæ ducit ad vitam) plurimi Fidelium præeuntibus non rarò ipsis Pastoribus vitam commodam, remissam, ac tepidam ducant, sat divites se cum Episcopo illo Apocalyptico existimantes, si sibi nullius *manifesti* peccati mortalis aut transgressionis Legis omninò *certæ*, conscii sint; de cætero parùm curantes, quæ Exercitium virtutis, Zelum Religionis, fervorem devotionis, ac Studium Christianæ

Per-

Perfectionis spectant ; tanquam hæc & similia, utpotè non *certò* & *manifestè præcepta*, tantum *de Consilio* essent. Er tamen talis vitæ tepidæ ratio, quæ Judiciô Dei abominabilis est (*quia tepidus es, incipiam te evomere ex ore meo*) juxtâ Principia Probabilismi adhuc ut tuta, & vitæ æternæ meritoria sustineri debet ; vel, an non pronum est cuivis homini tepido (& quot sunt hujus generis?) ex Principiis Probabilismi nimis generici, & tot laudum præconiis celebrati, etiam luridissimam ac tepidissimam vitæ suæ rationem justificare, atque à periculo damnationis vindicare? de qua *sua salutis securitate* quamdiu sibi persuasus quis est, tamdiu ne digitum quidem movebit pro aquirenda virtute, & statûs sui perfectione : imò è contrariò, si qui sunt, qui Perfectioni student, qui honorem Dei & animarum salutem zelant, hos tepidi ut *Singularistas, scrupulantes, fanaticos*, aut omnino ut *Jansenistas* rident & calumniantur.

Hoc mihi certum est, quòd Probabilismus ita *generatim & sine limitatione* propositus, Libertati humanæ nimium blandiri videatur, adeoque, si non *Radix*, saltem (spectandô humanam Naturam ad Libertatem Carnis per se jam sat inclinatham) *ocasio* innumerorum abusuum & corruptelarum, ac hominibus inconstantibus & tepidis *Lapis offensionis & Petra Scandali* dici mereatur.

Hæc ad effectum vindicandi Innocentiam Probabiliorismi. Agendum jam peculiari Paragrapho de Innocentia Probabilismi.

§. L.

Paucis acturi de Innocentia Probabilismi, dicimus: bonus est Probabilismus, & Innocens ejus usus, si non adhibeatur, nisi *urgente necessitate vel exigente causa gravi, vel suadente manifesta pœnitentis utilitate*. Hæc tria eidem conferunt Privilegium, & gradum Probabilioritatis, ut sæpius jam dictum. Econtrà Probabilismus bonus non videtur, nec ejus usus Innocens, quatenus genio tantum servit meræ Libertatis, & ultimò in Laxissimum degenerat. Et hic est hujus loci verus Status Quæstionis, in quo nullus habetur sermo de Rigoristis & Laxistis quoad Sententias & Praxes *particulares* talibus; potest enim acerrimus Probabilista subin doctrinas particulares tenere & docere, quin per hoc suæ professioni & Systemati generali deroget. Donatistæ, Novatiani, Flagellantes, Quackeriani, aliique similes Rigoristæ in nonnullis extiterunt laxissimi, quin per hoc à Probabilistis ad communionem recipiantur. Sicut ex adverso ex Probabilistis non desunt, qui *extrà articulum substantialem de usu licito probabilium*, sententias tenuerunt, & docue-
runt

runt valdè rigidas. Sic P. Corella Probabilista debachatur in quodam loco contra Sectatores opinionum indulgentiorum. P. Reiffenstuel non in uno loco sustinet Sententias perquam severas, & alii similiter; & tamen propterea invidiosum Rigoristarum nomen hæreditare non merentur; neque exinde arguitur, quòd Probabilistæ ex necessitate Systematis Probabilistici in Rigorismum prolabi cogantur. Nugæ hæc sunt, quibus hominibus in Systemate parùm versatis fumus fit, & substantia controversiæ ne superficie tenùs attingitur.

Innocentia Probabilismi, de quo hìc agitur, consistere prætenditur 1. in sua puritate intrinseca, & immunitate ab omni periculo nocendi Reipublicæ Christianæ 2. in numero & Auctoritate Doctorum eam sustentantium. 3. in tolerantia Sedis Apostolicæ. 4. in defectu Legis prohibitiæ. Discutiamus paulisper singula, initium ducendo à primo, de immunitate ab omni periculo nocendi moribus fidelium. Absit, ut in examine hujus articuli corruptis utar aliorum lacunis, ex quibus Henricus à S. Ignatio cum suis commilitonibus sua ad traducendum Probabilismum argumenta hausit. Absit, inquam, hoc, sed seposito partium studio ex ductu practicæ experientiæ, & ex ipsa substantia rei argumentum expendere placet.

P. Gravina Dial. XXXVII. apud P. Biner in historia Probabilismi P. 10. cap. 20. art. 2. fol. 797. thesin, „quòd *Probabilismus Germanissimus degenerare minimè possit in laxismum, nisi probabilismus deferatur*, ita probat: ge-
nuinus Probabilismus, inquit, & laxismus involvunt contradictoria. Siquidem ille est *vera, solida, practica, & certa* probabilitas, non autem iste. Ille nititur fundamento *gravi ac solido*, non autem iste. Ille non est contentus *probabilitate quacunque tenui, incerta*, ac per oppositam probabilitatem elisa, benè verò iste. Ille proscribit opinionem, quæ est contrà certam aliquam legem, certum principium, certam conventionem, legitimam censuram, non autem iste. „Hæc in grosso spectata Idæam germani Probabilismi, & germani Laxismi juxtà se positam exhibent. Verùm, ut aliàs frequentius, ita etiam hoc loco dubia & indigesta certis immiscentur, quæ ad formandum verum statum quæstionis priùs secernenda sunt. Laxismus ergò Probabilismo contradictoriè oppositus juxtà mentem allegati Auctoris in eo consistit, si opinio aliqua contrà legem certam, contrà principium certum, contrà conventionem certam, aut contrà legitimam censuram, ex fundamento & probabilitate tantùm tenui sustinetur. Sed quis Catholicorum Doctorum unquam voluit, vel defendit nostris temporibus istum
sic

fic propositum Laxismum? vel siqui eum defendissent, cum fidem in Israel nullam jam inveniant, cessat de eis quæstio. Propius ad rem acceditur si sub alia distinctione proponatur. Alia enim est quæstio in casu, in quo de *ipsa existentia legis* dubitatur; & iterum alia, si existentia legis est quidem certa, & solum quæritur de *extensione Legis ad casus dubios*.

Sic siquis ex probabili ratione, aut probabili opinione, tempore Quadragesimæ non jejumat; si Sacerdos horas Canonicas non dicit; si Possessor rei alienæ non restituit &c. isti omnes non observant *Legem* jejunii, dicendi horas Canonicas, & restituendi alienum, *certam*; quia præcepta Decalogi, & Ecclesiæ semper sunt certa; ergo nixi opinione excusante tantum probabili, probabilius agunt contra *legem certam*. Unde fit, ut totus ille Verborum apparatus ad rem nihil serviat; cum totius Probabilismi germanissimi Essentia in his paucis consistat: *quod liceat sequi Sententias nixas ratione, vel fundamento etiam comparative gravi*. Quando enim alicui doctrinæ censura legitima, conventio, principium, aut lex *certa* adversatur, omnis gravitas fundamenti comparative talis evacuatur, & cessat. Hinc substantia, & ipsa anima Probabilismi germanissimi consistit in *fundamento ita gravi*, ut illud in conspectu contrariorum vires suas, & rationem probandi retineat;

sicut pondus unius libræ retinet suam gravitatem, etsi alteri ponderi sex librarum opponatur. Igitur quæcunque opinio fundamento gravi innititur, directè probabilis & in Systemate Probabilistarum etiam practicè tuta est, exceptis casibus de Medico, de Judice, de Ministro Sacramentorum, & de necessariis necessitate medii. Extrà autem hos casus opinio gravi ratione nixa, est verè probabilis, & practicè tuta. Atque in hoc consistit Probabilismus germanissimus, cujus innocentiam, & utilitatem nonnulli adeò extollunt, ut de innocentia Probabiliorismi, ni ea vindicaretur, actum videri possit. In ordine jam ad exponendam exactiori determinationi & Judicio peritorum thesin suprà positam, sequentia hîc subficiuntur dubia. Dubium primum: utrùm extrà urgentem necessitatem & causam manifestæ utilitatis, in praxi licitum sit ac tutum sequi quamcunque opinionem nixam gravi ratione, adeoque verè probabilem, etiamsi opposita Sententia ex communi Auctorum Suffragio sit probabilior, & magis tuta? Ratio dubitandi de hac quæstione abundè patet ex deductis hætenus.

Auctor libelli: *Quæstio facti inscripti*, Ingolstadii 6, Julii 1758. approbati fol. 114 inter alia contendit: nec unam de propositionibus damnatis ex genuino Probabilismo profluxisse, eoquod ex illo nihil aliud profluxerit; nisi Sententia illa REFLEXA,

XA, nempe licitum esse sequi opinionem practicè probabilem faventem libertati in conspectu æquè probabilis, vel etiam probabilioris faventis legi. Alia omnia *Probabilismo extranea* sunt. Ita est, ut suprà jam dictum est, etiam à Probabiliorismo extranea sunt, si quidam extrà illum opiniones admiserint laxas, vel omninò ad Jansenismum deflexerint. Quando autem idem Auctor fol. 115. cum P. Nocetio concludit: Probabilismum nullam habere cognationem cum Sententiis directis, quas adversarii laxas appellant; id solummodò verum est directè loquendò, non autem verum est, spectatis ejusdem principiis reflexis, utpote quibus omnes Sententiæ, & opiniones ad communionem practicam admittuntur, quæ signum veræ probabilitatis in frontibus expressum gerunt, & de fundamento gravis rationis se legitimare valent. Id quod tamen in Republica probabiliorismi locum non habet, utpotè in qua nullæ opiniones ad usum practicum admittuntur, nisi ex Cancellaria communi Theologorum testimonium majoris probabilitatis ostenderint, & ut tales per majora Doctorum suffragia approbatæ fuerint. Hinc est, quòd opiniones probabiles directæ cum Probabilismo reflexo maximam habeant cognationem; quia usus illarum legitimus ab œconomia Probabilismi politica maximè, imò unicè dependet. Aliud quippè est, quòd teste Auctore de quæstione facti Antiprobabilistæ Medinà antiquiores & recentiores, damnatas per Pontifices propositiones docuerint, & eædem fors ipsis visæ tunc fuerint probabiliores; quia tamen per hos paucos assertores factæ haud fuerunt communiore, & nunquam communi judicio receptæ ut probabiliores, ideo per Principia reflexa generalia Probabiliorismi manebant à commercio usûs, & licentiæ practicæ exclusæ.

At aliud est, quòd per principia reflexa, & per leges Systematis probabilistici omnibus opinionibus etiam minùs probabilibus aditus & janua ad praxin liberam aperiatur.

§. LI.

Secundum dubium de innocentia Probabilismi in ea reponitur quæstione maxime practica: *an licitum sit sequi sententiam, quæ probabiliter est tantùm probabilis.* Recentiores Probabilistæ cum Cl. Recensore P. Gravinæ loc. alleg. prætendunt probabilitatem certam, ita ut opinio practicè probabilis nitatur *fundamento certò gravi.* P. Wagemann P. 1. tr. 3. c. 3. n. 4. dicit: Licitum esse amplecti omnem, & solam sententiam graviter probabilem agentem de sola actionis licentia. Sed Recentiorum, vel etiam nonnullorum ex antiquis major restrictio, & cautela nihil impedit, quominùs in Principiis Probabilistarum asseratur, absolutè licitum esse sequi *Sententias probabiliter tantùm probabiles.* In probationem asserti audiatur P. Lacroix P. 1. n. 368., ubi ad istam quæstionem sic respondet: negant Teril. Lumb. & Fil. apud Carden. in 2. Crisi D. 4. c. 2. & alii, quia talis opinio videtur esse tantùm tenuiter vel dubiè probabilis: è contrà affirmant Tambur. Ilfung. Banholzer, Arsdekin; quia dicere, esse probabiliter probabilem, idem est, ac dicere, quòd omnibus expensis possit prudenter judicari

„ri pro ea esse *gravem rationem* , & conse-
 „quenter , quòd pro ejus veritate sit *grave*
 „*motivum* , adeoque *vix discrimen erit inter opi-*
 „*nionem certò & probabiliter tantum probabilem.*
 „Ubi , post allata exempla ita pergit : ra-
 „tionem à priori dant , quia ubi opinio est
 „probabiliter probabilis , æquè potest for-
 „mari *dictamen ultimum certum* , atque ubi est
 „certò probabilis ; potest enim *dubium*
 „*prudenter deponi propter rationem probabilem,*
 „sicque iudicare potero probabile esse ,
 „quòd opinio illa sit probabilis , ergò non
 „amplius dubitabo de probabilitate illius
 „opinionis..... Addunt rationem à poste-
 „riori ; quia , si teneremur semper exami-
 „nare , an opiniones directæ , quas sequi-
 „mur , essent certò probabiles , inducere-
 „mur in infinitos *Scrupulos.* **Hæc Sen-**
 „tentia est probabilis. In quæstione ta-
 „men de nomine malo absolutè dicere opi-
 „nionem , quam sequimur , debere esse
 „certò probabilem , ne quis se periculo
 „exponat formandi conscientiam secundum
 „opinionem tenuiter , vel dubiè probabi-
 „lem. Ita Lacroix :

P. Cardenas dissert. 4. cap. 3. & 4. om-
 ni genere argumentorum refellit opinio-
 nem Lumbier , & Filgueiræ negativam , &
 affirmativam iisdem prorsus argumentis ,
 quibus usus opinionis certò probabilis pro-
 batur , ad magnum probabilitatis gradum
 eve-

evehit, ut perpenſis ejusdem rationibus
 & auctoritate aliàs adducta, de ejus vera
 probabilitate nullum relinquatur dubium;
 nam qui allatam à P. Lacroix, & P. Carde-
 na quæſtionem ex inſtituto tractatam ex-
 actè perpenderit, eidem certa probabili-
 tate conſtabit, licitum eſſe ſequi opiniones
 probabiliter tantùm probabiles; quia ex
 una parte rationes à Lumbier & Filgueira
 in contrarium allatas per contraria argu-
 menta planè enervatas, & ex altera parte
 affirmativam Sententiam fundamentis à prio-
 ri & poſteriori gravibûs fulcitam eſſe de-
 prehendet. Et quamvis P. Viva in Truti-
 na Theſium damnatarum in propoſit. 3.
 ab Innoc. XI. damnat. multa in contrarium
 moveat; procul tamen abeſt, ut per ejus
 argumenta prior opinio à ſua probabilitate,
 collatis utrinque rationibûs, dejiciatur.
 Sed quidquid de hoc ſit; licèt fortè qui-
 buſdam, Theologiæ Studium ex profeſſo
 tractantibus, quædam dubitatio de proba-
 bilitate hujus Doctrinæ ſuboriri poſſit; jux-
 tà principia tamen Probabilismi ſemper li-
 citum ac tutum erit ſequi hanc Doctrinam,
 ſeu Sententias *probabiliter tantùm probabiles*.
 Id quod demonſtro. Imprimis juxtà Prin-
 cipia Probabilismi tam Litteratis quàm Il-
 litteratis plus oneris imponi nequit; quàm
 ut Litterati in dubiis conſulant unum alte-
 rùmve Auctorem Moraliftam, cujus Sen-
 tentias verè probabiles tutò ſequi poſſunt;
III.

Illiterati autem consulant Litteratos v. gr. Parochum , Confessarium , aut alium virum Doctum , juxtà quorum dein responsa tutò & licitè procedere possunt. Jam sic. Si Parochus aut quivis alius Confessarius de Licentia sequendi *opinionès probabiliter probabiles* legerit P. Lacroix & citatum ab eo P. Cardenam ; si insuper eorum gravia hac super re argumenta perpenderit , certò certius eorum Sententia illi apparebit verè probabilis ; consequenter etiam hanc Sententiam Parocho vel Confessario licebit sequi , & pœnitentibus ac consulentibus sequendam proponere ; ergo juxtà Principia Probabilismi licebit sequi *Sententias probabiliter tantum probabiles*. Id quod erat demonstrandum. Verbò nulla convincente Auctoritate , nulla convincente ratione constat , vel hucusque probatum fuit , quòd Sententia de licentia sequendi opinionès probabiliter probabiles , non verè ac certò probabilis sit ; consequenter usus illius in praxi manet in Systemate Probabilistico maximè tutus & licitus.

Imprimis igitur Thesis hæc : *Licet sequi opinionem probabiliter probabilem* , nititur gravi Auctoritate , & gravibus rationibus , ita , ut ferè censenda sit unicè probabilis ; quia eidem non refragantur nisi pauci Auctores , & quidem ex rationibus minimè convincentibus. Potissima earum est , nequis periculo se exponat incidendi in tenuiter probabiles ; sed quia , ut P. Cardenas benè advertit , per probabi-

le id intelligitur , quod nititur gravi ratione ; idè , cùm memorata thesis gravi ratione & Aucto-
ritate nitatur , dictum periculum incidendi in te-
nuiter probabiles hìc locum non habet. Quod au-
tem rei caput est ; si per opinionem probabiliter
probabilem intelligatur illa , quæ à gravibus Theo-
logis , à Viris Doctis & piis defenditur ut verè &
practicè probabilis (licet ab aliis Doctoribus nege-
tur esse talis) in Systemate Probabilistico jus pro-
babilitatis verè practicæ, salvâ œconomiâ totius
Probabilismi, denegari non potest ; utpote cùm ip-
se usus Probabilismi *ut practicè licitus ac tutus*, sit
tantùm probabiliter probabilis ; quia omnes Anti-
probabilistæ viri Religiosi , pii , ac docti diffiten-
tur , negant , & pernegant usum Probabilismi esse
practicè licitum. Et sic plurimæ Sententiæ directæ
& speculativæ ita tantùm sunt practicè probabiles ,
ut ipsa hæc probabilitas practica existat tantùm
probabilis , quia ab aliis negatur certitudo *Proba-
bilitatis ut practicæ* tam directæ , quàm reflexæ. A
primò ergò ad ultimum ex hæcenus deductis ita
concludi potest : vel Sententia probabiliter proba-
bilis est verè probabilis juxta Principia Probabilis-
mi ; vel si non est , neque ipse Probabilismus *ut
practicus* erit amplius verè probabilis.

§. LII.

Prioribus succedit tertium dubium :
utrum licitum sit operari secundùm opi-
nionem , quam tamen operans judicat re
ipsa esse falsam ? Hanc quæstionem pro re
nata solide discussit P. Lacroix l. i. de con-
scientia à n. 375. ubi in summa ita ad eam
respondet. „ Certum est , non licere , si
judi-

„judicet opinionem aliorum ita esse *falsam*,
 „ut propterea etiam censeat objectum ejus
 „hic & nunc sibi esse illicitum poni; talis
 „enim non operaretur ex fide, sed con-
 „tra conscientiam.

„Etiam non licet, si iudicium, quod ha-
 „bet de falsitate, sit *absolutum & ultimum*,
 „ita ut velit procedere ex solo *judicio alieno*,
 „non formatâ sibi sua conscientia. Neque tum
 „licet, si opinionem illam judicet esse ita
 „falsam, ut non censeat esse verè & cer-
 „tò probabilem; ideoque correptione di-
 „gnus est Machado, inquit Carden. in 1.
 „Crisi D. 56. n. 1169. dicens, id etiam
 „tum licere, pro quo etiam falsò citat
 „multos Auctores. Et de his casibus in-
 „telligendi sunt Sanch. in Decal. l. 1. c. 9.
 „n. 19. & 42. Castrop. D. 2. pu. 2. n. 4.
 „Vasq. D. 62. c. 3. Bardi Disc. 4. c. 16.
 „Teril. hic q. 30 quando dicunt, non esse
 „licitum sequi opinionem, quam operans
 „putat esse falsam.

„Si quis judicet opinionem alienam es-
 „se probabilem, quamvis videatur esse fal-
 „sa, ideoque spectatis Principiis directis
 „usus illius videatur esse illicitus; si tamen
 „de hoc certus non sit, *valde probabile est*,
 „quòd ex principiis reflexis possit sibi for-
 „mare prudens dictamen, & secundum
 „eam opinionem operari, dicendo: judico
 „quidem opinionem illorum esse falsam,
 „quia tamen hoc mihi incertum est, &

„Auctores me sapientiores, qui opinionem
 „possunt reddere certò probabilem, dicunt
 „illam esse veram, ego quoad hanc ope-
 „rationem me accommodabo illis, & inte-
 „reà præscindam à directà opinione mea.
 „Ita absolutè tenent Azor, Vasq. Less.
 „Valent. Salas. Bonac. Sot. Bann. Serrar.
 „Bardi, Tann. Sanch. n. 14. Teril. in Reg.
 „q. 22. q. 35. à n. 12. clarissimè q. 46.
 „n. 6. aliique plurimi & gravissimi Aucto-
 „res cum Ills. T. 1. D. 1. a 6. §. 5. &
 „Mendo in Stat. D. 13. q. 15. est autem
 „contrà Schild. Tr. 2. n. 25. Eliz. L. 1.
 „Q. 17. & L. 3. q. 12. & 13. Esparz. in
 „app. a. 143. Ehrentz. a. 3. Camargo p. 1.
 „L. 1. Cont. 8. à n. 56. Ratio nostra est,
 „quia nulla Lex prohibet mihi opera-
 „tionem, quam judico esse probabiliter
 „bonam; sed operationem illam judico
 „esse probabiliter bonam; quia scio illam
 „à viris gravibus doceri esse absolutè bo-
 „nam, quorum ego opinionem judico es-
 „se absolutè probabilem, ergò nulla lex
 „eam mihi prohibet, ergò mihi est licita.
 „Conf. 1. nam ità passim legimus apud
 „gravissimos Auctores, qui quamvis te-
 „neant unam partem tanquam absolutè
 „veram (qui consequenter dicunt opposi-
 „tam esse falsam) tamen sæpè expressè
 „addunt oppositam esse etiam probabilem
 „& in praxi tutam. Conf. 2. quia fieri
 „potest, ut aliorum opinio, quam dire-
 ctè

„Etè judico falsam , reipsa sit probabilior
 „& communior quàm mea ; ergò non est
 „cur illam sequi non possim , suspensâ vel
 „non attentâ tantisper meâ. Conf. 3. Nam
 „sæpe debemus seponere opiniones no-
 „stras , & nos in operando accommodare
 „alienæ v. gr. Superiorum , uti dicitur
 „à n. 432. item pœnitentium , uti etiam
 „dicitur à n. 443. quamvis istas illorum
 „opiniones judicemus reipsa esse falsas.
 „*Similiter prudentis est , non nimium stare ju-*
 „*dicio proprio* ; sic enim etiam Principes sa-
 „pientissimi cedunt judicio Consiliariorum
 „contrâ proprium &c.

„Reponit Camargo suprà , non posse
 „formari judicium reflexum , quòd v. gr.
 „Contractus sit licitus , si adsit , vel adesse
 „possit judicium directum , quòd sit illicitus.
 „Sed oppositum constat ex dictis à
 „n. 313. & constabit iterùm ex statim di-
 „cendis ; nam licèt ego judicem esse illicitum ,
 „hoc judico cum incertitudine ac
 „tantùm velut probabilius , sciens alios ,
 „quos censeo sapientiores quàm me , ju-
 „dicare tanquam probabilius , quòd sit li-
 „citus ; cur ergo non possim sequi illorum
 „judicium ? *nisi fortè velim solus sapere.* Re-
 „etè dicit S. Greg. Naz. Orat. 26. Nemo
 „sapientior sit , quàm conveniat , nec le-
 „ge exactior , nec luce splendidior , nec nor-
 „mâ rectior , nec præcepto divino sublimior.
 „Verbò , ubi Deus legem non posuit , nec
 R nos

„nos ponamus. Vide dicta n. 352. in fine.
 „Dixi, valde probabile esse; nam non est
 „opus hoc defendere, sed satis est dicere,
 „quòd liceat sequi opinionem, de cujus
 „probabilitate scitur, & de cujus falsitate
 „absolutè ferri non potest iudicium, quod
 „rarò etiam fieri potest, uti fatetur Espar.
 „à 152.

Haftenùs Lacroix & citati ab eo Auctores.

Ex quibus tantorum virorum Auctori-
 tate & rationibus iste quoque operandi Ca-
 non constituitur in certo Probabilitatis gra-
 du, & juxtà Principia Probabilismi non
 potest à ratione Regulæ moralis & practicæ
 tutæ excludi. Patet insuper, quòd alio-
 rum opinio, quam iudico esse falsam, pos-
 sit esse communior & probabilior, id quod
 meo iudicio intelligendum est de homini-
 bus doctis quidem, sed non Theologis,
 qui in dubiis suis moralibus unum vel alte-
 rum, quem fortè possident, Auctorem
 Moralistam evolvunt, in quo si opinio ab
 aliquibus defensa inveniatur, licèt consu-
 lenti fors falsa videatur, relicto tamen
 proprio iudicio judicari poterit probabilis;
 quia in collatione omnium de ea scriben-
 tium poterit esse communior & proba-
 bilior.

Deinde Auctor n. 378. benè concludit,
 ad hanc (de licentia sequendi opinionem
 alienam) Regulam satis esse dicere, quòd

ea opinio sit probabilis, quin opus sit istud *defendere*; nimirum satis esse dicere, quòd liceat sequi opinionem, de cujus probabilitate scitur, & de cujus falsitate nescitur, seu de qua nullum absolutè potest ferri iudicium, id quod rarò fieri possit, fatente ipso Elparza adversario.

Pithanophilus fol. 135. ex suis definitionibus & Scholiis hoc demum statuit corollarium: Hinc *probabilitas* argumentis non potest destrui nisi *certis*, *certitudo* etiam potest argumentis probabilibus. Unde qui vult impugnare *probabilitatem*, intellige positivè, debet principia *certa* adhibere; qui verò *certitudinem*, satis est, ut afferat principia tantum *probabilia*. Ex quo Pithanophili Principio hæc eruitur conclusio: si de falsitate alicujus opinionis non *certò* constat, tunc est *verè probabilis*; sicut è contrario si de falsitate alicujus opinionis tantum *probabiliter* constat, tunc cessat esse *certa*, & manet tantum *probabilis*; quia *probabilitas* non destruitur, nisi *certitudine opposita*; *certitudo* autem destrui potest sola *probabilitate opposita*, ut dicit Pithanoph.

Quartum dubium hoc est: an & quando unus vel pauci Auctores faciant (salva proposit. 27. ab Alex. VII. damnatâ) Sententiam aliquam verè probabilem? ad quod dubium P. Dominicus Viva in Trutina ad

cit. thesin n. 6. post alia ita resolvit : „ In
 „ eo duntaxat casu admitti potest ut pro-
 „ babilis non solum plurium , sed etiam
 „ unius Auctoris opinio , etiamsi adversus
 „ communem aliorum sentiat , quoties Au-
 „ ctor est omni exceptione major ; cum enim
 „ Auctores relatè ad imperitos , qui non
 „ valent momenta rationum perpendere ,
 „ sint veluti *testes veritatis* ; sicut unus testis
 „ potest esse aliquando sufficiens ad aliquid
 „ suadendum , quando est omni exceptio-
 „ ne major , adeò ut ejus auctoritas pluris
 „ fiat , quàm multorum tenuis auctoritatis
 „ ac dubiæ fidei in oppositum ; ita poterit
 „ unus Auctor omni exceptione major red-
 „ dere opinionem aliquam probabilem ,
 „ etiamsi adversus illam plures tenuioris
 „ Auctoritatis sentiant. Is autem dicitur
 „ Auctor omni exceptione major , qui sit
 „ valdè peritus tum Juris naturalis , tum et-
 „ iam positivi ; qui firmis , ac validis ratio-
 „ nibus consueverit conclusiones suas fun-
 „ dare ; qui veritatis potius , quàm novitatis
 „ censeatur amator ; ac demum qui aliorum
 „ fundamenta plenè discusserit , & dejece-
 „ rit ; adeò ut prudenter credi possit alios
 „ etiam doctissimos eidem opinioni sub-
 „ scripturos.

Accedit quintum dubium : utrùm ali-
 quis possit consulere plures Viros Doctos ,
 donec inveniat aliquem , qui ab obligatio-
 ne restituendi , vel jejunandi (& sic de re-
 liquis)

liquis) ipsum excuset ? affirmativam Sententiam laudatus Viva ex priori conclusione n. 7. ita deducit : „ Hinc fit, posse aliquem consulere plures Viros Doctos, donec inveniatur aliquem, qui ab obligatione v. gr. restituendi, vel jejunandi illum excuset ; ut docet Sanch. L. 1. cap. 9. „ Paulus Zumel, & alii non pauci apud Machao T. 1. Disc. pract. art. 7. Ratio est ; quia *unicuique licitum est suo jure uti, & per licitum, & honestum medium deobligari, quale est varios Doctores consulere ad favorem opinionem inveniendam.* Id tamen ita præstandum, ut Auctoritas Doctoris faventis libertati, tanti ponderis sit, quanti debet esse Auctoritas unius Auctoris, ut possit reddere opinionem probabilem adversus communem aliorum opinionem ; proinde debent voce, aut scripto aliorum Auctoritates, rationes, ac fundamenta ei referri, si ignorentur, ut scitè refellantur ; aliter coràm Deo excusatio erit nulla. Ubi advertit Bardi D. 4. de consc. c. 4. quod in rebus ad Theologiam moralem spectantibus non satis sit consulere Theologum Scholasticum magnæ Auctoritatis, si in morali Theologia, ut accidit non rarò, sit parùm versatus ; plurimi enim pollent ingenio, non tamen judicio prudentiali ; & ideò in Scholastica eminent, in morali claudicant. *Spicienda etiam est in Doctore, qui consu-*

„latur, non secus, ac in Auctore, qui evol-
 „vitur, Probitas, quippe quæ plurimum
 „conducit ad opinionis, quam docet,
 „probabilitatem.

Ultrà hos Aphorismos in memoria, &
 ante oculos perpetuò tenendum est, quòd
 vix centesima pars etiam Litteratorum in
 Studio Theologiæ moralis sit ita versata,
 ut inspectis omnium aut ferè omnium,
 de morali Scribentium, Sententiis, ea-
 rumque rationibùs ultrò citròque pro di-
 gnitatis merito libratís, de vera probabi-
 litate intrinseca judicare possit. Unde se-
 qui debet, quòd si universa hominum, et-
 iam litteratorum multitudo (solis Theolo-
 giæ moralis Magistris & admodum paucis
 aliis exceptis) sectetur tam principia gene-
 ralia quàm Sententias particulares proba-
 biles (quatenus tam illa, quàm istas in
 Auctoribus magis obviis, & magis compa-
 rabilibus ut probabiles deductas invenerit)
 licitè, & secundum ordinem in disciplina
 probabilistica permissum ac tutum, pro-
 cedat; quia semper pro se habet gravem
 rationem, & gravem auctoritatem, adeò-
 que prudenter & licitè agit. His ita præ-
 libatis via sternitur ad expediendam Quæ-
 stionem de Innocentia Probabilismi. Ubi
 in antecessum concedo, quòd *Probabilis-*
mus intrinsecè & in se spectatus cum Senten-
 tiis laxis vel laxioribus, objectivis & dire-
 ctis, nullam habeat connexionem Societa-
 tis

tis individua. Neque diffiteor, quòd *Probabilismus*, & *Laxismus* necessitate cognitionis intrinseca, ab uno eodémque communi stipite & parentela descendere haud debeant; eoquòd Probabilismi, seu Sententiæ reflexæ de licito usu minùs probabilium etiam acerrimus Sectator, in praxi sententias satis rigidas, & probabiliiores sibi visas, tenere, & aliis tenendas suadere possit; sicut è contrario etiam Zelosissimus Probabiliorismi Æmulator posset cæteroque sententias directas tenere, & actiones exercere extremè laxas. Cujus rei experientiæ nullatenus repugno.

Sed hoc jam quæritur: utrùm Probabilismus talia stabilire, & in consequentiam doctrinæ admittere possit, ac debeat principia, per quæ opinionibus laxis & laxioribus porta ad liberum praxis commercium aperitur? Nulla ferè in Theologia morum est materia, nullus in materia titulus, nulla in titulo quæstio, circà quam in tanta multitudine Scriptorum non occurrant Sententiæ certò laxiores, & in praxi ordinaria minimè tolerandæ. De ejusmodi Doctrinis æquus rerum æstimator meritò anceps hæret: an non homines ad liberius agendi genus proclives, ex Thesauro Probabilismi titulos corolatos, & clypeos excusationum ad excusanda peccata depromere valeant, quibûs opera sua, de se admodùm ambigua & periculosa, sub prætextu Probabilitatis

& ad speciem Recti justificent, sicque non sine culpa in Probabilismum rejicienda decipiantur. Ad majorem rei illustrationem juvat potiores Probabilismi Canones sub uno conspectu exhibere.

I. Canon. Fundamentum & basis de licito & tuto usu opinionis probabilis est *ratio certò gravis*; ita ut quaecunque Sententia, quæ gravi ratione non destituitur, eo ipso reputetur practicè probabilis, & ejus usus prudens.

Hic Canon, seu Regula in iis, ubi agitur de mera licentia actionis, nulli videtur ambiguitati obnoxia; opinionem enim niti ratione *verè gravi*, & eam esse *verè probabilem* sunt convertibilia. Quænam autem ratio censenda sit *verè gravis*, & quænam non, seu quantum ponderis ad rationem *verè gravem* requiratur, ultimatò dependet ab æstimatione prudentium; quia certa quantitas ponderis nullibi definita est.

II. Canon. Probabilitas non destruitur nisi per certitudinem, & quoties certitudo probabilitati opposita, ex gravi ratione in dubium vocatur, ut adeo de ipsa prætenso certitudine tantum probabiliter constet; toties *probabilitas* opposita manet *verè probabilis*. Sicut enim certitudo vera & indubia probabilitatem adversam certò destrucere & absorbere omnino debet; ita certitudo non genuina, & à nonnullis non sine gravi ratione in dubium vocata, probabili-

li.

litatem obversam tantum probabiliter destruit; adeoque *ista gravis ratio*, ex qua certitudo dubia redditur, efficit oppositam Sententiam ad minimum *probabiliter probabilem*.

Neque hic Canon rite expensus, dubio subjectus apparet; quoties enim magna, aut etiam major pars Scriptorum aliquam Sententiam defendit *ut certam*, alii autem Magni Nominis Doctores ex ratione gravi negant ejusdem certitudinem, ut passim fit, tunc de præsentia certitudine constat solum probabiliter, vel probabilius; sed ipsa hæc probabilitas, vel probabilitas supponit, & ex Regulis contrarietatis infert ex adverso veram probabilitatem de probabilitate oppositæ, quia probabilitas absolute non destruitur, nisi per certitudinem omnimodam; ad hoc siquidem, ut certitudo destruat, & elidatur, sufficiunt *principia*, & *rationes probabiles*. Ut quoad hoc bene concludit Pithagoræ philosophus fol. cit. 135.

III. Canon. Si de probabilitate alicujus opinionis constat; & de certitudine oppositæ opinionis non constat; tunc probabilitas manet in sua possessione, ex qua dejici haud valet, nisi per certitudinem veram, seu talem, de qua omnimodè constat. Probabilitas enim certa per certitudinem incertam non enervatur; ut iterum ex regulis oppositionum indubium est.

Hæc Regula nititur principio suprâ ex P. Lacroix n. 372. insinuato, *non est opus hoc defendere, sed*
R 5
satis

satis est dicere, quòd liceat sequi opinionem, de cuius probabilitate scitur, & de cuius falsitate iudicium absolute ferri non potest.

IV. Canon. Licitum est sequi, & operari secundum opinionem, quam alii iudicant probabilem, licet operanti videatur falsa.

Hic Canon nititur Ratiociniis certò gravibus, adeoque de cuius vera probabilitate nullum remanet dubium. Prima ratio est gravis Auctoritas suprà adducta. Secunda est instantia subditi respectu Superioris, qui hujus mandatis obedire eousque tenetur, donec ei de injustitia constet. Tertia est præsumptio de falsitate iudicii proprii, quia præsumere possum, quòd alii rem ex instituto examinantes, momenta rationum profundius & exactius perpenderint; hinc gravis non deficit ratio, relicta propria opinione de falsitate, amplectendi alienam de vera probabilitate; communis enim admittit, quòd Confessarius possit, ac debeat sequi opinionem pœnitentis ab aliis admissam ut probabilem; ratio est, quia ex auctoritate aliquam opinionem tuentium constat & scitur de probabilitate, & de falsitate illius necdum certò constat; adeoque probabilitas ab aliis asserta manet in sua possessione; quia de absoluta veritate rationum in contrarium certò non constat, nec prudentis est rationibus proprii iudicii de falsitate, confidere.

V. Canon. Potest aliquis plures pro consilio adire viros Doctos, pios, & religiosos, vel plures evolvere Auctorum libros, donec inveniat aliquem suæ intentioni

&

& proposito faventem ; quia hoc faciendo quis utitur jure suo. Supponitur semper , quòd quis fide non mala procedat. Accedit

VI. Canon. Auctor unus , vel pauci omni exceptione majores faciunt opinionem etiam contrà communem aliorum verè probabilem; quia supponitur eos ad ejus defensionem motos non esse, *nisi ex gravi ratione*. Et quinam Doctores , qui Theologiam morum ex professo tractarunt, non sunt omni exceptione majores?

Nulla datur lex, vel obligatio in hominibus etiam litteratis, qui Studio Theologico non sunt consecrati , discernendi & judicandi inter Auctores , qui sint , vel non sint omni exceptione majores. Et si etiam supponeretur hæc lex; ubi est certa Regula eos sine præjudicio honoris cuivis debiti discernendi? Demum. quamdiu non est certum, illum Theologum, apud quem Sententiam libertati faventem reperio , reverà non esse Classicum , pium , religiosum , & omni exceptione majorem; tamdiu præsumitur esse pius , religiosus , doctus, adeoque etiam omni exceptione major. Accedit, quòd, licet Auctor aliquis plures tradiderit theses postea damnatas , id tamen ejus Auctoritati non detrahat. Cardenas fol. 36. n. 247. 249. 255. & sequent.

Istis sic præmissis, quamvis aliqui Catalogum propositionum magis laxarum ad sesqui mille ascendere autument; supponamus tamen eas in numero rotundo sexcentas esse,

se, quæ in libris magis Vulgaribus occurrunt; vel ex collectionibus Dianæ, aliorumque Theologorum facili negotio congeri possunt. Jam inter sexcentas propositiones magis laxas & integritati morum parum proficuas, paucae erunt, quas exercitatus Probabilista mediò præmissorum Canonum ad probabilitatis gradum, & ad exercitium usus liciti sua dexteritate & industria evehere, & ita excolere non noverit, ut Confessarii, qui opiniones poenitentium probabiles sequi tenentur, talem de peccato difficulter arguere poterint; quia talis semper obtendere & dicere potest: usus sum principiis Probabilisticis, & si deceptus fui, doctrina publicè tolerata me decepit.

Responsio, quæ his opponitur, maxime in promptu hæc est, quòd opiniones sexcentæ laxiores pleræque omnes nitantur rationibus apparenter, non autem verè gravibus, adeoque vera semper careant probabilitate: Sed sciendum est, quòd fortè etiam dimidia pars opinionum *probabiliorum* vel *verè probabilium* oppositarum, rationibus nitantur solum apparenter probabilibus; cum fortè dimidia earum pars in se possit esse falsa. Hinc nulla potest esse quæstio, de subsistentia & veritate rationum objectiva, sed solum de subjectiva & de apparente quoad intellectum operantium, & in hoc totum residet Probabilismi

mi fundamentum, quòd falsa sæpe *appa-*
reant verisimiliora veris. Adeoque totum
 commercium rationum, in Regno probabi-
 lismi, in fundamentis *apparenter* tantum
 probabilibus, & probabilioribus consistit;
 cum de certa veritate nusquam constet;
 quandoquidem in casibus de veritate certa
 jam versamur extrà ditionem Probabilismi.
 Opinio visa verior, probabilior, & proba-
 bilis potest esse à parte rei falsa; adeoque,
 donec per manifestationem veritatis certæ
 probabilitas evacuetur, versamur in ænig-
 mate meræ probabilitatis apparentis. Si
 ergò sententia singularis, quam aliquis ex
 rationibus ab aliis deductis, & insuper
 proprio Marte magis excultis ad gra-
 dum probabilitatis sibi visæ promovit,
 alicui videtur & persuadetur *verè probabilis*;
 tunc tali de probabilitate constat, & de
 certitudine contraria non constat: quid igitur
 obstat, quo minus inhærendo princi-
 piis Probabilisticis secundum ejusmodi opi-
 nionem operando tutò procedat? In tota
 gente Sententiarum laxarum nulla est sine
 Patrono & defensore, neque ulla vix erit adeò
 sterilis, quæ per sedulam culturam novas
 rationes inveniendò, inventas excolendò,
 & contrarias debilitandò, vel dissipandò
 ita evehi non possit, ut suis cultoribus pro-
 betur *verè probabilis*; & si illi sunt, vel
 præsumuntur esse graves, pii, & Religiosi,
 tunc

tunc alii quoque, eorum Auctoritate nixi, eas sequi permittuntur; & sic doctrinis laxis, & laxioribus introitus ad exercitium publicum non erit præclusus.

§. LIII.

*Expediuntur reliquæ tres rationes suprâ
pro Innocentia Probabilismi
adductæ.*

Secunda ratio, qua innocentia Probabilismi sustentatur, consistit in numero & Auctoritate virorum, qui eidem suffragantur. Magnam esse Probabilistarum gentem nemo diffitetur. Justum & innocentem esse opinionum directè & in se minùs probabilium usum, quem in casibus particulâribus *urgens necessitas* vel causa *manifestæ utilitatis* ab extrinseco superveniens licitum facit, iterùm libenter conceditur. Quòd autem Probabilismus illimitatus & nimis genericus (quatenùs servit pro meræ Libertatis exercitio seligendi & sequendi quas-cunque opiniones verè & merè probabiles, relictis probabilioribus & tutioribus) ob Auctoritatem suorum Sectatorum de omni culpæ suspicione gloriari possit, negatur, tum ob Auctoritatem Probabilioristarum oppositam, tum ob Probabilistarum timoratorum Praxin contrariam. Hinc ante ulteriorem Probabilistarum Declara-
tio-

tionem prætenſa Auctoritas, ad tuendam Probabilismi Innocentiam, vim tantam non habet.

Tertia ratio, ex tolerantia Sedis Apoſtolicæ petita, & ad probandam Probabilismi Innocentiam adducta, non eſt adeò convincens. Pluriimæ ſunt propoſitiones, quas Summa Sedes jam damnavit, quæ tamen jam ante confixionem erant temerariæ, ſcandalosæ, & pernicioſæ in praxi, quin per antecedentem tolerantiam dici potuerint innocentes, & tutæ. Sexcentæ, & amplius adhuc circumferuntur propoſitiones laxæ, quin tamen ex hætenùs obſervata conniventia vel taciturnitate Summæ Sedis aliquid ſubſidii ad uſum earum tutum acceſſerit. Eccleſia multa tolerat, quin propterea exinde argumentum approbationis duci valeat. Dein Eccleſia uſum Probabilismi univerſim damnare non poteſt; quia in neceſſitate aut exigente gravi cauſa &c. utilis, tutus, imò neceſſarius eſſe poteſt. Uſum verò Probabilismi *pro meræ Libertatis exercitio* (ſeligendi ſcilicet pro libitu quæſcunque opiniones verè & merè probabiles, relictis omnibus probabilioribus ac tutioribus) damnare ideò fortè occaſio non fuit; quia illum ita *expreſſè* & *explicitè* nullus Auctorum docuiſſe legitur; ſed tantùm Doctores Probabilismi Jura Diſciplinæ ſuæ in genere ita dilatare ſtuduerunt, ut videri poſſint hoc genus Probabilismi
genera-

generalissimi admittere. Vel prodeant Probabilistæ magis cordati, & doceant *in specie* & *explicitè* ac *expressis* terminis : *licitum ac tutum esse cuiusvis pro libitu in omni legum materia studiosè ac de industria feligere & sequi omnes ac solas opiniones verè quidem, sed merè probabiles, relictis semper probabilioribus ac tutioribus ;* & tunc primùm, si hæc Doctrina sciente Roma toleraretur, provocandum erit ad sedis Apostolicæ Judicium. Certè Probabilismus Judicis, Medici, & Ministri Sacramentorum indubitanter sunt proles Probabilismi generalis, & hinc Parens in quibusdam suis prolibus jam est certò reprobatus, sicut etiam damnatus est *Tenuismus* per propositionem 3. ab Innocentio XI. reprobata.

Explicatio, qua Commentatores hanc propositionem exponunt, mihi & aliis semper visa fuit nonnihil incerta, utpote cui propositioni is affingitur sensus, in quo nullus eam Theologus docuisse videtur. Cui bono enim Ecclesia errores, quos nemo erravit, fingat, vel traditis à Doctöribus thesibus sensus affingat à mente Auctorum alienos, tantùm ut habeat, quod damnet. Propositio desumpta supponitur ex Tamburino; sed is *per tenuem* probabilitatem aliam non intellexit, nisi *veram* probabilitatem, quæ in infimo gradu sumpta comparative ad maximam probabilitatem dici potest *tenuis*; & hinc signanter additur, *dummodò finibus probabilitatis non exeat*. Fines probabilitatis ex mente Doctörum suorum non includebant nisi *veras* probabilitates; quia alias ineptissimè & sequela
Chri-

Christiano Theologo indignissimâ intulissent, quòd aliquis tali probabilitate confisus agendo, *prudenter* agat; quis enim unquam cenuit prudens esse, sine gravi ratione in re summi momenti periculis se exponere peccandi etiam tantùm materialiter, vel committendi errores solùm materiales?

Quarta denique ratio tuendi innocentiam Probabilismi desumitur ex defectu legis prohibentis illum. Sed nec ista ratio satis videtur firma. Multa enim sunt & non levia, quæ eidem adversantur. Ecce, qua lege ante annum 1679. prohibitus fuit Tenuismus in materiis de mera licentia actionis? Dein Leges divinæ: *non occides: furtum non facies: non mæchaberis: non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum*, sunt certæ; & quando agitur de exceptione, vel exemptione casûs dubii ab obligatione legis generalis, de hac ipsa exemptione à lege constare debet. Sed de illa neque in Probabiliorismo ita constat. Solùm in hoc certò constat, per unanimum nempe consensum omnium Doctorum nixum rationibus publico Ecclesiæ judicio accedente approbatis. Adest insuper Primum, & maximum mandatum diligendi Deum totis viribus ita, ut servi simus fideles, & boni. Utrùm autem sat fidelis existimandus sit ille, qui nullum mandatum sive Divinum, sive naturale vel Ecclesiasticum observat, nisi de cujus non solùm existentia, verùm etiam de ejus sensu & extensione ad quodlibet genus

S

ob.

obsequii , de non cessatione , vel non remissione, omninò certus existat. Ad hoc demum Indago controversiæ reducitur. Iudicia Dei ex SS. Litteris attentius perpendantur , quibus transgressores mandatorum suorum castigavit ; licèt rationes non leves sæpè attulerint, quibus persuasi existimarunt , quòd lex tam severè non obliget ; quòd ad eventum difficilem, de quo agebatur , se non extendat ; quòd hìc & nunc non obliget ; quòd interventus obversantis causæ gravis ab ejus observantia excuset ; quòd certum aliquod genus hominum non concernat. Talia exempla ubivis se legentibus produnt, quæ in Justitia Probabilismi nimiam ponenti fiduciam Scrupulos non inanes injicere valent. Hæc de Innocentia Probabilismi fusiùs, vel confusiùs dicta , si quis in ordinem redegerit, & benè ordinata ritè expendere, jus cuique parti suum ex æquo tribuere haud difficulter noverit. Cæterùm, antequàm huic Lucubrationi finis imponatur , pauca adhuc cumulatim subiicienda sùnt.

ANI-

ANIMADVERSI O XIX.

Quædam Reflexiones generales.

§. LIV.

Animadvertendum adhuc est ; Primò dari in moralibus in materia præsertim lubrica circa oscula , amplexus , & alia similia doctrinas , quæ licet speculativè sua non careant vera probabilitate ; propter generale tamen periculum , cui usus earum ob pravitatem naturæ subjectus est, illæ doctrinæ dici non debent practicè probabiles & tutæ. Sic etiam libenter admitto , quòd Probabilismus in manibus prudentum , & timoratorum nocivus non sit ; quia cessat periculum abusus. Sed , cum Numerus minùs Sapientium ferè sit infinitus ; cum homo ex natura sua promptus non sit ad portandum jugum disciplinæ , sed potius amans libertatis ab adolescentia ; cum intellectus operantium facilis & foecundus sit ad parturiendas Probabilitates contrà obligationes Legum : idcirco Probabilismus ex illis mihi videtur esse doctrinis , quarum usus in praxi debet esse rarus & benè conditus ; ejusdem verò commendatio de Cathedra publica nonnisi rarissima & cautissima. Placet ad rem similitudo S. Francisci Salesii in quodam suorum

operum docentis, quòd usus Chorearum se habere debeat sicut usus fungorum, quatenus is, nisi & valdè rarus, & benè conditus sit, noceat sanitati, causet malignos humores, & demum generet mortem. Sic qui continuò & libenter cibis Probabilismi vescitur, qui vitæ suæ rationes ex Sententiis minùs probabilibus ordinariè componit, qui Legis Domino ad nullum Tributum nisi *certò præscriptum* se obligatum judicat, malignæ Laxitatis humores contrahet, & demum in Lethargum (tepiditatem extremam) incidet, ac tandem etiam *certas Le- ges* transgredi non verebitur. Via ascensionis ad jugum Probabiliorismi corruptæ naturæ non est ita commoda & accepta adeoque nec ita periculosa, ut per eam gradientes ultrà licitum excurrant. At facilior est descensus ad liberaiora Probabilismi, & ideò majus ex hac parte periculum, cui meritò obviandum est.

Secunda Reflexio ex priori descendens est hæc, quòd Theologi Antiprobabilistæ, & Probabilioristæ ad sectandam disciplinam strictiorem propterea magna ex parte inducti noscantur; quia intellexerunt, & factis apertè perspexerunt, quòd Probabilismus quomodocunque adornatus semper nimium aptus maneat ad generandos abusus, & quòd jam ipse *secundùm se* sit creatura, corruptis Sæculi moribus valdè indulgens. P. Thyrsus Gonzalez hanc suam
men-

mentem non semel prodidit, & alii similiter. Usus Probabilismi in Regula jam non est licitus, nisi vestiatur decem cautelis, nisi per decem restrictiones & moderationes à periculis abusuum & à Laxismo muniat: unde fit, ut quilibet usus in Regula patiat decem exceptiones usûs non liciti. Si ergò in aliqua Doctrina generali abusus bonis usibus prævalent, tunc convenientius prohibitio ponitur in Regula, & bonus usus in exceptione à Regula. Ideò Probabilioristæ consultius ducunt usum probabilium in regula reprobare, & eundem per modum tantum exceptionis subinde permittere, quàm ejusdem usum in regula ponere, & decem ac plures exceptiones à regula ad præcavendos abusus adjungere; *Reprobatio* enim Probabilismi in Regula cum *unica* exceptione usûs boni ad praxin expeditior est, quàm *defensio* illius cum decem exceptionibus ad cavendos abusus, utpotè quæ operariis minùs expertis facile perturbationem aut oblivionem creare possunt.

Tertia Reflexio. Ex modo docendi, & agendi utriusque Systematis Sectatorum animadvertere licet, quòd Probabilioristæ sæpè Probabilistis Laxismum, & hi illis nescio quem Rigorismum, verbis & modis non licitis exprobant; quin se satis priùs explicent, de quo usu vel abusu tum Probabilismi tum Probabiliorismi loquantur.

Mille calumniæ & mille plaustra injuriarum realium aut personalium, ac impositiones totidem de Doctrinæ pernicie, ad nihil serviunt, nisi ad violandas leges charitatis certas, & ad parienda inter fideles Scandala. Concordentur prius capita litis, & figatur status quæstionis ad puncta magis restricta, & tum lite sic punctatim contestata primum processus probatorius & dein decisio iuxta in ordine juris subsequi poterit; secus more anicularum super re incerta rixatur. Scribat R. P. Osterrieder in suis Thesibus de anno 1765. usum Probabiliorismi esse maximè perniciosum. Verum fors dicit iste Clarissimus Vir; Sed cum Eunuchus Reginae Candacis quæri debet: *de quo* usu Probabiliorismi *loquitur* hic *Propheta*? Bonus est usus Navigii in pelago, & utilis tabula in Naufragio; bonus est usus currus in continente, sed hic ipse ad trajiciendum Oceanum nihil servit, imò perniciosus esset. Usus tabulæ *necessitas utilem* facit, ita ut extrà illam usus ejus periculosus maneret; sic & Navigium super terram inutile est. Quam ob causam succedit

Quarta Reflexio. Acerrimi propugnatores tam Probabilismi, quàm Probabiliorismi sua Scripta ita concipiunt, ut supponere videantur in Regno Litterario nullos dari cives, nisi in rebus & Libris Theologicis versatissimos, qui utriusque disciplinæ

plinæ Systema in toto complexu & quoad omnes ejus partes perspectissimum habeant; cùm tamen multi sint instabiles, qui non ex genuinis causæ meritis, utpotè quæ ignorant, sed partium studio & affectu præjudicii abrepti doctrinas de se quidem sanas & optimas, facile depravant, & quæ maximè ignorant, vituperant; hinc est, quòd illi Scriptores præ cæteris cautiùs incedant, qui sensa sententiæ suæ verbis expressivis ita ad captum explicant, & aptant, ut etiam rerum minùs experti de mente Auctoris continuò in claris versentur. Effectus palpabilis claritatis inter alios hic non erit ultimus, quando v. gr. aliquis Auctor ita se explicat, & tam clarè animi sui sensa, Doctrinæ suæ argumenta, ac rei fundamenta proponit, ut, si benè scripserit, omnes sciant, quid approbent, sin malè, ab omnibus advertatur, in quo redargui debeat. Quòd si autem in una eademque olla crudum & coctum, in uno eodemque Themate bonum & malum, certum & dubium &c. commisceat, tunc tale coagulum partim justæ probationi, partim justæ reprobationi expositum manet; & hinc, qui illud ex parte mali impetit, justam habet causam, & qui idem ex parte boni sustinet, causam habet nec minùs justam, sicque datur bellum utrinque justum, & simul injustum. Si enim ex parte, qua bonum non est, impetitur, tunc

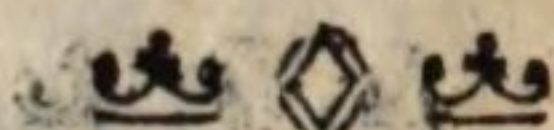
ejus fautores mox conclamant, res, quæ bona est, rejicitur, & iis, qui de tota rerum œconomia non sunt informati, fumus fit, ac si bonus usus impeteretur, dum tantum ex parte mali impugnatur; & tali modo præter charitatem etiam Leges Justitiæ violantur; quæ tamen omnia cessarent, si Scriptores doctrinas suas, maximè practicas, ad usus diversos, & ad captum omnium, etiam minùs expertorum, ita attemperarent, ut discussis ambiguitatis tenebris, quivis Lectorum primo obtutu scire possit, de quo rerum statu tradita restrictim sint intelligenda. Hanc ipsam Regulam utrùm in istis paginis observaverim, ideò assecurare haud valeo; quia hæc Scripturatio ex fortuita occasione & resolutione subitanea capta est, quin aliqua systematic ex integro formati delineatio præcesserit; & sic ex priùs tumultariè scriptis primùm occasio desumpta, & subministrata fuit ad telam per ulteriora continuandam; quòd si tempus non defuisset, totum per secundas curas in meliorem ordinem, & per ordinem ad majorem perspicuitatem redigendum fuisset, quapropter

Quinta Reflexio. Animadvertendum denique est, quòd, licèt hæc quatuor famosa Paradoxa (videlicèt I. *usus Probabilismi est maximè tutus.* II. *Usus Probabilismi est maximè periculosus.* III. *Probabilismus germanissimus degenerare minimè potest in laxismum.* IV. *è contra Probabiliorismus germanissimus in rigorismum ex-*

cur.

currere, & simul laxissimum inducere debet) in aliqua hypothese ex diversis circumstantiis concinnata possint esse vera, & sensum habere nullis subjectum Scandalis ; eadem nihilominus proposita extra nexum sui systematis, & prout secundum se jacent, periculis abusu, & scandalorum manifestè non carent; Lectores enim propositiones & assertiones istas in *Parergis Theologicis* defensas & typis evulgatas intelligunt quidem, & legunt; sed hypothese prorsus extraordinariam, in qua ista *Paradoxa* verificentur, intelligere, & simul legere non possunt; itaque eadem, prout à suo corpore abscissa jacent, accipienda esse arbitrantur, quin de hypothese multum curent, ad quam possibilitas istorum *Paradoxorum* restricta est. Memoria gravissimorum & Religiosissimorum Virorum in benedictione est, qui systema Probabiliorismi totis Viribus propugnarunt, quin de periculis, quin de laxitatibus, & quin de Rigorismis constet, in quos vi systematis sui *excurrere debuerint*. Nam si Doctores Probabilioristæ sententias particulares subin tenuerunt benignas, & Probabilistæ rigidas in praxi sustinuerunt; id merè per accidens, & nulla ex necessitate systematis contigit, ut transeunti per utriusque partis sententias, extra complexum systematis defensas, ad oculum patebit. Demum.

Locò ultimæ animadversionis subjungere, & testatum facere debeo, quòd hæc sensa mea libero quidem calamo, sed sincerissimo pro-

promovendæ Veritatis studio ita conscripserim, ut *liquidum*, & *turbidum* in utroque systemate *commixtum* nonnihil exagitem, atque sic exagitando id demum obtineam, ut alii mediò exactæ percolationis aut distillationis *liquidum* à *turbido* ritè separent, & haurientibus tempore opportuno ex utroque fonte haustus præparetur à fæcibus noxiis depuratus, & certò salubris. Dum igitur materias utriusque Disciplinæ sic exagitandas sumpsi, procul à me abfuit, cujuscunque Partis Personas in minimo offendere (solum in quosdam Probabilismi ad suæ & alienæ salutis perniciem abusores hinc inde paulò acriùs, & quidem pro merito, invehi placuit) quia utriusque partis fautores æqualiter veneror, & utrique systemati ex parte adstipulor, ut à neutro ex toto recedendum putem. Quòd autem in exagitando Systemate Probabilismi plus operis fuerit impensum, ratio est; quia quivis Cicero pro domo sua magis, quàm pro aliena curat, præsertim si illi ruinæ intendantur. Juribus & usibus Probabilismi tributum hætenùs fuit, quantum ei meo tenui judicio debetur. Et quis est ille Probabilista, qui Probabiliorismo tantum tribuere fuit hucusque dignatus? Ad ultimum justæ defensionis ordo hunc processum sic instruendum postulavit, ut re-
ctus Probabiliorismi usus ab imputatis
Pa.

Paradoxorum noxis, quantum fas est, purgetur.

Cæterum siquid erroris, siquid falsi, vel alienum à sensu S. Ecclesiæ fortè præter intentionem irrepsisset, aut calamo properanti excidisset, id in antecessum revocatum, annullatum, & judicio Sacrosanctæ Matris Ecclesiæ subiectum volo, utpotè cui tanquam Infallibili veritatis Magistræ me humillimè subjicio.

FINIS.

*Errata.**Corrige.*

Pag. Lin.

25.	18.	exanimaverit.	examinaverit.
34.	7.	indigestùque	indigestáque.
cod.	17.	relinquerunt	reliquerunt.
item.	23.	fortem	Soritem.
35.	5.	confulerint	consuluerint.
36.	30.	solidum	solidam.
40.	24.	exanimaverit.	examinaverit.
49.	7.	germanismum	germanissimum.
54.	15.	germanismi	germanissimi.
60.	15.	deberet	deberent.
64.	31.	germanismi	germanissimi.
70.	17.	istas.	istos.
176.	31.	debe.	debet.
179.	25.	Professore	Professores.
199.	25.	de	-----
206.	14.	decip.	decipi.

[illegible]

Herz, Josef

Status quaestionis de probabilismo

Augusta Vindelicorum 1766

Mor. 979

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10597499-8

VD18 14591057-001